

Masarykova univerzita v Brně
Ekonomicko-správní fakulta

Pojistný trh
Distanční studijní opora

Viktória Čejková
Svatopluk Nečas

Brno 2005

Socrates
Grundtvig

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie v rámci programu SOCRATES - Grundtvig.

Za obsah produktu odpovídá výlučně autor, produkt nereprezentuje názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou obsahem produktu.

This project was realized with financial support of European Union in terms of program SOCRATES - Grundtvig.

Author is exclusively responsible for content of product, product does not represent opinions of European Union and European Commission is not responsible for any uses of informations, which are content of product.

Recenzoval: Ing. Eva Vávrová, Ph.D.

Pojistný trh

Vydala Masarykova univerzita v Brně

Ekonomicko-správní fakulta

Vydání první

Brno 2005

© Viktória Čejková, Svatopluk Nečas, 2005

ISBN 80-210-3661-3

Identifikace modulu

Znak

- KFPOTR

Název

- Pojistný trh

Určení

- Texty jsou určeny pro studující oboru Peněžnictví, studijního směru Pojišťovnictví, Bc. kombinovaného studijního programu a programu CŽV.

Garant

- Doc. Ing. Viktória Čejková, PhD.

Autoři

- Doc. Ing. Viktória Čejková, PhD.
- Ing. Svatopluk Nečas

Cíl

Vymezení cíle

V předmětu "Pojistný trh" se seznámíte s problematikou pojistného trhu a jeho návaznosti na finanční trh. Během studia této studijní opory se dozvíte i o členění pojistného trhu na věcný pojistný trh a investiční pojistný trh. Abyste dokázali správně hodnotit úroveň pojistného trhu, budete seznámeni s konstrukcí ukazatelů jeho úrovně. Zvláštní pozornost byste měli věnovat i kapitole o evropském pojistném trhu, v návaznosti na vstup České republiky do struktur Evropské unie.

Dovednosti a znalosti získané po studiu textů

Znalosti získané studiem uvedeného textu Vám umožní definovat a charakterizovat pojistný trh, jeho členění a ukazatele jeho úrovně obecně a zvláště v ČR. Budete schopni po prostudování textu charakterizovat pojistný trh pomocí vícero ukazatelů obecně i v ČR a pochopíte i jeho návaznost na evropský pojistný trh. Naučíte se vysvětlit podstatu investiční činnosti a investiční strategie komerčních pojišťoven. Budete obeznámeni se základními úkoly komerční pojišťovny a zvláště s jejich finančním podnikáním. V rámci kapitoly věnované evropskému pojistnému trhu získáte znalosti o pojištění ve vybraných zemích Evropy. Podstatnou součástí poslední kapitoly je nastínění harmonizace českého a evropského pojišťovnictví, resp. adaptace české pojistné legislativy na normy EU, proto této problematice věnujte patřičnou pozornost. Seznámíte se také s činností Evropského pojišťovacího výboru (CEA).

Časový plán

Časová náročnost

- prezenční část 6 hod.
- samostudium 56 hod.
- zpracování POTů 24 hod.

Celkový studijní čas

- 86 hod.

Harmonogram

- přednášky úvodní - 4 hod.
- tutoriály 1 x 2 hod.

Studium tohoto předmětu zahájíte úvodní čtyřhodinovou přednáškou. Poté navážete samostudiem v celkovém rozsahu 56 hodin. Časový harmonogram je konkretizován v rámci každé kapitoly. V závěru studia absolvujete dvouhodinový tutoriál, na kterém budou mj. vyhodnoceny odevzdané POTy. Při intenzivním studiu a soustředění byste mohli předmětnou problematiku nastudovat a zvládnout asi za 86 hodin.

Způsob studia

Studijní pomůcky

- Doporučená literatura:
 - CHOVAN, P., ČEJKOVÁ, V. *Malá encyklopédia poistenia a poisťovníctva*. 1. vyd. Bratislava: ELITA, 1995. 350 s. ISBN 80-85323-84-2
- Internetové zdroje pro vypracování POTů:
 - www.cap.cz
 - www.finance.cz
 - www.cea.assur.org
 - <http://europa.eu.int>

Návod práce se studijními texty

Celé studium na základě této studijní opory zvládnete postupným a průběžným studiem navazujících kapitol. V rámci každé kapitoly bude text dále strukturován, a to navazujícími a podstatnými problémy. Při vlastním studiu Vám doporučujeme text rozložit na několik celků, v souladu s plánovanou časovou zátěží a členěním textu do kapitol. V žádném případě nevěnujte studiu textu DSO více než 3 hodiny denně. Pokuste se o předmětných problémech v dostatečné míře uvažovat a diskutovat a neopomeňte heslo "Opakování, matka moudrosti". Proto si vždy před zahájením studia dalšího tématického celku zopakujte v bodech předcházející problematiku s využitím otázek k zamyšlení. Při studiu a zpracování POTů doporučujeme průběžně využívat uvedené internetové zdroje. Dále bude vhodné využívat při vlastním studiu i publikaci uvedenou v doporučené literatuře. Obsahuje podstatně více pojmů, které vám pomohou rozšířit pojmosloví z této DSO. V případě nepochopení problematiky, popř. při nejasnostech kontaktujte tutora (telefonicky nebo e-mailem) a konzultujte s ním další metodický postup. Práci opravovanou tutorem doporučujeme zpracovávat následně po prostudování kapitoly, které se týká.

Obsah

Stručný obsah

Kapitola 1

Pojistný trh a finance

Úvodní část této kapitoly tvoří vymezení a definování pojistného a finančního trhu, jejich úkolů, významu a členění. Součástí kapitoly jsou faktory ovlivňující pojistný trh a subjekty, které na něm působí. Základní ukazatele úrovně pojistného trhu a další ukazatele úrovně pojistného trhu tvoří závěr této kapitoly.

Kapitola 2

Věcný pojistný trh v České republice

Úvod této kapitoly je věnován procesu transformace pojišťovnictví v období po roce 1991. Další část je věnována věcnému pojistnému trhu a ukazatelům jeho úrovně v České republice. Poslední část kapitoly je věnována nabídce pojistných produktů největších pojišťoven na českém pojistném trhu.

Kapitola 3

Investiční pojistný trh v České republice

Úvod do kapitoly o investičním pojistném trhu tvoří výklad úloh a významu komerční pojišťovny. Dále je pojednáno o investiční politice a investiční strategii komerčních pojišťoven. Součástí této kapitoly je i charakteristika investiční činnosti vybraných komerčních pojišťoven v ČR.

Kapitola 4

Evropský pojistný trh

Obsahem této kapitoly je vymezení evropského pojistného trhu, Jednotného pojistného trhu EU a principů jeho fungování. V další části jsou vysvětleny principy a etapy harmonizace pojišťovnictví a také jsou uvedeny generace směrnic ES pro pojišťovnictví. Poslední část uvádí současné problémy adaptace české pojistné legislativy na normy EU.

Úplný obsah

1. Pojistný trh a finance	11
1.1 Finanční trh	14
1.2 Finanční trh, jeho úkoly, funkce a členění	15
1.3 Pojistný trh	16
1.4 Segmentace pojistného trhu	18
1.5 Faktory ovlivňující pojistný trh	19
1.6 Ukazatele úrovně pojistného trhu	21
Předepsané pojistné	21
Pojistné plnění	21
Škodovost	22
Pojištěnost	22
Koncentrace pojistného trhu	22
Doplňkové ukazatele úrovně pojistného trhu	22
1.7 Regulace pojistného trhu	23
Základní činnosti dozoru v pojišťovnictví	24
2. Věcný pojistný trh v České republice	27
2.1 Transformace pojišťovnictví	28
2.2 Věcný pojistný trh a ukazatele jeho úrovně	31
Předepsané pojistné	32
Pojistné plnění	33
Škodovost	33
Pojištěnost	34
Koncentrace pojistného trhu	35
Doplňkové ukazatele úrovně pojistného trhu	36
2.3 Komerční pojišťovny na pojistném trhu	40
Česká pojišťovna, a. s.	41
Kooperativa, pojišťovna, a. s.	43
Allianz pojišťovna, a. s.	44
IPB Pojišťovna, a. s.	45
ING Nationale-Nederlanden	46
3. Investiční pojistný trh v České republice	49
3.1 Komerční pojišťovny jako subjekty investičního pojistného trhu	50
3.2 Investiční činnost komerčních pojišťoven	53
Komerční pojišťovny jako institucionální investoři	53
Investiční politika komerčních pojišťoven	53
Technické rezervy komerčních pojišťoven a zásady jejich umístování	54
Možnosti finančního umístění rezerv komerčních pojišťoven	55
3.3 Investiční činnost vybraných komerčních pojišťoven v ČR	56
Česká pojišťovna, a. s.	57
Kooperativa, pojišťovna, a. s.	59
Allianz pojišťovna, a. s.	60
3.4 Umístění části technických rezerv komerčních pojišťoven v ČR	60

3.5	Strategie investování komerční pojišťovny	61
4.	Evropský pojistný trh	65
4.1	Pojistný trh v Evropě	67
4.2	Jednotný pojistný trh EU	69
4.3	Český a evropský pojistný trh	70
4.4	Evropský pojišťovací výbor - CEA	72
4.5	Harmonizace českého a evropského pojišřovnictví	73
	Pilřře evropského trhu služeb	73
	Etapy harmonizace a generací směrnice	74
	Adaptace české pojistné legislativy na normy EU	79

Úvod

Vážení a milí studenti,

předkládaná studijní opora je určena pro studující oboru Peněžnictví, bakalářského kombinovaného studijního programu a studijního programu CŽV pro předmět "Pojistný trh" Masarykovy univerzity v Brně, Ekonomicko-správní fakulty.

Pro úspěšné zvládnutí textu této studijní opory budete potřebovat znalosti z předmětů Pojišťovnictví, Pojistná ekonomika I a II, Právo a Statistika. Pokud máte dostatečné znalosti z těchto oblastí, můžete se s velkou chutí pustit do učení.

Studijní opora je tvořena čtyřmi navazujícími částmi a doplněna přílohami. Studijní opora je členěna na kapitoly a podkapitoly a případně i na další části. Úvodní témata jsou orientována návaznosti pojistného trhu na finanční trh. Zvláštní pozornost je věnována problematice hodnocení úrovně pojistného trhu a jeho regulace. Další tématický okruh se zabývá věcným a investičním pojistným trhem ČR. V závěrečné kapitole najdete charakteristiku evropského pojistného trhu, včetně souvislostí českého a evropského pojistného trhu.

Filozofií tohoto předmětu je charakteristika společenského prostředí pojistného trhu, na kterém se realizuje nabídka pojistných produktů pojišťovny a poptávka po pojistné ochraně ze strany klientů.

Přejeme Vám hodně trpělivosti a hlavně hodně chuti do studia, příjemnou pohodu při zvládnutí textu této studijní opory.

Brno, 24. 6. 2004

Viktória Čejková

Svatopluk Nečas

- Finanční trh
- Finanční trh, jeho úkoly, funkce a členění
- Pojistný trh
- Segmentace pojistného trhu
- Faktory ovlivňující pojistný trh
- Ukazatele úrovně pojistného trhu
- Regulace pojistného trhu

1

Pojistný trh a finance

Cíl kapitoly

Po nastudování této kapitoly budete umět vysvětlit a objasnit pojmy finance, peníze, finanční činnost, finanční trh, finanční zprostředkovatelé, úkoly, funkce a členění finančního trhu, pojistný trh, jeho úkoly a význam, základní zákonitosti fungování pojistného trhu a jeho členění, faktory ovlivňující pojistný trh, ukazatele charakterizující úroveň pojistného trhu obecně, regulace pojistného trhu a činnost dozoru v pojišťovnictví. Získané poznatky využijete k lepší orientaci při hodnocení kvality a úrovně pojistného trhu.

Časová zátěž

- Tuto kapitolu studujte v prvních 2 týdnech příslušného semestru v rozsahu 14 hodin.

Úvod kapitoly

Nabídka a poptávka v oblasti pojištění a zajištění probíhá na pojistném trhu. Jestliže je tento pojistný trh solidní a důvěryhodný, je důkazem zdravé a úspěšné ekonomiky. Vývoj na pojistném trhu směřuje k větší komplexnosti služeb, novým formám komunikace a kontaktů, většímu komfortu pro klienty, čímž si jednotlivé komerční pojišťovny vytvářejí určité konkurenční výhody. Globalizace světové ekonomiky ulehčuje dosahování zmíněných cílů, znásobuje však i rizika. Zároveň se zostřuje konkurence, zvyšuje se koncentrace a tím se smazávají tradiční hranice mezi jednotlivými sektory ekonomiky a státy.

V hospodářském procesu v ekonomice i v běžném denním životě se velmi často setkáváme s pojmy jako jsou peníze, peněžní prostředky, finance, finanční vztahy, pojištění, pojistné vztahy apod. Stejně často si však obvykle klademe i otázku, jaký je vzájemný vztah těchto kategorií, tedy, jakou vazbu mají peníze na finance či na jiné pojmy. [1]

Finance

Je nepochybné, že **finance** a peníze jsou spojitě nádoby, že tyto kategorie nelze oddělovat, ale v žádném případě nelze tyto dva pojmy ztotožňovat. Ztotožnění financí s penězi, resp. s peněžními prostředky by bylo jednostranností, která by z financí vylučovala jejich hlavní rys, jejich ekonomické a sociální aspekty, jejich vztah k vývoji výroby a spotřeby, k vývoji struktury hospodářství a konečně i vztah k vytváření sociální struktury společnosti. Kdyby v hospodářském životě docházelo okamžitě a plynule s tvorbou hrubého domácího produktu k jeho rozdělování a realizaci, stát, organizace, obchodní společnosti ani jednotlivci by nemuseli mít žádné volné peněžní prostředky. Například podnik by získanou tržbu ihned použil na nákup spotřebovaných výrobních prostředků, výplatu mezd a vyrovnání daňových povinností vůči státu, nebyl by tedy nutný ani institut úvěru. Stát by příjmy použil bezprostředně na krytí výdajů, takže by nebyl ani nutný institut státního rozpočtu či rozpočtových fondů a rezerv apod.

Běžný ekonomický život však představuje zcela opačnou situaci, za které se stále v průběhu realizace a rozdělování hrubého domácího produktu vytvářejí dočasně i trvale volné peněžní prostředky, jež se musí soustřeďovat v peněžních fondech. Tyto fondy mohou mít podobu fondů centralizovaných či decentralizovaných.

A právě existence a nezbytnost těchto fondů je základem existence **financí** - všechny peněžní vztahy související s tvorbou, rozdělováním a používáním peněžních fondů jsou vztahy finanční a jejich souhrn představuje finance. Materiálním nositelem finančních vztahů jsou peněžní prostředky, jejich subjektem je na jedné straně stát či orgány, které jej představují, na druhé straně podniky, podnikatelé i jednotlivci.

Peněžní prostředky, které mohou být buď v hotovosti, nebo jako prostředky bezhotovostní (depozitní, žirové, bankovní), se dostávají do oběhu a z oběhu především na základě úvěrových operací centrální banky. Poskytnutí úvěru vlastně znamená emisi, tedy výdej peněz do oběhu a naopak splacení úvěru znamená jejich stažení z oběhu.

Finanční vztahy jsou pojmově užší než vztahy peněžní. Pokud peněžní vztahy třídíme z hlediska rozdělovací funkce, kterou je třeba v teorii financí stavět na první místo, protože finance jsou kategorií rozdělování a zapadají do celkové soustavy ekonomických nástrojů rozdělování, pak do těchto vztahů, vedle financí, patří i ceny a mzdy. Každá z těchto kategorií rozdělování je kategorií samostatnou, na druhé straně však všechny tři působí společně a navzájem. Peněžní vztahy a finanční vztahy nejsou tedy synonyma, nejsou totožné. Finanční vztahy jsou vždy také vztahy peněžními, ale nemusí tomu být naopak, tedy ne všechny peněžní vztahy musí být zároveň vztahy finančními.

Státní finance jsou nejdůležitější kategorií financí. Vedle nich pak ještě existovaly a existují finance státních podniků a místní finance, jejichž zdroje jsou určeny, jak již z názvu vyplývá, k financování orgánů místní samosprávy. Tvoří je hlavně místní daně, místní poplatky, dotace od ústředních orgánů apod. Státní finance, finance státních podniků a místní finance představují dohromady kategorií veřejných financí.

Vedle financí veřejných se mluví někdy i o tzv. financích soukromých, které mají vyjadřovat vztahy soukromých podniků a osob (domácností) k bankám, pojišťovnám a konečně i státu.

Finanční věda uvádí většinou tři základní funkce financí, a to rozdělovací, stimulační a kontrolní. Prostřednictvím rozdělovací funkce financí probíhá v ekonomice proces rozdělování a znovurozdělování hrubého domácího produktu. Rozdělovací funkci financí však nelze chápat jen z hlediska její distribuční stránky, to jest z vlastního procesu rozdělování a znovurozdělování. Takové pojetí financí již nevyhovuje potřebám současné doby. Je to patrné i z celé řady odborné literatury, která již finance jako takové nevymezuje pouze jako příjmy a výdaje státního rozpočtu, resp. státních fondů, ale i jako určitou formu kapitálových či peněžních operací.

Lze tedy shrnout, že pojem finance dnes nepředstavuje pouze soustředování, rozdělování a používání peněžních prostředků do centralizovaných či decentralizovaných fondů, resp. z nich, ale i celou rozsáhlou problematiku, kterou nazýváme finančním trhem. Z tohoto pojetí budeme vycházet i při dalším výkladu.

Základní funkcí jakékoli ekonomiky je alokovat materiální zdroje tak, aby bylo možné vyrábět zboží a poskytovat služby ve společnosti žádané. Ve většině ekonomik světa jsou to právě **trhy**, které jsou zodpovědné za úkol komplexní alokace zdrojů a poskytování výrobků a služeb.

Z jednotlivých typů trhů, kterými jsou především trh výrobních faktorů, trh zboží a služeb a finanční trh, má pro finanční obor samozřejmě největší význam poslední uvedený. **Finanční trh** umožňuje tok úspor k těm jednotlivcům a institucím, které potřebují pro svou útratu více finančních prostředků, než kolik je jim poskytováno. Finanční trhy jsou srdcem finančního systému. Určují objem disponibilního úvěru, podněcují spořivost, vytvářejí úrokové sazby a ceny cenných papírů.

Finanční trh

Finanční trh může být posuzován jako určité kanály, kterým protéká množství peněžních prostředků neustále odčerpávané žadateli a neustále doplňované dodavateli těchto peněžních fondů a rezerv.

Finanční trh může mít formu peněžního trhu nebo trhu kapitálového. Zatímco peněžní trh je určen pro poskytování krátkodobých půjček, tedy kalkuluje s přechodným přebytkem peněžních prostředků, kapitálový trh je určen pro financování dlouhodobých investic jak ze strany státu, tak i podniků či podnikatelů.

Nejdůležitější z peněžních fondů jsou státní centralizované peněžní fondy, ke kterým patří:

- a) státní rozpočet a státní účelové fondy,
- b) fond hotovostních peněžních prostředků,
- c) devizový fond,
- d) rezervy (dříve fondy) neživotního a životního pojištění.

I když tyto fondy jsou nazývány fondy centralizovanými, neznamená to, že musí být soustředěny na jednom místě. Typickým příkladem je fond hotovostních peněžních

prostředků, který je vlastně tvořen hotovostními fondy jednotlivých obchodních bank, podniků i obyvatelstva. Obdobně tomu je i u rezerv neživotního a životního pojištění.

Decentralizovaných fondů je celá řada a asi nejtýpějšími z nich jsou rozpočty měst a obcí či fondy jednotlivých podniků a jednotlivců.

Soustředování peněžních prostředků do centralizovaných a decentralizovaných peněžních fondů a jejich opětovné rozdělování i kapitálové procesy v rámci finančního trhu pak tvoří finanční činnost státu. **Finanční činnost** velmi úzce souvisí s realizací hrubého domácího produktu, s jeho rozdělováním i přerozdělováním v hodnotové podobě, to jest prostřednictvím **peněz**, které zde vystupují buď ve funkci oběživa, nebo platidla.

K finanční činnosti v širším slova smyslu musíme však řadit i takovou činnost, kdy přímo nedochází k tvorbě, rozdělování a používání peněžních fondů, a kdy peněžní prostředky vystupují pouze ve formě měřítka hodnot. Patří sem například celá oblast finančního plánování, finanční vztahy v rámci účetní evidence, různé analýzy prostřednictvím finanční kontroly, řada operací kapitálového charakteru a podobně. Přestože se tedy v těchto případech nejedná o přímý vztah k ústředním nebo decentralizovaným peněžním fondům, vždy je možno tento vztah nalézt alespoň nepřímo, zprostředkovaně.

Finanční činnost státu dostává svůj výraz ve finančně-právních aktech. Právě forma těchto aktů závisí na jejich ekonomickém obsahu i významu orgánu, který finančně-právní akt vydal. Jsou to např. zákony a vyhlášky jednotlivých ministerstev.

1.1 Finanční trh

Finančním trhem rozumíme systém ekonomických vztahů a institucí zprostředkujících soustředění, alokaci a realokaci volných finančních prostředků prostřednictvím finančních instrumentů.

Na finančním trhu se tedy soustřeďuje nabídka a poptávka po finančních instrumentech čili platebních prostředcích, cenných papírech, devizách, drahých kovech, pojištění ochraně a podobně.

Většina subjektů v ekonomice je velmi často vystavována situaci, kdy buď mají přebytek finančních prostředků nebo jejich nedostatek. Systém finančních trhů pak umožňuje přemisťovat finanční prostředky mezi těmito subjekty.

Ty na ně tedy vstupují v případě, kdy chtějí:

- získat peněžní prostředky na financování svých běžných provozních potřeb, nebo chtějí-li získat prostředky pro svůj rozvoj (deficitní subjekty);
- investovat své dočasně volné peněžní prostředky a získat navíc jejich zhodnocení, nebo vlastnictví v jiných podnicích a u jiných podnikatelů (přebytkové subjekty).

Ve vyspělých státech existují dva základní způsoby přerozdělování finančních prostředků mezi přebytkovými a deficitními subjekty:

- přímý,
- zprostředkovaný.

Při přímém způsobu přerozdělování jsou finanční prostředky alokovány od přebytkových subjektů k subjektům deficitním prostřednictvím různých druhů cenných papírů. Deficitní subjekty emitují různé druhy krátkodobých nebo dlouhodobých cenných papírů a přebytkové subjekty investují své úspory do těchto instrumentů. Efektivnost této alokace je zvyšována asistencí investičních bank, obchodníků s cennými papíry apod.

U zprostředkovaného způsobu přerozdělování finančních prostředků vystupují finanční zprostředkovatelé (banky, spořitelny, pojišťovny, investiční fondy, penzijní fondy), kteří emitují sekundární finanční instrumenty (depozita, pojištění smlouvy, podíly, penzijní smlouvy).

Mezi základní funkce finančních zprostředkovatelů patří:

- Transformace peněz a kapitálu spočívající v tom, že finanční zprostředkovatelé transformují peníze získané od věřitelů a poskytují je dále dlužníkům v jiných formách s jinými podstatnými charakteristikami. Nejdůležitějšími formami transformace peněz, kterou provádějí finanční zprostředkovatelé, jsou:
 - kvantitativní transformace, kterou provádějí tak, že získávají peníze, své zdroje, v jiné denominaci, než jaká je následně u jejich jednotlivých pohledávek,
 - časová transformace vyplývající z toho, že finanční zprostředkovatelé získávají zdroje s odlišnou dobou splatnosti, než jaká je splatnost jejich aktiv,
 - transformace z hlediska obchodovatelnosti, která probíhá tak, že finanční zprostředkovatelé proti neobchodovatelným, relativně málo likvidním aktivům, která drží ve svém portfoliu, emitují sekundárně obchodovatelné, často velmi likvidní produkty,
 - transformace z hlediska rizika, zde finanční zprostředkovatelé diverzifikací svých aktiv dosahují snížení celkového rizika,
 - měnová transformace spočívající v tom, že finanční zprostředkovatelé mohou získávat zdroje v jiné měně než v jaké jsou denominována aktiva, do kterých tyto zdroje umísťují.
- Redukce transakčních nákladů, souvisejících s přesunem peněz od přebytkových k deficitním subjektům.
- Informační servis a monitoring.

Finanční zprostředkovatelé tedy ulehčují realizaci příslušných peněžních transakcí, snižují náklady, jsou kvalifikovanější na odhad a zabezpečení rizika na finančním trhu. Umožňují vzájemný kontakt, spojení a propojení všech ekonomických subjektů, které vystupují na finančním trhu. Cena za zprostředkování na finančním trhu je odrazem nabídky a poptávky a má různou podobu, může to být úrok, různé marže, pojistné, zajistné apod.

Finanční zprostředkovatelé

Finanční trh není jednoduchým trhem. Ve vyspělých tržních ekonomikách patří mezi nejefektivnější. Představuje vysoce koncentrovanou, vrcholovou a vzájemně provázanou soustavu ekonomiky.

1.2 Finanční trh, jeho úkoly, funkce a členění

Finanční trh plní mnoho úloh a funkcí, z nichž nejdůležitější jsou funkce:

Finanční trh

- akumulační - soustředování volných finančních prostředků z různých zdrojů,
- alokační - umísťování finančních prostředků,
- přerozdělovací - přerozdělování finančních prostředků mezi deficitními a přebytkovými subjekty,
- selekční - finanční prostředky jsou automaticky přerozdělovány subjektům, které je dokáží nejefektivněji využít.

Ve vyspělých tržních ekonomikách finanční trh odráží jejich celkovou hospodářskou situaci, stav jednotlivých resortů a subjektů ekonomik. Význam finančního trhu v tržních ekonomikách s pokračující globalizací neustále roste.

Finanční trh je možné rozčlenit podle různých hledisek a kritérií. Každé členění finančního trhu je vždy určitým zjednodušením a neumožňuje obsáhnout finanční trh v jeho komplexnosti a vzájemných souvislostech.

Finanční trh se obvykle člení podle těchto hledisek:

- z hlediska času:
 - krátkodobý (do 1 roku),
 - střednědobý (1 až 4 roky),
 - dlouhodobý (nad 4 roky);
- z hlediska jeho jednotlivých segmentů:
 - peněžní trh - trh s úvěry, půjčkami a cennými papíry s dobou splatností do 1 roku,

- kapitálový trh - trh s úvěry, půjčkami a cennými papíry s dobou splatností nad 1 rok,
- devizový trh - trh s cizími měnami a s instrumenty v cizích měnách,
- komoditní trh - trh s cennými kovy a jinými komoditami,
- pojistný trh - trh pojištění a zajištění.

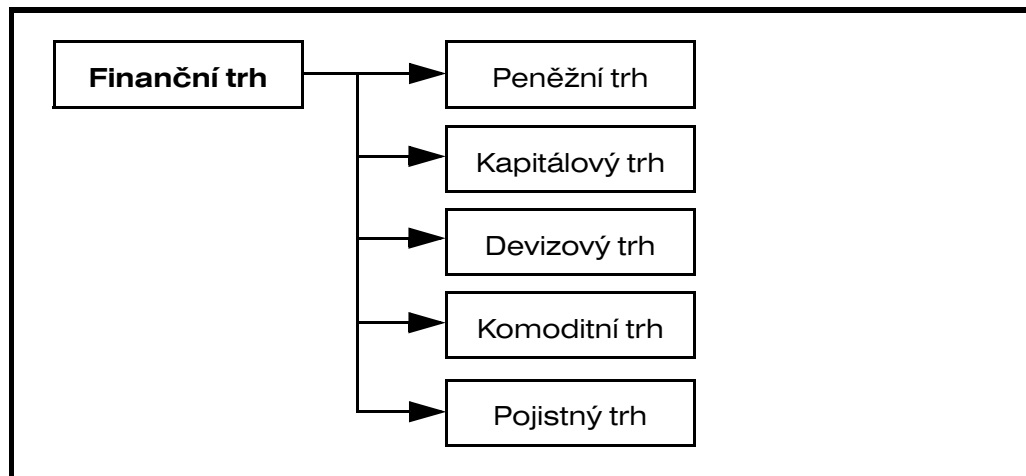

Schéma č. 1.1 Struktura finančního trhu.

Každý ze segmentů finančního trhu má své zvláštnosti, další členění, nástroje, prostřednictvím kterých se na něm realizují obchody.

1.3 Pojistný trh

V průběhu realizace a rozdělování hrubého domácího produktu se vytvářejí dočasně i trvale volné peněžní prostředky, jež se soustřeďují v peněžních fondech a rezervách [1],[2],[3].

Pojistný trh

Také **pojistný trh** funguje na podobném principu shromažďování a rozdělování peněžních prostředků. U pojistného trhu však nehovoříme o fondech, ale o rezervách. Rezervy se v pojišťovnictví vytváří pro případ úhrady náhodných potřeb a nelze tudíž předem určit, zda budou použity na spotřebu, či akumulaci. Pro rezervy je typický nárok na jejich čerpání při splnění příslušných podmínek obsažených v zákoně, vyhláše, pojistných podmínkách, pojistné smlouvě apod.

Rezervy hrají u pojistného trhu velmi specifickou úlohu a mají zřejmě větší význam než peněžní fondy u jiných segmentů finančního trhu. Vztahy tvorby, rozdělování a používání rezerv vymezují pojištění jako samostatnou ekonomickou kategorii. **Pojištění** lze definovat především jako vztahy tvorby a rozdělování rezerv v závislosti na riziku a používání těchto rezerv k úhradě potřeb, které jsou v jednotlivých případech výskytu náhodné, vcelku však odhadnutelné. Pojištění tedy funguje na principu a teorii tvorby rezerv pro předpokládané pojistné plnění, resp. pojistné náhrady v budoucnosti.

U rezerv není rozhodující počet subjektů, který se na jejich tvorbě podílí. Nerozhoduje též, kdo a jak přispívá k tvorbě rezerv. Stačí když celková výše tvorby rezerv závisí na riziku - tím je v přiměřeném rozsahu zabezpečena úhrada pojistných potřeb. Důležitá je tedy ekvivalence mezi nároky jednotlivců na čerpání z rezerv a výši tvorby rezerv.

Podstatu pojistného trhu můžeme také definovat na základě teorie her. Podle ní se jednotlivé pojišťovací obchody na pojistném trhu rovnají loterii s časem (časovými okamžiky) a výhrami podle neurčitých tahů. Úlohou pojišťoven je být jednak protihráčem a jednak se snažit o rozšiřování pojištění a tím vyrovnávat riziko. Účelem pojištění je potom eliminace negativních následků náhody pro člověka, prostředkem k tomu je pro jednotlivce hra, přičemž ekonomickou úlohou pojišťovnictví je vést ke zevšeobecnování této hry.

Komerční pojišťovna nemusí v této hře obstát, může zkrachovat, a tak přestat být protihráčem.

V tržní ekonomice je trh místem, kde se střetávají výrobci a spotřebitelé, prodávající a kupující, kde se realizují prodeje a koupě, nabídka a poptávka. Ceny, za které se uskutečňují obchody na trhu, nazýváme tržní ceny. Moderní ekonomická teorie charakterizuje trh jako mechanismus, prostřednictvím kterého se ovlivňují kupující s prodávajícím navzájem tak, aby určili ceny a množství prodávávaného zboží.

Pro pojistný trh je charakteristické, že se na něm střetává nabídka a poptávka po **pojistné ochraně**. Předmětem obchodů na pojistném trhu je pojištění a zajištění. Pojištnictví jako jedno z důležitých odvětví tržní ekonomiky nabízí na pojistném trhu své zboží, resp. své služby tj. pojištění a zajištění.

Pojištění i zajištění můžeme přitom definovat jako specifický druh zboží resp. služby, který má fiktivní charakter. Tato služba se na pojistném trhu nabízí, prodává a kupující za ni musí zaplatit. Je zde určité riziko spočívající v tom, že kupující může dostat svoji protihodnotu až po realizaci pojištěného rizika. Jde tedy o velmi neurčitou a rizikovou návratnost jeho peněžních prostředků.

Pojistný trh je trhem, na kterém převládá nabídka. O své budoucí klienty se tady uchází pojistitelé, zajišťitelé a zprostředkovatelé. Převládá-li nabídka, stává se zároveň zárukou soutěže, ovlivňované tvorbou cen a pojistných produktů, jako je tomu u jiných segmentů finančního trhu. Částečně je tato soutěživost ovlivňována dozorem v pojištnictví a jeho nástroji, což do jisté míry tržní soutěž a konkurenci omezuje. Je tedy možné říci, že pojistný trh je ovlivňován zásahy státu. Na pojistném trhu platí specifické principy, a to princip solidárnosti, podmíněné návratnosti a neekvivalentnosti.

Pojistitelé i zajišťitelé (pojišťovny a zajišťovny) se nezabývají pouze pojišťovací a zajišťovací činností, ale svými dočasně volnými peněžními prostředky vstupují i na ostatní segmenty finančního trhu. Stávají se tak často spoluvlastníky bank, spořitelen, jiných pojišťoven a zajišťoven apod. Tato provázanost na finančním trhu platí i opačně. Není proto možné dát ostrou dělicí čáru mezi žádnou složku nebo segment finančního trhu. Vzájemná provázanost existuje nejen mezi jednotlivými složkami národního trhu, ale i mezi národním a mezinárodním finančním trhem. Pro současnost je typické splývání národních a mezinárodních finančních trhů, což někdy bývá označováno jako **globalizace**. Globalizace umožňuje postupně realizovat obchody na finančních trzích, ve všech finančních centrech světa, a to nepřetržitě 24 hodin denně.

Na pojistném trhu vystupují na straně **nabídky** pojistitelé, zajišťitelé a zprostředkovatelé. Přestože jde o trh regulovaný, je převládající nabídka zárukou soutěže ovlivňované tvorbou cen a pojistných produktů, jako je tomu u jiných segmentů finančního trhu. Pojistný trh tedy aktivně působí na kvalitu a rozsah pojišťovacích služeb a jejich cenu.

Dalším specifikem pojistného trhu je i to, že na rozdíl od ostatních trhů nebývá soustředěný na určité místo, ale jde spíše o síť pojišťoven (pojistitelů), pojišťovacích zprostředkovatelů a zajišťitelů na různých místech ekonomiky.

Stranu **poptávky** představuje na pojistném trhu různorodá skupina fyzických osob, právnických osob a sdružení. Pojistný trh se podstatně liší od jiných segmentů finančního trhu tím, že mnohé subjekty si nejsou své poptávky po pojistné ochraně úplně vědomy. Je to z toho důvodu, že nemají jasnou představu o existující rizikové situaci. Když například nahlédneme na obyvatelstvo jako na základní subjekt trhu, zjistíme, že na jeho osobní "stupnici spotřeby" stojí pojištění často na nejnižším stupni. A to i přestože zabezpečení jistoty zdrojů příjmů a hodnoty majetku má mít stejný stupeň jako základní potřeby, tj. potrava, bydlení a odívání.

Pojistný trh se velmi dynamicky rozvíjí, díky obrovskému kapitálu, kterým disponuje, a je jedním z nejdůležitějších segmentů finančního trhu. Jeho význam roste i s pokračující globalizací. Většina pojišťoven a zajišťoven je napojena na mezinárodní finanční trhy, což

jim umožňuje realizovat obchody ve všech finančních centrech světa a ovlivňovat tak jejich vývoj.

Z mnohých definic pojistného trhu uvádíme, že **pojistný trh představuje určité společenské prostředí a území, na kterém působí nabídka a poptávka po produktech pojištění a zajištění.**

1.4 Segmentace pojistného trhu

Pojistný trh můžeme členit podle více kritérií. Rozhodujícím kritériem tohoto členění a segmentace je předmět činnosti pojistitele, dalšími mohou být pojistné riziko, předmět pojištění, pojistné produkty, subjekty pojištění, pojistitelé a podobně.

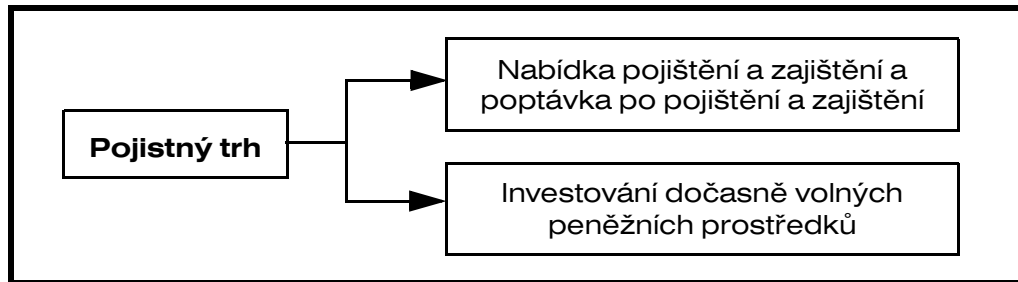

Schéma č. 1.2 Členění či segmentace pojistného trhu.

Členění pojistného trhu je ovlivňováno mnoha faktory a zahrnuje více hledisek.

Podle předmětu činnosti pojistitele můžeme rozdělit pojistný trh na dva relativně samostatné segmenty:

- nabídku a poptávku po pojištění a zajištění (tzv. věcný pojistný trh),
- investování dočasně volných peněžních prostředků pojistitele (tzv. investiční pojistný trh).

Pojistný trh je určitými prvky atypickým trhem, ale platí na něm stejná ekonomická pravidla jako na kterémkoli jiném trhu. Jedna z podstatných odlišností spočívá v tom, že realizace prodaných služeb (pojištění nebo zajištění) se často projeví až po delším období od uzavření obchodu, a někdy se nemusí projevit vůbec. To umožňuje komerčním pojišťovnam poměrně rozsáhlou investiční činnost.

Pojistný trh tedy na základě zmíněného můžeme rozdělit na:

nabídku a poptávku po pojištění a zajištění

- podle předmětu pojištění a zajištění (v České republice upravuje členění pojištění dle jeho předmětu do jednotlivých pojistných odvětví a skupin zákon)
 - Životní pojištění - orientuje se na riziko dožití nebo úmrtí. Základním principem životního pojištění je vyplatit dohodnutou pojistnou sumu v případě, že se pojištěný dožije data konce pojištění, respektive data konkrétně dohodnutého v pojistné smlouvě, anebo při jeho předčasném úmrtí. Mezi životní pojištění se řadí i důchodová pojištění.
 - Neživotní pojištění - jde o všechna pojištění, která nemají charakter životních pojištění. Jedná se hlavně o pojištění majetku, pojištění odpovědnosti za škodu, ale i o pojištění úrazu a nemoci apod (Viz přílohy č. 1,2 a3). U neživotního pojištění se vychází z toho, že pojistné plnění se uhradí na základě průměrného projevu rizika pojistnou událostí. V neživotních pojištěních není jisté, zda se po dobu trvání pojištění v případě konkrétní pojistné smlouvy vyskytne pojistná událost a pokud ano, tak kolikrát. Pojistné plnění se tedy poskytne jen v případě, že pojistná událost nastala.
- podle subjektů ovlivňujících pojistný trh
 - komerční pojišťovny,

- pojištění a pojistníci,
- zajišťovatelé,
- zprostředkovatelé (pojišťovací agenti, pojišťovací a zajišťovací makléři),
- dozor v pojišťovnictví,
- stát,
- asociace a ostatní.

investování dočasně volných peněžních prostředků (konkrétní formy investování dočasně volných peněžních prostředků vymezuje v ČR zákon o pojišťovnictví)

- bankovní depozita,
- cenné papíry,
- nemovitosti,
- cenné sbírky,
- a jiné nástroje.

1.5 Faktory ovlivňující pojistný trh

Členění pojistného trhu je ovlivňováno mnoha faktory [2], které je možné rozčlenit na **vnější a vnitřní**.

- **Vnější faktory** - ovlivňují pojistný trh zvenčí a jsou jimi:
 - vývoj a objem hrubého domácího produktu,
 - vývoj inflace,
 - vývoj nezaměstnanosti,
 - počet obyvatel (jejich věková struktura, střední délka života v členění na muže a ženy),
 - peněžní příjmy obyvatelstva (příp. průměrná mzda),
 - objem výdajů domácností a jejich struktura,
 - situace u ostatních segmentů finančního trhu
 - a další faktory.
- **Vnitřní faktory** - ovlivňují pojistný trh zevnitř a jsou to:
 - pojišťovací a zajišťovací činnost a jiná související činnost, kterou vykonávají komerční pojišťovny a zajišťovny,
 - zájem o pojištění vytvářený pojistníky, resp. pojištěnými,
 - chápání významu pojištění ze strany pojistníků, resp. pojištěných,
 - regulace pojistného trhu dozorem v pojišťovnictví,
 - zprostředkovatelská činnost zprostředkovatelů pojištění,
 - činnost asociace pojišťoven,
 - a další faktory.

Pokud jde o **vnější faktory**, důležité jsou zejména vývoj a objem hrubého domácího produktu, vývoj inflace a vývoj nezaměstnanosti. Jde o základní makroekonomické veličiny, které ovlivňují ekonomické prostředí, ve kterém pojišťovny a zajišťovny podnikají. Jejich výše a vývoj sice nepřímě, ale zato do značné míry, ovlivňují rozsah činnosti a chování subjektů pojistného trhu. Vývoj těchto faktorů lze předvídat pouze s omezenou přesností.

Vnější faktory

Pro vývoj a růst pojistného trhu je dále velmi důležitý počet obyvatel, jejich věková struktura a střední délka života. Jde o faktory, jejichž hodnoty jsou přesně zjistitelné a jejichž vývoj se dá lépe předvídat.

Peněžní příjmy obyvatelstva, průměrná mzda, výše výdajů domácností a jejich struktura dává pojišťovnám a zajišťovnám možnost ještě detailněji poznat rámeček jejich podnikání a přizpůsobit se specifikům daného regionu.

Situace u ostatních segmentů finančního trhu ovlivňuje především ostatní činnosti pojišťoven a zajišťoven, především investování dočasně volných peněžních prostředků na finančních trzích. Jde o faktor, který může mít často velmi významný vliv na stav jejich hospodaření.

Investování dočasně volných peněžních prostředků (tj. investment) je typická činnost všech peněžních institucí. Mnozí pojistitelé, tj. komerční pojišťovny resp. pojišťovací instituce, vstupují na finanční trh s cílem výhodně umístit peněžní prostředky, aby se zhodnotily a byly bezpečně investovány. Pojišťovny na finančním trhu jednají za svoje klienty, kteří se takto nepřímo zúčastňují transakcí na finančním trhu.

Pojišťovny obvykle investují své dočasně volné peněžní prostředky do vkladů, depozit nebo do cenných papírů, které představují relativně spolehlivou možnost investování, zabezpečují poměrně stabilní příjmy a je možné je téměř vždy realizovat za tržní cenu. Komerční pojišťovny investují také do nákupu nemovitostí, jejichž zhodnocení však bývá nižší než investice do cenných papírů. Zvláštním druhem investování je pak nákup cenných uměleckých děl, starožitností, sbírek a dalších cenností apod. Tyto investice sice nepřinášejí okamžitý efekt, plní však protiinflační a stabilizační úlohu.

Jestliže pojištění funguje jako tvorba rezerv za účelem eliminování negativních důsledků nahodilosti pro pojištěné účastníky pojistného trhu, využívají komerční pojišťovny tyto rezervy i ve vyspělých tržních ekonomikách na realizaci vlastní investiční politiky.

V zájmu akumulace peněžních prostředků pro další investování, přistupují komerční pojišťovny v řadě případů k tvorbě velkých pojistných kmenů, což však může mít v budoucnosti negativní vliv na jejich hospodaření.

K rozsáhlému investování dočasně volných peněžních prostředků komerčními pojišťovnami ve vyspělých tržních ekonomikách přispívá i systém zdaňování v pojišťovnictví. Komerční pojišťovny tak získávají možnost poskytovat svým zákazníkům komplexnější služby, zejména poskytovat pojistné krytí i na taková rizika, která jsou z jejich hlediska nevýhodná.

Vnitřní faktory

Mezi **vnitřní faktory**, ovlivňující pojistný trh zevnitř, patří zejména poměrně silné státní zásahy uskutečňované prostřednictvím dozoru v pojišťovnictví. Projevuje se to například povinností nákupu některých pojištění - konkrétně jde o zákonné formy pojištění a také o smluvní povinná pojištění.

Pojistnou ochranu a zájem o pojištění ovlivňuje také předmět pojištění. Vnitřními faktory se realizuje nárůst počtu pojištění podle předmětu pojištění.

Samostatným faktorem, který ovlivňuje pojistný trh a jeho členění, jsou subjekty, které na pojistném trhu působí. Pojištěný a pojistník vytváří svým zájmem poptávku po pojištěních.

Hlavní úlohou pojistitelů - komerčních pojišťoven - je nabízet a prodávat ta pojištění, která jsou na pojistném trhu žádána. Pojistitelé přitom musí dodržovat všechny právní předpisy a nařízení. Tak se vytváří segmentace pojistného trhu podle pojistných odvětví.

Zajistitelé vstupují na pojistný trh v případě, že o zajištění projeví zájem pojistitelé, tj. komerční pojišťovny. Svoji činností umožní rozdělit existující rizika na více subjektů a tím rozšíří kapacitu pojistitelů.

Zprostředkovatelé vystupují na pojistném trhu jako mezičlánek mezi pojistníkem, pojištěným a pojistitelem. Jejich úloha je poměrně široká. Kromě nabídky pojištění, poskytují také další služby pojištěným v oblasti řízení rizika a poradenství v dalších finančních otázkách. V podmínkách pojistného trhu mají zprostředkovatelé velký význam. Umožňují svojí širokou sítí agentů vyhledávat rizika pro pojištění a tím pomáhají pojišťovnám dosahovat většího rozsahu obchodu. Svým přístupem k pojištění aktivně ovlivňují pojistný trh.

Dozor v pojišťovnictví vydává povolení pojistitelům a zajistitelům pro provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti a v zájmu ochrany pojištěných kontroluje dodržování právních předpisů.

Stát reguluje pojistný trh prostřednictvím své legislativy, tj. zákonů, vyhlášek a jiných právních dokumentů. Těmito svými zásahy ovlivňuje značně vývoj, strukturu, členění a velikost (objem) pojistného trhu.

Asociace pojišťoven zastupují zájmy a práva svých členských komerčních pojišťoven při jednáních s orgány státní správy a zahraničními partnery, hledají společná řešení v metodicko-odborných otázkách a problémech členských pojišťoven. Zabývají se také výchovou, vzděláváním a vydavatelskou činností i dalšími činnostmi.

1.6 Ukazatele úrovně pojistného trhu

Pojistný trh v každé tržní ekonomice má významné postavení se specifickými úkoly, principy a významem. Hodnotit vývoj pojistného trhu není možné bez posouzení vývoje ukazatelů úrovně. Obecně ukazatele úrovně pojistného trhu hodnotí účinnost použití zdrojů a vynaložených prostředků.

Výběr ukazatelů úrovně pojistného trhu je vhodné orientovat takovým způsobem, aby byl trh hodnocen pokud možno komplexně a jednalo se o ukazatele užívané i ve vyspělých ekonomikách.

Ukazatele úrovně
pojistného trhu

Jde zejména o tyto hlavní ukazatele:

- předepsané pojistné (v životním pojištění, v neživotním pojištění),
- pojistné plnění (v životním pojištění, v neživotním pojištění),
- škodovost (v životním pojištění, v neživotním pojištění),
- pojistěnost (v životním pojištění, v neživotním pojištění),
- koncentrace pojistného trhu.

Dále se k hodnocení úrovně pojistného mohou použít i další doplňkové ukazatele:

- počet komerčních pojišťoven,
- počet zaměstnanců v pojišťovnictví,
- počet uzavřených pojistných smluv,
- průměrné pojistné na jednu pojistnou smlouvu,
- počet vyřízených pojistných událostí,
- průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost
- a jiné.

1.6.1 Předepsané pojistné

Pojistný trh, jeho rozsah, úroveň a význam je možné charakterizovat vícero ukazateli. Jedním z hlavních je ukazatel **předepsané pojistné**.

Předepsané pojistné

Předepsané pojistné je pojistné, které je stanoveno na dohodnuté pojistné období. Neuhrazením předepsaného pojistného ve stanovené nebo dohodnuté lhůtě pojištění zaniká a pojišťovna má nárok na dlužné pojistné. Po odpočítání nákladů je základem pro výpočet daně z příjmu pojišťovny. Předpis pojistného je účetní seznam všech položek pojistného, které se v daném časovém rozpětí (účetním období) mají uhradit pojišťovně.

Předepsané pojistné je důležitým ukazatelem výkonnosti každé komerční pojišťovny za příslušné období. Dle jeho výše se komerční pojišťovny seřazují na pojistném trhu v daném regionu či státě. Lze jej dělit na předepsané pojistné životního pojištění a na předepsané pojistné neživotního pojištění.

1.6.2 Pojistné plnění

Pojistné plnění představuje především peněžité plnění komerční pojišťovny klientovi po vzniku pojistné události na základě pojistné smlouvy. **Pojistné plnění** je pojišťovnou vypočítaná a poskytnutá část ztráty (v neživotním pojištění) nebo dohodnutá pojistná částka (v životním pojištění). Takovéto pojistné plnění je pojišťovna povinna pojištěnému (nebo poškozenému) poskytnout za pojistnou událost, která splňuje podmínky dohodnuté v pojistné smlouvě nebo podmínky uvedené v zákoně.

Pojistné plnění

Podobně jako ukazatel předepsané pojistné můžeme i ukazatel pojistné plnění dělit na pojistné plnění za životní a neživotní pojištění. V neživotních pojištěních není jisté, zda se po dobu trvání pojištění v případě konkrétní pojistné smlouvy vyskytne pojistná událost a pokud ano, tak kolikrát. Pojistné plnění se tedy poskytne jen v případě, že pojistná událost

nastala. Naproti tomu charakteristickým rysem životního pojištění je, že pojišťovna vyplatí pojistné plnění v každém případě.

1.6.3 Škodovost

Škodovost **Škodovost** je ukazatel, který vyjadřuje poměr mezi výší poskytnutých pojistných plnění a výší předepsaného či přijatého pojistného. Udává se v procentech. Lze ji členit na škodovost životního a neživotního pojištění.

Škodovost by měla být menší než netto pojistné v procentech a rozhodně by neměla dosahovat 100 % přijatého pojistného. V případě, že škodovost je vyšší než netto pojistné, jedná se o ekonomicky nevyrovnané pojištění.

1.6.4 Pojištěnost

Pojištěnost **Agregátní ukazatel pojištěnosti** je jedním z nejdůležitějších ukazatelů rozvoje pojistného trhu, přičemž jeho používání je běžné i ve vyspělých evropských ekonomikách. Vyjadřuje poměr předepsaného pojistného k hrubému domácímu produktu v běžných cenách. Uvádí se v procentech a v podmínkách tržního hospodářství vyjadřuje kapacitu pojistného trhu. Celková možnost pojišťování na daném pojistném trhu je dána rozsahem pojistného pole. Pojistné pole je soubor majetku, předmětů, osob anebo jiných jevů, existujících v daném státě nebo teritoriu, který je možno pojistit. **Pojištěnost** odráží schopnost pojistného trhu obsáhnout dané pojistné pole.

1.6.5 Koncentrace pojistného trhu

Koncentrace
pojistného trhu

Koncentrace pojistného trhu je velmi významným ukazatelem úrovně pojistného trhu, který je sledován ve většině vyspělých zemí. Představuje podíl největších komerčních pojišťoven na předepsaném pojistném. Většinou se sleduje za 5, 10 a 15 největších pojišťoven na daném pojistném trhu.

1.6.6 Doplnkové ukazatele úrovně pojistného trhu

Pojistný trh je možné hodnotit i dalšími ukazateli úrovně pojistného trhu.

Mezi nejčastěji používané patří tyto:

- **Počet komerčních pojišťoven** - je jedním ze základních ukazatelů používaných v mezinárodní teorii i praxi. Počet pojišťoven v dané ekonomice může vypovídat nejen o vývoji a vyspělosti daného pojistného trhu, ale také o způsobu jeho regulace.
- **Počet zaměstnanců v pojišťovnictví** - je ukazatelem, který nám dává základní představu o úrovni daného pojistného trhu z pohledu jeho personálního obsazení. Nedá se však zaměřovat jen na absolutní počet zaměstnanců v pojišťovnictví, je třeba brát v potaz i produktivitu a způsob jejich práce.
- **Počet uzavřených pojistných smluv** - pojistná smlouva je uzavřena přijetím návrhu na pojištění oběma smluvními stranami, tedy pojistníkem a pojišťovatelem. Tento ukazatel dobře odhaluje nejen úroveň pojistného trhu, ale i efektivnost práce v komerčních pojišťovnách.
- **Průměrné pojistné na jednu pojistnou smlouvu** - jedná se o průměrné pojistné, které je stanoveno na dohodnuté pojistné období a jež připadá na jednu pojistnou smlouvu.
- **Počet vyřízených pojistných událostí** - pokud hovoříme o vyřízených pojistných událostech, máme vlastně na mysli konečný efekt pojištění. Počet vyřízených pojistných událostí je tedy jedním z důležitých ukazatelů úrovně pojistného trhu.
- **Průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost** - vyjadřuje průměrné peněžité nebo naturální plnění komerční pojišťovny na jednu pojistnou událost. Jedná se o plnění na základě pojistné smlouvy.

1.7 Regulace pojistného trhu

Pojištnictví má určité zvláštnosti oproti ostatním odvětvím ekonomiky, projevující se zejména v nabídce pojištění a zajištění. Zvláštnosti nabídky pojištění vedou k tomu, že konkurence v pojištnictví ani v rozvinuté tržní ekonomice není dostatečným samoregulačním mechanismem zabezpečujícím zájmy pojištěných.

Situace zákazníka, resp. klienta komerční pojišťovny je ovlivněna řadou nepříznivých faktorů. Nabídka jednotlivých druhů pojištění je různorodá a pro jednotlivce je velmi obtížné učinit si správnou představu o tom, co bude nejlépe vyhovovat jeho potřebám, zájmům a finančním možnostem a v čem se skrývá nebezpečí špatného výběru. Klienti se v široké nabídce těžko orientují a nejsou schopni si ověřit, zda nabízené pojistné ochrání odpovídá požadované pojistné. Může se stát, že v pojištnictví budou hledat uplatnění ne zcela seriózní podnikatelé a zprostředkovatelé. Z těchto důvodů vyplývá nutnost **regulace pojištnictví a pojistného trhu**.

Dozor v pojištnictví

Stát obvykle reguluje pojištnictví, pojistný trh a pojistné vztahy prostřednictvím zákonů a jiných legislativních úprav. Dozor v pojištnictví vykonává zpravidla orgán nebo úřad státní správy, který kontroluje dodržování zákonů o pojištnictví a dalších právních předpisů. Vydává licence (povolení) pro výkon pojišťovací činnosti, někde schvaluje i všeobecné pojistné podmínky a navrhuje právní normy v oblasti pojištnictví. Jedním z hlavních úkolů regulace je ochrana zájmů pojištěných subjektů. Taktéž je důležité zajistit, aby na pojistném trhu byla široká škála pojistných produktů, o které je mezi klienty zájem. S tím bezprostředně souvisí kontrola komerčních pojišťoven, aby nabízely solidní produkty a hospodařily tak, aby byly za všech okolností schopny dostát svým závazkům.

Ve vyspělých ekonomikách vykonává funkci dozoru v pojištnictví buď některé ministerstvo nebo samostatný (často i nezávislý) úřad, který podléhá některému z ministrů nebo přímo vládě či parlamentu.

Obecně lze působnost státního dozoru shrnout do několika činností:

- povolovací činnost,
- kontrolní činnost,
- legislativní činnost,
- ostatní činnosti.

Povolovací činnosti se rozumí zejména udělování povolení k činnosti (koncese) pojišťovacím subjektům, tzn. pojišťovnám, zajišťovnám, ale i dalším subjektům. **Kontrolní činnosti** se v tomto případě rozumí kontrola dodržování právních předpisů, kontrola, zda předmět provozované činnosti je v souladu s uděleným povolením, kontrola rezerv pojišťoven, jejich tvorby a užití, sledování solventnosti apod.

Pod pojmem **legislativní činnost** pak zahrnujeme přípravu návrhů právních předpisů upravujících pojištění a pojištnictví a účast v připomínkovém řízení v legislativním procesu tvorby ostatních právních předpisů.

Mezi **ostatní činnosti** zařazujeme poskytování poradenských a konzultačních služeb pojišťovnám aj. Jde zde vlastně o poskytování rad komerčním pojišťovnám při zavádění nových pojistných produktů, při inovování kalkulací pojistného a při investiční činnosti komerčních pojišťoven apod.

Do výkonu dozoru v pojištnictví patří především kontrola dodržování:

- a) ustanovení zákona o pojištnictví a dalších všeobecně závazných právních předpisů upravujících pojištění a pojištnictví, stejně jako plnění opatření vydaných dozorčím orgánem,
- b) zásad hospodaření pojišťoven, ale jen z hlediska zabezpečení plnění jejich závazků a platební schopnosti, resp. dodržování všeobecně závazných právních předpisů upravujících jejich hospodaření,
- c) předmětu vykonávané činnosti v souladu s uděleným povolením,

- d) zásad pro tvorbu a použití pojistných rezerv, finanční umístění aktiv, jejichž zdrojem jsou technické rezervy, a solventnost,
- e) způsobu vedení administrativních a účetních postupů a vnitřní kontroly
- f) a jiné druhy kontroly.

Čím má dozorčí orgán větší pravomoci, tím více omezuje podnikatelské aktivity komerčních pojišťoven, ale na druhé straně zabezpečuje vysokou míru ochrany pojištěných a pojistníků. Naopak, při omezeném počtu pravomocí mají pojistníci malou jistotu, že jejich zájmy budou zabezpečeny.

Obecně lze hovořit o **čtyřech systémech dozoru** v pojišťovnictví:

- **systém veřejnosti** - je systémem víceméně formálním a nejjednodušším. Úkolem dozorčího orgánu při uplatnění tohoto systému je kontrolovat, jestli pojišťovna zveřejňuje výroční zprávy o hospodaření.
- **systém normativních ustanovení** - v něm jsou právními normami stanovené nejdůležitější podmínky pro organizaci provozu pojišťovny. Zkoumá se, zda jsou tyto podmínky splněny jednak před zahájením činnosti pojišťovny a jestli je pojišťovna dodržuje i v průběhu své činnosti.
- **koncesní systém** - při tomto systému uděluje dozorčí orgán povolení (koncesi) k zahájení činnosti pojišťovny, přirozeně pokud pojišťovna splní stanovené podmínky.
- **systém materiálního dozoru** - tento systém obsahuje prvky normativních ustanovení a koncesního systému. Opravňuje dozorčí orgán kontrolovat dodržování právních předpisů a operativně-technickou stránku činnosti pojišťovny (kalkulace pojistného, pravděpodobnostní tabulky aj.).

1.7.1 Základní činnosti dozoru v pojišťovnictví

Mezi základní činnosti dozoru v pojišťovnictví patří:

- ustanovení koncesní (povolovací) povinnosti - tzn. že každá pojišťovna musí mít povolení k výkonu činnosti od dozorčího orgánu. Povolení dostane až po splnění určitých podmínek. Koncesní povinnost platí i tehdy, když chce pojišťovna podnikat v mateřské zemi. V zahraničí může podnikat jen v té oblasti, na kterou má oprávnění v mateřské zemi.
- průběžná kontrola platební schopnosti a pojistně-technických dokladů - např. v EU dozorčí orgán mateřské země odpovídá za solventnost pojišťoven (i vzhledem k ostatním členským zemím EU). Pojistně-technické rezervy kontroluje dozorčí úřad té země, kde se pojišťovací činnost uskutečňuje. Dozorčí orgán proto musí mít nezbytné pravomoci.
- možnost přenášení pojistných kmenů z jedné pojišťovny do druhé, přičemž je třeba dodržovat podmínky stanovené dozorčím orgánem.
- povinností dozorčích orgánů je spolupracovat i s dozorčími orgány jiných zemí (popř. jednotlivých členských zemí EU).

Výkon dozoru v pojišťovnictví se vztahuje i na zprostředkovatele. Cílem je v daném případě, aby i zprostředkovatelé dodržovali podmínky stanovené zákonem o pojišťovnictví.

Pojišťovny jsou povinné předkládat dozorčímu orgánu všechny změny předmětu podnikání, příslušné účetní závěrky a jiné doklady o činnosti, příp. všeobecné pojistné podmínky apod. Předmětem kontroly dozoru však není pojištění jednotlivých subjektů - konkrétní pojistné smlouvy.

Při výkonu státního dozoru spolupracuje zpravidla ministerstvo s mezinárodními organizacemi, s orgány státního dozoru jiných států, s ústředními správními orgány a organizacemi působícími v oblasti pojišťovnictví.

Dozorčí orgán je oprávněn kdykoli provést přímo v obchodních a provozních prostorách jednotlivých komerčních pojišťoven kontrolu a požadovat od pracovníků informace a vysvětlení ke sporným otázkám.

Pracovníci dozorčího orgánu mají obvykle ze zákona oprávnění:

- účastnit se na jednání orgánů pojišťovny při projednávání účetní závěrky, opatření ministerstva nebo výsledků hospodaření pojišťovny;
- účastnit se na jednání dozorčí rady v pojišťovně založené jako akciová společnost, případně jednání kontrolní komise v pojišťovně založené jako družstvo;
- při výkonu státního dozoru vstupovat do prostorů pojišťovny.

Zákon obvykle také ustanovuje povinnost mlčenlivosti pro pracovníky dozoru o skutečnostech, se kterými se seznámili při výkonu své činnosti.

Zákon o pojišťovnictví dále umožňuje dozorčímu orgánu pro případné řešení nesrovnalostí použít např. tyto opatření:

- uložit opatření k odstranění nedostatků,
- nařídit snížení základního kapitálu,
- nařídit vytvoření ozdravného plánu,
- zavést v pojišťovně nucenou správu,
- pozastavit pojišťovně oprávnění k uzavírání smluv a rozšiřování závazků,
- nařídit převod pojistného kmene,
- uložit předběžné opatření,
- uložit pokutu,
- odejmout povolení k pojišťovací resp. zajišťovací činnosti.

Nejzávažnějším způsobem potrestání komerční pojišťovny je oprávnění dozorčího orgánu odejmout povolení k podnikání v oblasti pojišťovnictví.

Dozorčí orgán má možnost odejmout toto povolení v případech, pokud:

- a) pojišťovna nesplňuje podmínky pro povolení k provozování pojišťovací činnosti,
- b) pojišťovna závažným způsobem porušuje povinnosti stanovené zákonem a pokud opatření nebo pokuta uložené ministerstvem nevedly k nápravě,
- c) v hospodaření pojišťovny se projevují tak závažné nedostatky, že další pokračování výkonu činnosti ohrožuje zájmy účastníků pojištění,
- d) zavedení nucené správy nevedlo k obnovení její platební schopnosti,
- e) zjistí, že povolení k provozování pojišťovací činnosti získala pojišťovna na základě nesprávně uvedených údajů rozhodných pro udělení tohoto povolení,
- f) pojišťovna do jednoho roku od nabytí právní moci rozhodnutí, kterým jí bylo uděleno povolení k provozování pojišťovací nebo zajišťovací činnosti, nezahájí svoji činnost,
- g) v případě, že o to pojišťovna sama požádá.

Shrnutí kapitoly

Finanční i pojistný trh mají významné místo v každé tržní ekonomice. Finanční trh shromažďuje, akumuluje, spravuje a zhodnocuje peníze občanů, podnikatelů i státu. Pojistný trh je součástí finančního trhu a člení se na dva relativně samostatné segmenty. Pojistný trh je ovlivňován mnoha faktory - vnějšími i vnitřními.

Vývoj na pojistném trhu je možné hodnotit pomocí ukazatelů: předepsané pojistné, pojistné plnění, škodovost, pojištěnost a koncentrace pojistného trhu. Pojistný trh můžeme vyhodnocovat i pomocí dalších ukazatelů.

Pojistný trh je v každé tržní ekonomice regulován. Dozor v pojišťovnictví reguluje prostor pro podnikání v pojišťovnictví. Vykonává zejména tyto činnosti: povolovací činnost, kontrolní činnost, legislativní činnost a ostatní činnosti.

Otázky k zamyšlení

1. Vysvětlete a definujte finanční trh, jeho funkce a členění.
2. Uveďte a vysvětlete definici pojistného trhu.
3. Vysvětlete základní členění či segmentaci pojistného trhu i dle příslušného schématu.
4. Uveďte a vysvětlete faktory ovlivňující pojistný trh a jejich členění.
5. Uveďte a charakterizujte ukazatele úrovně pojistného trhu - obecně.
6. Charakterizujte úkoly a činnost dozoru v pojišťovnictví.

Pojmy k zapamatování

- finanční trh,
- pojistný trh,
- věcný pojistný trh,
- investiční pojistný trh,
- ukazatele úrovně pojistného trhu,
- předepsané pojistné,
- pojistné plnění,
- škodovost,
- pojištěnost,
- koncentrace pojistného trhu,
- dozor v pojišťovnictví.

- Transformace pojišřovnictví
- Věcný pojistný trh a ukazatele jeho úrovně
- Komerční pojišřovny na pojistném trhu

2.

Věcný pojistný trh v České republice

Cíl kapitoly

Po nastudování této kapitoly budete umět vysvětlit a objasnit pojmy transformace pojišťovnictví ČR, věcný pojistný trh a ukazatele jeho úrovně. Dále budete obeznámeni s nabídkou pojistných produktů, fungováním a historií nejvýznamnějších komerčních pojišťoven pojistného trhu ČR. Cílem studia této kapitoly je aplikovat teoretická východiska z úvodní kapitoly. Získané poznatky využijete k lepší orientaci při hodnocení věcného pojistného trhu.

Časová zátěž

- Tuto kapitolu studujte ve 3. a 4. týdnu semestru v celkovém rozsahu 14 hodin. Po prostudování kapitoly vypracujte POT č. 1. Jeho vypracování by Vám mělo zabrat cca 8 hodin.

Úvod kapitoly

Transformace bývalé československé, nyní české ekonomiky na ekonomiku tržní se zásadním způsobem projevila i ve sféře finančních služeb. Monetární a fiskální politika se stala osou naplňování reformní strategie, což si vyžádalo hned od prvopočátku radikální zásahy i do struktury peněžnictví. Upustilo se od modelu fakticky jediné monopolní banky a monopolní pojišťovny, jejichž hlavním posláním bylo kopírovat a transformovat do peněžních toků rozhodnutí všemocného plánovacího centra. Přešlo se za relativně krátkou dobu ke standardnímu modelu centrální banky, soustavy navzájem si konkurujících komerčních bank a komerčních pojišťoven. V tomto procesu má nezastupitelnou roli také **rozvoj pojišťovnictví**, i když dění v této oblasti v rámci celkového transformačního procesu mělo svá specifika. Nešlo jen o úkol vytvořit konkurenční prostředí, v jehož rámci se poskytování pojistných služeb obyvatelstvu a podnikatelské sféře začne vyvíjet, diverzifikovat a zdokonalovat automaticky. Šlo o nalezení optimální varianty přechodu od zcela zdeformovaného pojetí fungování pojištění v podmínkách centrálně plánované ekonomiky k rozvinutému pojistnému trhu a pojistným produktům.

Transformace pojišťovnictví v ČR po období platnosti zákona ČNR č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví vycházela z nového pohledu na pojišťovnictví jako na zvláštní odvětví ekonomiky se specifickými črty a charakteristikou.

2.1 Transformace pojišťovnictví

Pojišťovnictví je mimořádně důležitým odvětvím každé tržní ekonomiky a jeho funkce je v moderním, demokratickém státě s tržní ekonomikou nezastupitelná. V tržní ekonomice ho chápeme jako nevýrobní odvětví, které je zaměřeno na pojistnou ochranu a tvorbu pojistných rezerv, jejich správu, zhodnocení a užití. Pojišťovnictví zahrnuje všechny pojistitele, zajistitele a zprostředkovatele pojištění, případně další subjekty v daném státu nebo regionu. Je součástí finanční a úvěrové soustavy a speciálním odvětvím peněžních služeb, které poskytuje občanům, podnikatelům a společnostem. Pojišťovny vykonávají pojistnou ochranu a pojistné operace ve prospěch příslušných klientů.

Pojištění představuje v tržní ekonomice peněžní vztahy, prostřednictvím kterých se tvoří a rozdělují pojistné rezervy, a to tzv. pojišťovacím způsobem rozdělování. Ten představuje uplatňování principu solidárnosti, podmíněné návratností a neekvivalentnosti. Do pojistných rezerv přispívají všichni pojištěnci, avšak pouze ten, u kterého vznikla pojistná událost, dostane vyplacenou pojistnou náhradu bez ohledu na to, jakou částkou do pojištění přispěl. Získané peněžní prostředky z pojistného komerční pojišťovna spravuje v technických rezervách, které slouží k poskytování pojistných náhrad v budoucím období.

Platí přitom zásada, že pojištěný nemůže dostat z pojištění více než činí jeho materiální újma či škoda, kterou utrpěl pojistnou událostí.

Komerční pojišťovny, které fungují na pojistném trhu v ČR nabízejí a poskytují pojistnou ochranu a pojistné služby dle zájmu svých klientů. Nabídka pojištění je velice široká (podle údajů ČAP je nabízeno okolo 250 typů pojistných produktů)(Blíže viz příloha č. 4). Pojišťovny nabízejí své pojistné produkty různě klientele. Jsou to především podnikatelé, jejichž činnost v podnikání je často ohrožována různými riziky. V centralistickém modelu s jeho strnulostí a kvazi stabilitou odpovědnost za všechna rizika přebíral na sebe stát, čímž výrazně ovlivňoval chování a postoj jednotlivců i podniků k pojištění. **Liberalizace hospodářského života** znamenala okamžitou nenávratnou změnu, která stavěla všechny subjekty do zcela jiné situace, s níž se jen velmi těžko vyrovnávaly. Platí to nejen o pojistné ochraně a pojistných produktech, jejichž všeobecná dostupnost a relativně nízké sazby jsou považovány za zcela něco samozřejmého, nýbrž také o pracovnících, kteří takto chápané pojistné služby zabezpečovali.

Proces **transformace pojištnictví** se proto jeví jako mnohem náročnější úkol, pokud jej srovnáváme s ostatními sektory poskytujícími finanční a peněžní služby. Zejména citlivé je v tomto směru obyvatelstvo, které se dokázalo poměrně rychle adaptovat na inflační vývoj, zvyká si na diversifikaci mezd, na nutnost alespoň částečně hradit zdravotnické služby, ale vykazuje velmi **konzervativní postoje** vůči nutnosti podílet se vlastním příspěvkem a rozhodováním **na eliminaci rizik**, jejichž rozsah v liberalizovaném světě přirozeně narůstá. Právě tyto skutečnosti zdůraznily významnou roli státu jak v procesu transformace pojištnictví v rámci celkové transformace ekonomiky, tak i při zabezpečování fungování tohoto sektoru ve stabilizovaném tržním prostředí. Státní regulace si kladla za základní cíl ochranu práv a zájmů potencialních a skutečných klientů komerčních pojišťoven.

S vědomím i těchto skutečností byla v zásadě vytýčena také základní strategie **rozvoje českého pojištnictví**. Již v dubnu 1991 přijala Česká národní rada zákon č. 185/1991 Sb., o pojištnictví (dále zákon), který umožnil vznik nových pojišťoven a s roční "ochrannou lhůtou" i vstup zahraničního kapitálu do této oblasti. V návaznosti na to, i s vědomím možných problémů, bylo učiněno rozhodnutí o privatizaci bývalé České státní pojišťovny. Vláda tímto krokem deklarovala svoje odhodlání podstoupit riziko odstátnění svého jediného "pojišťovacího agenta" a vystavit jej tlaku dalších nově se etablojících konkurentů. Jen s odstupem času bude možné posoudit, zda šlo o nejlepší možné řešení, které bylo učiněno v souladu se všeobecným principem rychlé liberalizace a privatizace.

Česká pojišťovna, a. s. (dále jen ČP) je tradiční univerzální pojišťovnou, která uskutečňuje pojišťovací a zajišťovací činnost. V období před platností zákona o pojištnictví z roku 1991 fungovala jako státní podnik. Po nabytí platnosti zákona nastal proces transformace této instituce v Českou pojišťovnu, a. s. Během transformace pojišťovny se projevil různé inflační trendy, které měly dvojitý charakter. U majetkových pojištění se tyto postupně zdražovaly a nadále zdražují. U životních pojištění byla situace jiná a ČP musela uvážlivě hospodařit s rezervami těchto pojištění, zhodnocovat je a ve formě valorizace je vracet pojištěným.

Transformace pojistných produktů ČP souvisela i s transformací a přípravou nových produktů, které se vyznačovaly přechodem od některých sdružených forem pojištění k individualizaci nabídky pojištění dle rizik. To ovšem neznamenalo zánik sdružování rizik do jedné pojistné smlouvy. Takovéto sdružování se bude realizovat i v budoucnu, pokud to z hlediska klienta bude vhodné a účelné. Transformací prošla i prodejní síť České pojišťovny včetně způsobu prodeje produktů. I přes tyto kroky zůstalo skutečností, že v ekonomikách vyspělých států je hustota prodejních sítí pojišťoven podstatně větší. V tomto směru má Česká pojišťovna, ale i ostatní pojišťovny ještě co dohánět. Prvním krokem k rozšíření sítě prodejců bylo zavedení provizního odměňování zprostředkovatelů pojištění a nová organizace obchodní služby. Druhým krokem v rozšíření prodejních sítí byla jejich privatizace. Ve vyspělých státech Evropy je prodej realizován především soukromými zprostředkovateli pojištění. I v ČR se podařilo již v roce 1991 zavést kategorii samostatných

2. Věcný pojistný trh v České republice

zprostředkovatelů pojištění a obnovit kategorii výhradních zástupců pojišťoven (závislých zprostředkovatelů pojištění).

Úspěšně se podařilo transformovat i poradenskou činnost České pojišťovny, která se realizuje především pro podnikatele, a to od oceňování rizik podnikatele až po rozdělení těchto rizik na pojistitelná a nepojistitelná.

Česká pojišťovna v rámci své finanční politiky a strategie využívá především dlouhodobé rezervy životních a důchodových pojištění s cílem jejich nejlepšího zhodnocení. Všechny peněžní prostředky, které pojišťovně svěřili klienti, pojišťovna zhodnocuje uplatňováním principu minimalizace rizika spojeného s investicemi, nicméně zohledňuje i princip likvidity a výnosnosti. Příklad České pojišťovny je možné ztotožnit s procesem transformace subjektů pojistného trhu z toho důvodu, že před rokem 1991 existovala jako jediný pojišťovací ústav.

Zákon o pojišťovnictví

Význam zákona o pojišťovnictví, který nabyt účinnosti 28. 5. 1991, byl sice zásadní, nicméně však nebylo možné očekávat, že zákon bude platit ve své podobě delší dobu. Cesta postupného zdokonalování platí i u dalších zákonů, např. v daňové oblasti. Bylo nutné "dodatečně" vzít na zřetel nový systém účetnictví a také nový daňový systém. Koncem roku 1993 byla prosazena novela zákona o pojišťovnictví č. 320/1993 Sb., která vnesla jasno do problematiky technických rezerv včetně jejich zdanění. Byl zaveden i standardní pojem solventnosti pojišťovny a novela obsahovala i některá další ustanovení, která si vynutil reálný hospodářský život. Na novelu zákona navazovala i nová vyhláška Ministerstva financí ČR (dále jen MF) o technických rezervách pojišťoven.

Prodlouženou rukou státu byl na základě zákona o pojišťovnictví **dozor nad pojišťovnictvím**. Obecná potřeba státního dozoru nad soukromým pojišťovnictvím vyplynula z imanentní charakteristiky pojištění, spočívající ve shromažďování peněžních prostředků s příslibem úhrady budoucích potřeb klientů v případě realizace pojistné události.

Specifikum českého pojišťovnictví v letech 1991 - 1999 z hlediska jeho struktury spočívalo v tom, že na pojistném trhu dominovala Česká pojišťovna. Právě na ni dopadal největší díl problémů spojených s transformací pojišťovnictví, což souviselo i s názory veřejnosti na její působení. Příkladem může být její zvýšení pojistného u pojištění majetku občanů (v roce 1994), a to zejména v pojištění domácnosti, které vyvolalo rozsáhlou diskusi ve sdělovacích prostředcích.

Zatímco v období projednávání návrhu zákona o pojišťovnictví z roku 1991 byly jisté obavy z rychlého příchodu zahraniční konkurence, dosavadní vývoj spíše potvrdil skutečnost, že zahájení činnosti pojišťovny vyžaduje určitý čas a rozsáhlé investice, mimo jiné do "lidského kapitálu". Ukázalo se, že nebylo vhodné omezovat vstup zahraničních pojišťoven ani vznik nových domácích pojišťoven. Zásadním zájmem však byla a je ochrana práv a zájmů pojištěných. Transformace by byla podstatně snazší, kdyby existovaly analýzy českého pojistného trhu a srovnání jeho fungování s vybranými zeměmi Evropské unie, včetně úlohy státního dozoru v pojišťovnictví. Zvláštní pozornost v těchto letech byla věnována i přípravě nového zákona o pojišťovnictví, zákona o pojistné smlouvě, zákona o zprostředkovatelích pojištění a zákona o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. Ze všech připravovaných zákonů byly schváleny a nabyly platnosti - zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, a to 1. 1. 2000 a zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, a to 1. 4. 2000.

Specifickým problémem byl **přechod od zákonného k smluvnímu povinnému pojištění odpovědnosti za škodu z provozu motorových vozidel**. Jednalo se o spolupráci ministerstva financí, ministerstva vnitra (policie) a komerčních pojišťoven. Bylo ve společném zájmu všech těchto institucí, aby pojistných a jiných škodních událostí bylo co nejméně a aby byly náležitě zabezpečeny nároky osob postižených provozem motorových vozidel. Původně stanovený termín přechodu na nový systém v roce 1996 nebyl splněn. Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla nabyt platnosti až

1. 1. 2000. Tím byl realizován přechod ze zákonného na smluvní povinné pojištění v souladu s direktivami EU.

Problémem zůstává transformace **zákonného pojištění odpovědnosti organizace za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání na smluvní povinné pojištění**.

K modernímu pojistnému trhu patří i **ochrana práv a zájmů pojištěných** v podobě tlaku na garanci dokonalé informovanosti - počínaje přehledností a srozumitelností pojistných podmínek a konče kvalifikací a odpovědností komerčních pojišťoven, pojišťovacích agentů a makléřů. I pro tyto úkoly a cíle byla vytvořena **Česká asociace pojišťoven (ČAP)**, která je zájmovým dobrovolným sdružením komerčních pojišťoven. Charakteristika ČAP a seznam jejích členů je obsahem přílohy č. 5.

Česká asociace
pojišťoven

Nová orientace české ekonomiky směrem k tržní ekonomice si nutně vyžaduje rozvoj finančního trhu a v rámci ní zákonitě i rozvoj trhu finančních služeb, do kterých zařazujeme i pojistnou ochranu a služby komerčního pojišťovnictví.

Česko-slovenské pojišťovnictví, které se formovalo od první poloviny 19. století (Blíže viz [3]) v úzké souvislosti s politickým, hospodářským a sociálním vývojem ve specifických podmínkách střední Evropy, reprezentuje nezastupitelné postavení v sociálně-ekonomické struktuře našeho státu a je významným článkem evropského pojistného trhu.

Pojišťovnictví ve svém historickém vývoji zaznamenalo, jako skoro každé jiné odvětví, období svého rozletu, tak jako i období, kdy se úloha komerčního pojišťovnictví podceňovala a nebyla doceněna. Toto platí jak pro období před rokem 1945 tak i po něm. Vztahuje se to na období existence monopolu jedné pojišťovny do roku 1968, jako i na období po roce 1968, které je možné charakterizovat již jako období státního monopolu v pojišťovnictví, vzhledem k existenci jen dvou státních pojišťovacích společností na území celé federace. Význam pojišťovnictví v jeho opětovném přechodu na tržní principy a jeho přínos k rozvoji tržní ekonomiky a demokratické společnosti není doceněn dodnes.

V období státního monopolu převládal v pojišťovnictví ze strany státu výlučně fiskální zájem. Naproti této skutečnosti není možné při objektivním hodnocení popřít pozitivní úlohy našeho pojišťovnictví při finančním odškodňování událostí, které postihly pojištěné subjekty.

Existence státního monopolu v pojišťovnictví však přinesla i mnohá negativa. Státní monopol nepředstavoval pro samotné pojišťovny jen výhody, spíše naopak. Převládalo administrativně-direktivní řízení a i kvalita poskytovaných služeb nebyla vždy na žádoucí úrovni. Jedním z největších nedostatků uplynulého období je však skutečnost, že se zanedbala odborná příprava pracovníků pojišťoven a studentů na středních a vysokých školách pro oblast pojišťovnictví.

Nemůžeme říci, že by v podmínkách tržní ekonomiky zanikl fiskální zájem o činnost komerčních pojišťoven. Objem **předepsaného pojistného** získaného pojišťovnami a technických rezerv pojišťoven představuje velmi důležitý kapitál, který je možné využít v rámci finančního trhu. Tím se dostává činnost komerčních bank a komerčních pojišťoven do významného vzájemného vztahu.

Význam pojištění, pojišťovnictví a pojistného trhu v podmínkách přechodu na tržní ekonomiku podstatně vzrostl a tento trend se dá očekávat i v následujících obdobích.

2.2 Věcný pojistný trh a ukazatele jeho úrovně

Podnikání na věcném pojistném trhu realizují zejména pojišťovny, ale i zajišťovny, a to především svou pojišťovací a zajišťovací činností. Předmětem věcného trhu je nabídka a poptávka pojištění a zajištění. Na tomto trhu působí více subjektů, avšak nejdůležitější jsou komerční pojišťovny, které nabízejí pojištění případně i zajištění.

Věcný pojistný trh

První polovinu 90. let, pokud jde o vytváření podmínek pro rozvoj českého pojistného trhu, lze rozdělit do dvou období. První etapu, od roku 1991 do roku 1993, lze označit jako **kvan-**

titativní, tj. počátek rozvoje pojišтовnictví v novém tržním prostředí. Rozhodujícím bylo přijetí zákona o pojišтовnictví v roce 1991, který umožnil vznik nových komerčních pojišтовen a sjednávání pojištění na komerčním základě. Dobu od počátku roku 1994 lze charakterizovat jako etapu **kvalitativní**. Klíčovým momentem bylo přijetí novely zákona o pojišтовnictví, která obsahovala povinnost pojišтовen vytvářet technické rezervy v souladu s novým způsobem účtování. Novela jim také poprvé uložila povinnost vykazovat stav jejich solventnosti. Tyto nové předpisy vycházely z právních norem používaných v EU.

V českém pojišтовnictví se soustava ukazatelů úrovně a rozsahu pojistného trhu zatím jen vymezuje. Přestože je význam některých ukazatelů úrovně a rozsahu v České republice stále zdůrazňován, není již tak akcentován v zemích Evropské unie. Ty naopak používají některé ukazatele, které se v ČR dosud výrazněji nevžíly.

Pojišтовací činnost, výsledky práce a úroveň komerčních pojišтовen na pojistném trhu v ČR je možné hodnotit vybranými ukazateli činnosti.

Mezi **hlavní ukazatele** patří především:

- předepsané pojistné,
- pojistné plnění,
- škodovost,
- pojištěnost,
- koncentrace pojistného trhu.

2.2.1 Předepsané pojistné

Dle ukazatele předepsané pojistné je možné sestavit pořadí komerčních pojišтовen a jejich podíly na pojistném trhu v příslušném roce (viz údaje v tabulce č. 2.1).

Pojišтовna	Předepsané pojistné (tis. Kč)	Tržní podíl (%)
1. Česká pojišтовna, a. s.	33 279 987	36,63
2. Kooperativa, pojišтовna, a. s.	16 369 034	18,01
3 Allianz pojišтовna, a. s.	7 707 692	8,48
4. Pojišтовna ČS, a. s.	6 281 657	6,91
5. ČSOB Pojišтовna, a. s.	5 525 119	6,08
6. ING Nationale-Nederlanden	4 808 887	5,29
7. Generali Pojišтовna, a. s.	2 724 045	3,00
8. Komerční Pojišтовna, a. s.	2 349 195	2,59
9. Česká podnikatelská pojišтовna, a. s.	2 082 446	2,29
10. UNIQA pojišтовna, a. s.	1 795 879	1,98

Tabulka 2.1 Prvních 10 pojišтовen v ČR podle předepsaného pojistného za rok 2002.
Pramen: www.cap.cz

Nahlédněte na webovou stránku ČAP, případně do její výroční zprávy za předcházející rok a porovnejte s příslušnou tabulkou. Zaměřte se i na dělení příslušného ukazatele v členění na životní a neživotní pojištění. Takto postupujte i u dalších ukazatelů pojistného trhu.

Předepsané pojistné prvních deseti pojišтовen na pojistném trhu v roce 2001 činilo 92,1 % celkového pojistného trhu ČR. Rozhodující postavení na trhu si zachovává Česká pojišтовna, a. s., i při vzestupu podílů ostatních pojišтовen. Podíl České pojišтовny v roce 1993 činil 87,1 % a postupně se snižoval až na 36,63 % v roce 2002.

Z celkového předepsaného pojistného v ČR připadá 62,4 % na neživotní pojištění a 37,6 % na životní pojištění. Souhrnně lze konstatovat, že český trh se postupně diverzifikuje. Další údaje o vývoji tohoto ukazatele jsou uvedeny v tabulkách č. 2.2 a 2.6 a příloze č. 6.

Rok	Předepsané pojistné	Neživotní pojištění	Podíl v %	Životní pojištění	Podíl v %
1992	16,821	11,598	69,0	5,223	31,0
1993	23,396	17,491	74,8	5,905	25,2
1994	29,088	21,670	74,5	7,418	25,5
1995	33,732	24,507	72,7	9,225	27,3
1996	40,243	29,254	72,7	10,989	27,3
1997	47,986	35,296	73,6	12,690	26,4
1998	55,088	40,123	72,8	14,965	27,2
1999	63,086	43,169	68,4	19,917	31,6
2000	70,589	47,819	67,7	22,770	32,3
2001	80,745	52,463	65,0	28,282	35,0
2002	90,865	56,673	62,4	34,192	37,6

Tabulka 2.2 Předepsané pojistné v ČR a podíl neživotního a životního pojištění (mld. Kč).
Pramen: Výroční zprávy ČAP za roky 1995 - 2002, www.cap.cz.

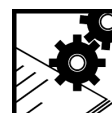
V roce 1992 byl podíl životního pojištění na celkovém pojištění relativně vysoký (31,0 %), přičemž vývoj tohoto podílu na celkovém předepsaném pojištění se v letech 1993 - 1997 mírně snižoval až na hodnotu 26,4 %, od následujícího roku je zřejmý velmi pozvolný růst, přičemž v roce 1999 rychleji rostlo životní pojištění než neživotní pojištění. V letech 2000 až 2002 pokračoval trend zvyšování podílu životního pojištění na úkor pojištění neživotního.

2.2.2 Pojistné plnění

Od roku 1991 začala podstatně růst výše pojistného plnění. Pojišťovny musely přijmout celou řadu opatření na dosažení ekonomické vyrovnanosti pojištění. V roce 1991 dosáhlo pojistné plnění výše 13,3 mld. Kč. Poměr pojistných plnění za životní a neživotní pojištění byl přitom vyrovnaný. Pojistná plnění za životní pojištění činila 6,3 mld. Kč a za neživotní 7 mld. Kč. Vývoj ukazatele pojistné plnění je uveden v tabulce č. 2.3.

	1995	1997	1999	2001	2002	index 02/91
Pojistné plnění	18,655	32,231	34,108	38,605	56,844	4,27

Tabulka 2.3 Pojistné plnění vyplacené pojišťovnami (v mld. Kč).
Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2002, www.cap.cz.

2.2.3 Škodovost

Škodovost je ukazatel, který vyjadřuje poměr mezi výší poskytnutých pojistných plnění a výší přijatého pojistného nebo kmenového pojistného. Ve vývoji škodovosti se tudíž odráží jak výše předepsaného pojistného tak výše pojistného plnění. Můžeme tedy říct, že ji zprostředkovaně ovlivňují stejné faktory jako tyto dva ukazatele.

V letech 1991 - 2001 bylo celkové předepsané pojistné větší než celkové vyplacené pojistné plnění. Škodovost celkem tedy nikdy nedosáhla pomyslné hranice 100 %, přestože se ji

2. Věcný pojistný trh v České republice

na začátku tohoto období blížila. Pak ale byl nastolen pozitivní trend snižování tohoto ukazatele, který trval až do roku 1997. V tomto roce se celková škodovost zvýšila v důsledku katastrofálních povodní a dosáhla tak téměř hodnoty roku 1993.

	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2002
Škodovost	92,1	74,3	55,8	68,7	54,3	48,7	63,7

Tabulka 2.4 Škodovost (v %).

Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2002, www.cap.cz.

Pokud budeme sledovat škodovost zvlášť za životní a neživotní pojištění, naskytne se nám pohled o něco detailnější a tedy zajímavější. V roce 1991 byla sice zaznamenána pro český trh vzácná vyrovnanost mezi pojistným plněním za životní a neživotní pojištění, došlo však také k výrazné disproporcii mezi předepsaným pojistným a pojistným plněním za životní pojištění. Od roku 1993 škodovost za životní pojištění klesala až k 60 %, kterých dosáhla v roce 1998.

Na rozdíl od škodovosti za životní pojištění, škodovost za pojištění neživotní stoprocentní hranice nikdy nedosáhla. Bylo to především díky vytrvalému růstu předepsaného pojistného, který dokázal pokrýt růst pojistného plnění. Škodovost za neživotní pojištění klesala průměrným tempem 7 % až do roku 1997. Tehdy ji z tohoto trendu vychýlily povodně. Likvidace škod pokračovaly ještě v roce 1998, a tak se škodovost vrátila pouze na úroveň roku 1994, a to i přes pokračující vzestup předepsaného pojistného.

Pro celé sledované období byl i přes některé výkyvy příznačný neustálý pokles škodovosti.

I přes tento příznivý vývoj lze v příštích letech očekávat zvýšení tohoto ukazatele na úroveň běžnou v zemích Evropské unie.

2.2.4 Pojištěnost

Agregátní ukazatel pojištěnosti (dále jen pojištěnost) představuje jeden ze základních ukazatelů hodnotících úroveň pojistného trhu. Je to poměr předepsaného pojistného k hrubému domácímu produktu v běžných cenách.

Pojištěnost se od roku 1991, kdy dosáhla minima 2 %, vytrvale zvyšovala. V roce 1992 činila 2,1 %, v roce 1993 již 2,4 % a v roce následujícím dokonce 2,9 %. Tento pozitivní trend byl narušen až rokem 1995, kdy agregátní ukazatel pojištěnosti dosáhl pouze 2,8 %. Projevila se zde rychlejší dynamika růstu hrubého domácího produktu (17 % v běžných cenách) než předepsaného pojistného (celkem 16 %). Pomineme-li cenové aspekty, například mírnější růst cen v pojišťovnictví než v produkční sféře ČR celkem, sehrál nezanedbatelnou roli pokles předepsaného pojistného u pojištění domácnosti, zemědělského pojištění aj.

Ani rok 1996 nepřinesl zlepšení a Česká republika se s 2,84 % celkové pojištěnosti přiblížila Řecku, které dosáhlo hodnoty 2,9 %. Ostatní země EU se pohybovaly v rozmezí od 5 do 10 %, s výjimkou Lucemburska (17,1 %) a Velké Británie (11,4 %).

Výše ukazatele pojištěnosti z roku 1997 je jen těžko srovnatelná s předcházejícími roky, neboť Český statistický úřad provedl v roce 1997 změnu metodiky výpočtu hrubého domácího produktu. Přesto hodnota 2,9 % není nijak vysoká, zejména vzhledem k tomu, že v Evropské unii došlo v tomto roce ke zvýšení průměru na 7,3 %. I v tomto roce se hodnoty pojištěnosti v jednotlivých zemích EU pohybovaly mezi 5 až 10 %. Výjimkou bylo Lucembursko (22,9 %), Velká Británie (11,3 %), Nizozemí (9,2 %) či na druhé straně Řecko (1,9 %). Ze zemí střední a východní Evropy dosahovalo Slovinsko úrovně 4,8 % a Maďarsko 3,6 %.

Až v roce 1998 překročil ukazatel pojištěnosti tříprocentní hranici, a to hodnotou 3,1 %. V roce 1999 činila výše tohoto ukazatele jako průměru v zemích EU 7,9 %. Při srovnání s pojistnými trhy v zemích EU (jejich průměrem) je nutné konstatovat, že dosažená úroveň pojištěnosti v ČR je zhruba poloviční a neodpovídá možnostem českého pojišťovnictví.

	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2002
Pojištěnost	2,0	2,4	2,8	2,9	3,4	3,7	4,0
v neživotním pojištění	1,3	1,9	1,8	2,1	2,3	2,4	2,5
v životním pojištění	0,7	0,7	0,7	0,8	1,1	1,3	1,5

Tabulka 2.5 Pojištěnost (v %).

Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2000, www.cap.cz (předběžné údaje k 31. 3. 2002).

Vývoj ukazatele pojištěnosti nebyl, i přes pozitivní nástup první poloviny devadesátých let, zdaleka tak optimistický jako vývoj ukazatelů ostatních. V mezinárodním srovnání s členy Evropského pojišťovacího výboru patří Česká republika k zemím s nejnižší úrovní tohoto ukazatele. V roce 2001 se výše pojištěnosti v ČR jen mírně zvýšila na 3,7 %. Z toho lze usuzovat, že na našem trhu je ještě prostor pro rozšíření nabídky pojistných produktů ve všech odvětvích.

2.2.5 Koncentrace pojistného trhu

Spolu se změnami v počtu existujících pojišťoven docházelo také ke změnám podílu jednotlivých pojišťovacích společností na pojistném trhu. Až do roku 1990 byla na našem trhu pouze jediná pojišťovna. V následujícím období počínaje rokem 1991 se její původně stoprocentní podíl na trhu začal pomalu snižovat ve prospěch nových pojišťoven. V prvních dvou letech byl pokles spíše pozvolný. Počet pojišťoven byl stále velice nízký a nově vzniklé pojišťovny se teprve zaváděly na trhu a postupně vstupovaly do povědomí lidí.

Od roku 1993 byl pokles rychlejší, zejména podíl České pojišťovny na trhu se do konce roku 1999 snížil téměř o 35 procent. Tento pokles byl dán větší dynamikou růstu předepsaného pojistného u ostatních pojišťoven, která byla současně doprovázena nárůstem počtu pojišťoven.

Přesto se koncentrace pojistného trhu v ČR drží na relativně vysoké úrovni. V roce 1999 měl stále více než polovinu trhu jeden pojistitel, 84 % obhospodařovalo prvních pět největších pojišťoven, téměř většinu trhu, tj. 95 %, pak ovládalo prvních deset největších pojišťoven ze čtyřiceti tří, které na našem trhu působily. A zatímco u České pojišťovny pokračovala sestupná tendence podílu na trhu i v následujícím roce, začal se naopak pokles koncentrace pojistného trhu ve skupině pěti (resp. deseti) největších pojistitelů v zemi zastavovat, ba mírně zvyšovat. To signalizovalo zpevňující se pozice těchto společností i přes poměrně širokou konkurenci na trhu (kromě právě České pojišťovny, která je do skupiny největších pojistitelů samozřejmě také zahrnuta a po odečtení jejího vlivu by byl relativní přírůstek výraznější).

V dalších letech pokračovala tendence poklesu podílu České pojišťovny, snížil se podíl 5 největších pojišťoven a mírně se také snížil podíl 10 největších pojišťoven. V roce 2000 podíl České pojišťovny i vzhledem k transformaci povinného ručení z formy zákonné na formu smluvní povinnou klesl na 38,12 %, s opětovným nárůstem o jeden procentní bod v roce 2001. Stejně tak poklesl podíl 5 a 10 největších pojišťoven na českém pojistném trhu. Podrobněji viz údaje v příloze č. 6 a tabulce 2.6.

Z uvedených údajů vyplývá, že vedoucí postavení si na českém pojistném trhu neustále drží Česká pojišťovna, avšak její podíl se neustále snižuje.

Ukazatel	1993	1995	1997	1999	2001	2002
Podíl největší pojišťovny	87,15	69,64	59,94	52,43	38,44	36,63
Podíl 5 největších pojišťoven	98,33	90,50	83,66	84,62	76,34	76,12
Podíl 10 největších pojišťoven	99,44	97,49	95,0	94,36	90,42	91,26

Tabulka 2.6 Koncentrace pojistného trhu (v %).
Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2002, www.cap.cz.

Chování klientů ve vztahu ke komerčním pojišťovnám zřejmě jistým způsobem mimo jiné ovlivnily i povodně v roce 1997. Ale jak ukázal výzkum, který prováděla Česká asociace pojišťoven v březnu 1998 na reprezentativním vzorku 2056 domácností ve 34 postižených okresech, nebyl vliv povodní takový, jak by se bylo očekávalo. Zjistilo se, že povodně paradoxně nebyly dostatečně silným motivem pro uzavírání např. nových pojištění domácností. Pouze 3 % dotázaných domácností po povodních pojištění domácností nově sjednala.

Shrneme-li dostupné údaje, lze tedy konstatovat, že se český pojistný trh postupně diverzifikuje. Je možné předpokládat, že trend vývoje koncentrace pojistného trhu v ČR bude směřovat k hodnotám běžným v Evropské unii. Vždyť průměrný podíl 5 největších pojišťoven na celkovém předepsaném pojistném v EU je asi 40 %, podíl 10 největších pojišťoven pak jen o málo přesahuje 50 %.

2.2.6 Doplnkové ukazatele úrovně pojistného trhu

a) počet komerčních pojišťoven

Počet komerčních pojišťoven

Ukončení monopolu a vytvoření legislativních podmínek v roce 1991 odstartovalo novou éru českého soukromého pojištnictví. Původně jediná pojišťovna se stává jen jednou z mnoha pojišťoven působících na pojistném trhu. První dvě nové pojišťovny vznikly téměř okamžitě po přijetí zákona o pojištnictví v roce 1991 a ačkoliv vstup na trh připravovaly i další, zůstal jejich počet do konce roku nezměněn.

Očekávaný boom se dostavil až v roce následujícím, kdy se počet zčtyřnásobil. Podobná dynamika nárůstu se pak již znovu nezopakovala a do roku 1995 byl přírůstek rovnoměrný v průměru přibývalo 8 pojišťoven ročně. V roce 1993 bylo tedy o 67 % více pojišťoven než v roce předchozím, v roce 1994 byl meziroční nárůst počtu pojišťoven 35 % a konečně v roce 1995 to bylo 30 %. Poté se nárůst výrazně zpomalil. Během roku 1996 dostaly povolení k podnikání dvě instituce, ale podnikat začaly spolu s dalšími třemi až v roce 1997.

	1991	1993	1994	1995	1997	1999	2001	2002
Počet pojišťoven	3	20	27	35	40	42	43	42
univerzálních	3	8	13	15	18	18	17	17
neživotních	-	7	10	15	18	21	23	22
životních	-	5	4	5	4	3	3	3

Tabulka 2.7 Počet pojišťoven v letech 1991 - 2002.
Pramen: Výroční zpráva ČAP za rok 2002.

Na jedné straně tedy přibýly nové pojišťovny, ale na straně druhé trh opustily hned dvě pojišťovny. Zánik pojišťoven není ničím neobvyklým ani v zahraničí. Nebyvá ovšem tak dramatický, jako tomu bylo u nás. Právě naopak - klienta a jeho zájmů se podobná záležitost

vůbec nemá dotknout, resp. nesmí ohrozit jeho práva a zájmy. Bez větších problémů se pojišťovny ve světě spojují s jinou institucí, která dokáže a je ochotna pokrýt jejich závazky, slučují se, ať už dobrovolně nebo z nutnosti.

Celkový počet pojišťoven se v roce 1998 přehoupl přes čtvrtou desítku a dosáhl celkového počtu 41. Zdá se, že se toto číslo v dohledné době nijak výrazně nezmění. Vzhledem k nejisté ekonomické situaci a zatím stále ještě dotvářeným legislativním podmínkám lze však jen velmi těžko vytvářet předpovědi o jeho dalším vývoji.

Masivnější nárůst nových ryze českých pojišťoven zřejmě nelze očekávat. Asi největší reálnou šanci na úspěch zde mají dceřiné společnosti již zavedených pojišťoven, které mají ve své mateřské společnosti dobré zázemí a mohou využívat jejího dobrého jména nebo obchodních míst. Další skupinou, která by měla šanci se uchytit na trhu, by byly společnosti specializující se zejména na ty oblasti pojištění, v nichž není ještě dostatečně velká konkurence a jsou na trhu zastoupeny jen několika málo pojišťovnami, které je provozují.

Ze zahraničních společností má v ČR mnoho velkých evropských pojišťovacích společností již svá zastoupení, ať už v podobě organizačních složek nebo majetkové účasti v pojišťovnách působících v ČR. Tyto společnosti mají dva základní motivy pro vstup na náš pojišťovací trh. Jednak se snaží mít zde pobočku pro své klienty, kteří z různých důvodů přebývají v ČR. Tímto způsobem byly motivovány např. tyto pojišťovny: Gerling-Konzern, Gothaer Versicherungen, Kravag-Sach, Pojišťovna německé silniční dopravy, vzájemný pojišťovací spolek, Nationale-Nederlanden životní pojišťovna, Nürnberger Lebensversicherung AG, Poistovňa Otčina, a. s., Zürich Versicherungs-Gesellschaft a HDI - Haftpflichtverband der Deutschen Industrie Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit. Druhým motivem je snaha pojišťoven expandovat na nové trhy a zaujmout na nich významné místo odpovídající jejich postavení v Evropě nebo ve světě. Mohou vložit jen určitý podíl majetku do společnosti nebo zakládat společnosti se stoprocentní zahraniční majetkovou účastí. Z největších evropských pojišťoven k nám takto pronikly např. pojišťovny Allianz, Generali, Winterthur či Commercial Union. Z geografického hlediska se v ČR angažují zejména společnosti ze sousedních států SRN, Rakouska, dále pak ze Švýcarska, méně pak z Holandska, Belgie, Velké Británie nebo USA.

Pokud porovnáme počet pojišťoven v České republice s počtem pojišťoven ve srovnatelně velkých státech Evropské unie, pak nejbliže je zřejmě Rakousko s 74 pojišťovnami a Portugalsko s 86 pojišťovnami.

V roce 2002 mělo povolení k podnikání v pojišťovnictví na území České republiky 42 komerčních pojišťoven. Jejich právní formy mohou být akciová společnost, družstvo, popř. organizační složka zahraniční pojišťovny (viz [18]). V tabulce č. 2.8 jsou uvedeny pojišťovny v členění na tuzemské a zahraniční podle stavu v letech 1995 - 2002.

Pojišťovny	1995	1996	1997	1999	2001	2002
Tuzemské pojišťovny	27	27	33	35	35	35
s převažujícím tuzemským kapitálem	12	12	13	15	19	18
s převažujícím zahraničním kapitálem	15	15	20	20	16	17
Organizační složky zahraničních pojišťoven	8	8	7	7	8	7
Celkem	35	35	40	42	43	42

Tabulka 2.8 Pojišťovny - tuzemské a zahraniční.
Pramen: Výroční zpráva ČAP za rok 2000.

2. Věcný pojistný trh v České republice

Na pojistném trhu v současnosti působí 18 univerzálních pojišťoven a 23 specializovaných komerčních pojišťoven. Některé pojišťovny mají výhradní specializaci, např. na prodej životního pojištění nebo na poskytování pojištění vývozních kontraktů a úvěrů pro případ komerčních a politických rizik či na pojištění služebních a turistických cest do zahraničí.

b) počet zaměstnanců v pojišťovnictví

Počet zaměstnanců
v pojišťovnictví

Počet zaměstnanců komerčních pojišťoven je jedním z důležitých ukazatelů růstu pojistného trhu v ČR. Jestliže v roce 1991 činil počet zaměstnanců komerčních pojišťoven 8 596, potom v roce 2002 dosáhl jejich počet hodnoty 15 740, což znamená nárůst o 83 %.

	1991	1993	1995	1999	2002	index 02/91
Počet zaměstnanců	8 596	10 913	13 448	16 408	15 740	1,83

Tabulka 2.9 Počet interních zaměstnanců v pojišťovnictví.
Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2002, www.cap.cz.

Podobně jako se vyvíjel počet pojišťoven na českém pojistném trhu, rostl i počet zaměstnanců v pojišťovnictví. Mezi lety 1991 až 1997 bylo každým dalším rokem zaměstnáno v pojišťovnictví o 10 % více zaměstnanců než v roce předchozím. Výjimkou byl pouze rok 1993 - v tomto roce přibýlo v pojišťovnictví 18 % zaměstnanců oproti roku 1992. Bylo to způsobeno jednak prudkým vzestupem počtu pojišťoven, působících na českém pojistném trhu, a také dalším rozvojem činnosti pojišťoven stávajících.

Čísla vykazovaná Českou asociací pojišťoven se vztahují pouze k zaměstnancům v trvalém pracovním poměru - nezahrnují tedy externisty, jejichž počet byl dle odhadu v jednotlivých letech až trojnásobný.

V první polovině devadesátých let kompenzovaly pojišťovny zastaralost svých informačních systémů zvyšováním počtu zaměstnanců. Postupnou modernizací se však vybavení českých pojišťoven dostalo na úroveň vyspělých evropských zemí, a tak bude zřejmě vzrůstat tlak na zefektivňování práce jejich zaměstnanců.

I když český pojistný trh nadále poroste, nelze již očekávat takové zvyšování počtu zaměstnanců v pojišťovnictví, k jakému docházelo v minulých letech, a to přestože například v sousedním Rakousku nebo v Belgii, tedy státech, které mají srovnatelný počet obyvatel jako ČR, pracuje v pojišťovnictví 32 tisíc, resp. 25 tisíc zaměstnanců. Ve státech Evropské unie, které jsou svou ekonomickou úrovní blíže České republice, se totiž počet zaměstnanců v pojišťovnictví spíše blíží 10 tisícům (např. v Řecku).

c) počet uzavřených pojistných smluv

Počet uzavřených
pojistných smluv

Vývoj počtu uzavřených pojistných smluv nebyl ve sledovaném období nijak dramatický. Do roku 1995 mírně klesal, pak došlo k obratu a začal pozvolna růst. Počet uzavřených pojistných smluv výrazně vzrostl až v roce 1998, a to o 9 % oproti roku 1997. Tento růst byl již předznamenán zvýšením počtu uzavřených smluv v roce 1997 ve srovnání s rokem 1996 (3 %). V roce 2000 se tento ukazatel oproti roku 1999 zvýšil dost výrazně (o 39 %), zejména v důsledku transformace zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla (povinné ručení) na smluvní povinné pojištění.

Pokles počtu pojistných smluv v období od roku 1991 do roku 1995 byl způsoben zejména poklesem počtu pojistných smluv v oblasti havarijního pojištění, pojištění domácnosti a pojištění ostatního majetku.

Za rok 1995 bylo na českém pojistném trhu sjednáno 1,6 mil. dlouhodobých smluv. Růst zaznamenal především kmen důchodového pojištění, který se zvýšil oproti předchozímu roku o 26 %.

	1991	1993	1995	1997	1999	2000	index 00/91
Počet smluv	13 403	12 200	11 570	12 472	14 350	19 983	1,49

Tabulka 2.10 Počet uzavřených pojistných smluv (v tis. ks)
Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2000

V roce 1997 bylo nově uzavřeno 1,5 mil. dlouhodobých smluv a 1,1 mil. krátkodobých pojistných smluv. Nárůst počtu uzavřených pojistných smluv pokračoval u havarijního pojištění motorových vozidel (obyvatel). Počet smluv ve kmeni se zvýšil o 34 %. Výrazně vzrostl také počet pojistných smluv u pojištění průmyslu a podnikatelů. Růst počtu uzavřených pojistných smluv pokračoval i v letech 1999 a 2000.

d) průměrné pojistné na jednu pojistnou smlouvu

Tento ukazatel vypovídá o tom, jak roste výše předepsaného pojistného na jednu pojistnou smlouvu. Vývoj průměrného předepsaného pojistného na jednu pojistnou smlouvu charakterizují údaje v tabulce č. 2.11.

Průměrné pojistné
na jednu pojistnou
smlouvu

	1991	1993	1995	1997	1999	2000	index 00/91
Průměrné pojistné	1,07	1,92	2,84	3,82	4,40	3,53	3,30

Tabulka 2.11 Průměrné pojistné na 1 pojistnou smlouvu (v tis. Kč).
Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2000.

e) počet vyřízených pojistných událostí

V roce 1991 bylo v České republice vyřízeno zhruba 2,8 mil. pojistných událostí. Z toho nejvíce se jich týkalo pojištění životního (559 tis. ks) a úrazového (642 tis. ks). V letech 1992 a 1993 pak počet vyřízených pojistných událostí klesal. V roce 1992 o 6 % na 2,6 mil., přičemž mezi nejčastějšími opět byly pojistné události plynoucí z pojištění životního a úrazového, a v roce 1993 už téměř o 8 % na zhruba 2,4 mil. pojistných událostí. Největší růst zaznamenaly pojistné události z pojištění pro případ krádeže (o 21 % mezi roky 1992 a 1993), odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla (o 16 % mezi roky 1992 a 1993) a v havarijním pojištění.

Počet vyřízený
pojistných událostí

Během roku 1994 bylo vyřízeno 2,1 mil. pojistných událostí, což znamenalo opět pokles, tentokrát téměř o 13 % proti předchozímu období - tento pokles pokračoval až do roku 1995, kdy bylo vyřízeno ještě o 12 % méně pojistných událostí než v roce 1995. Přestože počet vyřízených pojistných událostí klesal, neustále rostl objem pojistných plnění. I v těchto letech byly nejvýznamnějšími položkami pojištění pro případ dožití a úrazové pojištění. Největší nárůst pak zaznamenal počet vyřízených pojistných událostí v oblasti pojištění léčebných nákladů v zahraničí (o 26 % - 1994/1993; o 13 % - 1995/1994), havarijního pojištění (o 14 % v roce 1994 oproti roku 1993) a pojištění důchodového (o 13 % v roce 1995 oproti roku 1994). Počet vyřízených pojistných událostí u havarijního pojištění však zaznamenal značný pokles, a to již v roce 1995 o 40 % oproti roku 1994.

	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2002	index 02/91
Počet VPU	2 793	2 416	1 856	2 121	2 240	2 198	2 163	0,77

Tabulka 2.12 Počet vyřízených pojistných událostí (v tis. ks)
Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2002, www.cap.cz

K obratu vývoje počtu vyřízených událostí došlo v roce 1996, kdy tento ukazatel vzrostl oproti roku 1995 o 2,3 %. Výraznější vzestup ve srovnání s předchozím rokem zaznamenal zejména u pojištění plodin (o 55 %), a naopak k výraznému poklesu došlo proti roku 1995 u pojištění pro případ krádeže (asi o 20 %).

Nejvyšší počet vyřízených pojistných událostí za celé sledované období byl vykázán v roce 1997. V tomto roce byla téměř 1/3 České republiky postižena katastrofálními povodněmi. Nelze se tedy divit, že největší podíl na růstu počtu vyřízených pojistných událostí (o 11 %) mělo živelní pojištění, u něhož tento ukazatel vzrostl o 51 % oproti předchozímu období.

Rok 1998 pak byl spíše rokem stagnace počtu vyřízených pojistných událostí, které vzrostly pouze o 0,5 % na 2,1 mil. kusů. K poměrně výraznému růstu počtu vyřízených pojistných událostí došlo již druhé období po sobě u pojištění důchodu. Na přelomu let 1996 a 1997 vzrostl o 44 % a mezi lety 1997 a 1998 o 27 %. K nezanedbatelnému poklesu došlo pouze u počtu vyřízených pojistných událostí živelního pojištění. Jednalo se o 33 % oproti předchozímu roku.

Ve vývoji ukazatele počtu vyřízených pojistných událostí se odrazily jak změny ve společnosti (růst případů krádeží, růst nehodovosti), tak i velké přírodní katastrofy, jakými bezesporu byly povodně roku 1997. Přestože tento ukazatel od roku 1995 prudce rostl, jeho hodnota se ani ke konci roku 1999 nevyrovnala úrovni roku 1991. V roce 2001 došlo k poklesu počtu vyřízených pojistných událostí na hodnotu 2 085 tis. ks. I v důsledku katastrofálních povodní se však tento ukazatel v roce 2002 opět zvýšil.

f) průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost

Průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost je důležitým ukazatelem pro celkové škodovosti v daném druhu pojistných událostí a pojištěného rizika. Vývoj tohoto ukazatele v letech 1991 - 2001 je uveden v tabulce č. 2.13.

Průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost

	1991	1993	1995	1997	1999	2001	index 01/91
Průměrné pojistné plnění	4,75	7,20	10,07	15,19	15,25	17,56	3,69

Tabulka 2.13 Průměrné pojistné plnění na 1 pojistnou událost (v tis. Kč).

Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2000, www.cap.cz (předběžné údaje k 31. 3. 2002).

V letech 1991 až 2001 tento ukazatel výrazně vzrostl. V roce 2001 dosáhl více než trojnásobku stavu roku 1991. Příčiny tohoto růstu byly podobné jako u vzestupu celkového pojistného plnění. Rok 1997 byl výjimečným zejména pro velké povodně, které postihly téměř třetinu našeho území. Tyto události měly právě největší vliv na výši pojistného plnění a na průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost (15 190 Kč).

V průběhu studia této kapitoly jste se seznámili s mnoha pojmy. Doporučujeme Vám, abyste si před dalším studiem pojmy zopakovali i s využitím publikace uvedené v doporučené literatuře. Zaměřte se i na cizojazyčné ekvivalenty těchto pojmů - bezpochyby je využijete při zpracování POTu č. 3, kde budete pracovat i s textem v cizím jazyce.

2.3 Komerční pojišťovny na pojistném trhu

Na pojistném trhu v ČR v roce 2002 působilo 42 komerčních pojišťoven, z nichž bylo 17 univerzálních a 25 specializovaných; z toho 22 nabízelo neživotní pojištění a 3 životní pojištění. Subjektem pojistného trhu je i Česká kancelář pojistitelů, která vykonává pojišťovací činnost v omezené míře, a to provozováním hraničního pojištění. Obsahem této podkapitoly bude charakteristika 5 největších komerčních pojišťoven na českém pojistném trhu (dle údajů předepsaného pojistného za rok 2001) a jejich nabídka pojistných produktů. Je nutné poznamenat, že prezentovaná nabídka pojistných produktů není ještě plně

v souladu s novou klasifikací pojistných odvětví dle současného zákona o pojišтовnictví. Aktuální nabídka pojistných produktů jednotlivých komerčních pojišťoven je dostupná na jejich webových stránkách (viz seznam použité literatury).

2.3.1 Česká pojišťovna, a. s.

Česká pojišťovna, a. s. (dále jen ČP) je univerzální pojišťovnou, která realizuje pojišťovací a zajišťovací činnost ve všech standardních pojištěních. Realizuje zákonné pojištění a smluvní pojištění (majetku, osob a odpovědnosti za škodu). Dále jsou to pojištění průmyslu, podnikatelů, zemědělské pojištění, zahraniční pojištění a zajištění, které vyplývá z mezinárodního obchodního styku. Kromě těchto hlavních činností provádí směnářenskou a úvěrovou činnost a realizuje pojištění a služby za devizové prostředky. Její strategická koncepce vychází z potřeby nabídky pojišťovacích produktů, které jsou běžné v rozvinutých zemích.

Její transformace na akciovou společnost probíhala od počátku 90. let. 30. 4. 1992 byla ukončena první etapa procesu přeměny České pojišťovny, s. p., na akciovou společnost. Samotná akciová společnost vznikla 1. 5. 1992, ale celková transformace byla ukončena až v roce 1993. Základní kapitál ve výši 1 749 944 000 Kč byl ještě procesem privatizace navýšen o 112 196 000 Kč. Česká pojišťovna se tak stala v nově vytvářené tržní ekonomice ČR i na pojistném trhu v ČR silným článkem s dominantním postavením.

V předešlých letech, hlavně v oblasti majetkového pojištění, se ČP podařilo udržet si významnou pozici na pojistném trhu v ČR. Silná pozice v počtu spravovaných pojistných smluv, výše předepsaného pojistného a výše technických rezerv činí ČP rozhodujícím pojistitelem na českém pojistném trhu.

ČP poskytuje i další finanční a pojistné služby. Základní pojišťovací činnost doplňují činnosti těchto dceřiných společností: ČESCOB, a. s., eBanka, a. s., ČP Leasing, a. s., ČP Direct pojišťovna, a. s., Česká pojišťovna ZDRAVÍ, a. s., Česká Pojišťovna - Slovensko, a. s., Penzijní fond ČP, a. s., KIS, a. s. - Kapitálová investiční společnost ČP a Česká životní, a. s.

ČP vystupuje ve svých aktivitách i v zahraničí. Je členem těchto mezinárodních institucí: International Union of Marine Insurance (Mezinárodní unie dopravního pojištění), International Union of Aviation Insurers (Mezinárodní unie leteckých pojistitelů), International Credit Insurance Association (Mezinárodní asociace úvěrového pojištění), International Association of Hail Insurers (Mezinárodní asociace krupobitních pojistitelů). Je též zástupcem Lloyd's a dalších významných pojišťovacích institucí pro Českou republiku.

ČP realizuje už dlouhé roky i **zajištění**. Zajišťovací činnost vykonává jak pasivní, tak aktivní. Hlavním úkolem pasivního zajištění je realizace kvalitního zajištění vybraných rizik při optimálních nákladech. Toto realizuje hlavně u dopravních a leteckých rizik, exportních úvěrů, stavebně-montážních rizik, odpovědnosti za výrobek a v dalších pojištěních, kde se při likvidaci pojistných událostí používá zahraniční měna. Dá se předpokládat, že tato zajišťovací činnost se bude v budoucnosti stále rozrůstat.

Významná je i **zábranná činnost** ČP. I když daňové předpisy zatím nejsou této důležité činnosti pojišťoven v ČR nakloněny, přesto ČP realizuje v této oblasti každoročně nemalé částky. Zábranná činnost je zaměřena na různá zábranná opatření v podnikové sféře i v jiných sférách např. ve zdravotnictví, školství, kultuře či sportu.

ČP vykonává a má dobré zkušenosti i se **směnářenskou činností**. Výsledky ji opravňují k jejímu dalšímu rozšiřování, jak kapacitnímu, tak i teritoriálnímu. Některé její směnárny mimo směnářenské činnosti též inkasují pojistné a vykonávají i další pojišťovací služby.

Tradice České pojišťovny se nepřetržitě odvíjí od roku 1827, kdy byla v Praze založena První česká vzájemná pojišťovna, která zpočátku provozovala pouze požární pojištění nemovitostí a později pojištění movitostí a pojištění pro případ krupobití. Ve druhé polovině 19. století již byla První česká vzájemná pojišťovna natolik silnou institucí, že jí neotrásly ani náhrady škod při řadě velkých požárů koncem století včetně vůbec největší

náhrady škody poskytnuté v 19. století za jedinou událost, jíž byl požár rozestavěného Národního divadla v roce 1881. Počátkem 20. století začala První česká vzájemná pojišťovna nabízet svým klientům také životní pojištění, pojištění pro případ vloupání a pojištění zákonné odpovědnosti za škodu z provozu motorového vozidla a pojištění úrazu.

Díky odborným znalostem a politické prozíravosti vedoucích představitelů českého pojišťovnictví se nemalé finanční prostředky pojistníků podařilo přenést i přes obtížná léta první světové války. Nová kapitola československého pojišťovnictví se poté začala psát vznikem samostatného Československa v roce 1918. V následujících letech se kromě První české vzájemné pojišťovny a dalších tradičních pojišťoven, vzniklých ve druhé polovině 19. století, objevila celá řada nových pojišťovacích ústavů. Celkem tak před druhou světovou válkou působilo v Československu více než 700 pojišťoven, pojišťovacích spolků a zahraničních reprezentací pojišťoven.

Další vývoj pojišťovnictví v Československu předurčil Dekret prezidenta republiky z října 1945 o znárodnění soukromých pojišťoven. Od ledna 1947 zbylo již jen pět pojišťoven národních podniků a k 1. 1. 1948 vznikla jediná, monopolní Československá pojišťovna, národní podnik, která byla v roce 1953 přeměněna na státní pojišťovací ústav nazvaný Státní pojišťovna. K 1. 1. 1969 pak byly zřízeny dva samostatné ústavy: Česká státní pojišťovna a Slovenská štátna poisťovňa, provozující činnost na území příslušných národních republik.

Monopolní postavení České státní pojišťovny na území ČSSR (ČSFR) trvalo v podstatě až do roku 1991, kdy byl schválen zákon ČNR č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví, který umožnil zakládání dalších pojišťoven.

I v konkurenci tohoto počtu pojišťoven je Česká pojišťovna a. s. nadále největším pojišťovacím ústavem v ČR a její podíl na českém pojistném trhu se i po snížení pohybuje v roce 2002 těsně pod hranicí 40 %. Česká pojišťovna je zároveň kapitálově nejsilnější českou pojišťovnou se základním kapitálem 3,412 mld. Kč a objemem aktiv dosahujícím na konci roku 2000 téměř 98 mld. Kč. Jako univerzální pojišťovna nabízí Česká pojišťovna na více než 700 obchodních místech prakticky všechny skupiny pojištění v odvětví životních a neživotních pojištění.

V roce 1999 podstoupila Česká pojišťovna jako první z tuzemských pojišťoven ratingový proces. Renomovaná americká agentura Duff & Phelps Credit Rating Co. (DCR) jí přidělila mezinárodní CPA (claims paying rating, tj. rating schopnosti dostát závazkům vůči pojištěncům) A, tj. stejný rating, jako získala Česká republika. Při mezinárodním úvěrovém ratingu získala Česká pojišťovna známku BBB. Tyto vysoké ratingové známky potvrdila DCR opět na počátku března 2000.

Pojistné produkty České pojišťovny

1. Životní pojištění

- Kapitálové životní pojištění;
- Pojištění dětí a mládeže;
- Důchodový program ZÁRUKA;
- Manažerské kapitálové pojištění;
- Životní pojištění závažných onemocnění;
- Kolektivní pojištění osob;
- Kolektivní kapitálové pojištění;
- Investiční životní pojištění.

2. Neživotní pojištění

- Úrazové pojištění;
- Cestovní pojištění;
- Pojištění majetku a odpovědnosti za škodu občanů:
 - pojištění domácností,
 - pojištění staveb;
- Havarijní pojištění vozidel;

- pojištění nových vozidel,
- pojištění ojetých vozidel,
- pojištění nových vozidel bez rizika odcizení;
- Pojištění majetku a odpovědnosti za škodu v průmyslu:
 - pojištění živelní,
 - pojištění požárního přerušení provozu,
 - pojištění pro případ odcizení krádeží vloupáním a loupežným přepadením,
 - pojištění strojů a strojních zařízení,
 - pojištění stavebních a montážních rizik,
 - pojištění věcí na všechna rizika pro stavební stroje a strojní zařízení,
 - pojištění elektronických zařízení,
 - pojištění cestovních zavazadel;
- Pojištění přepravy zásilek;
- Pojištění plodin a hospodářských zvířat:
 - pojištění plodin,
 - pojištění lesů,
 - pojištění hospodářských zvířat;
- Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (povinné ručení);
- Pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání (zákonné pojištění).

2.3.2 Kooperativa, pojišťovna, a. s.

Kooperativa, pojišťovna, a. s. (dále jen Kooperativa) vznikla koncem roku 1990 a svou činnost zahájila jako první soukromá pojišťovna na území bývalého Československa 28. května 1991. V Čechách fungovala prostřednictvím zemského ředitelství v Praze, pro území Moravy a Slezska bylo sídlo zemského ředitelství v Brně. Po rozdělení Československa vznikly k 1. 3. 1993 na bázi zemských ředitelství Česká Kooperativa, družstevní pojišťovna, a. s., se sídlem v Praze a Moravskoslezská Kooperativa, družstevní pojišťovna, a. s., se sídlem v Brně jako sesterské pojišťovací společnosti. K 31. 8. 1999 bylo úspěšně dokončeno sloučení obou pojišťoven a na český pojistný trh vstoupila finančně mnohem silnější společnost Kooperativa, pojišťovna, a. s. se základním kapitálem 1 mld. Kč, která svými službami pokrývá území celé ČR. Významnými akcionáři pojišťovny jsou Wiener Städtische Allgemeine Versicherung AG a Kooperativa, poisťovna, a. s., Bratislava. Zajištění této pojišťovny vykonávají nejsilnější a největší světové zajišťovny jakými jsou SCOR, Munich Re, Swiss Re, ERC Frankona a Cologne Re, jejichž renomé je dostatečnou zárukou schopnosti pojišťovny splnit všechny závazky vůči klientům.

Pojistné produkty Kooperativa, pojišťovny, a. s.

1. Životní pojištění

- Kapitálová životní pojištění:
 - kapitálové životní pojištění HORIZONT,
 - kapitálové životní pojištění,
 - věnové pojištění BUDOUCNOST,
 - vkladové životní pojištění KONTO;
- Důchodová pojištění:
 - důchodové pojištění s garantovanou dobou výplaty,
 - důchodové pojištění.

2. Neživotní pojištění

- Úrazová pojištění:
 - úrazové pojištění osob,
 - úrazové pojištění dětí;
- Pojištění pro cesty a pobyt:
 - pojištění léčebných výloh v zahraničí,
 - cestovní pojištění;
- Havarijní pojištění:

- havarijní pojištění osobních a užitkových vozidel - DOMINO,
- havarijní pojištění továrně nových osobních a užitkových vozidel - DOMINANT,
- havarijní pojištění osobních vozidel tovární značky ŠKODA s motorem vzadu - ŠANCE,
- havarijní pojištění motorových vozidel (pojištění podnikatelů) - DYNAMIK;
- Pojištění majetku a odpovědnosti občanů:
 - pojištění domácností,
 - pojištění rodinných a bytových domů,
 - pojištění bytů,
 - pojištění chat a chalup,
 - pojištění odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou zaměstnavateli;
- Pojištění průmyslu a podnikatelů;
- Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (povinné ručení);
- Pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání (zákonné pojištění).

2.3.3 Allianz pojišťovna, a. s.

V roce 1992 obdržela povolení podnikat v pojišťovnictví v ČR i největší evropská pojišťovací společnost, německá holdingová pojišťovna Allianz AG Holding v Mnichově prostřednictvím své dceřiné společnosti Allianz pojišťovna, a. s. se sídlem v Praze. Praha je už třetím pracovištěm této pojišťovny ve východní Evropě. V tomto období měla již zastoupení v Budapešti a v Moskvě. Dalšími jejími pracovišti jsou oblastní ředitelství a pobočka na Slovensku. První pojišťovna Allianz byla založena pod jménem Allianz Versicherung, AG v roce 1890 v Berlíně a zabírala se životním a požárním pojištěním. V současné době působí ve více než 70 zemích světa. Koncern zaměstnává 120 tisíc pracovníků a jeho roční příjem převyšuje 50 mld. EUR. Mateřské společnosti Allianz AG byl firmou Standard & Poor's udělen AAA rating, což je dokladem finanční solidnosti celé skupiny.

Allianz pojišťovna a. s. v ČR zahájila svou činnost 1. 1. 1993, její základní kapitál činí 600 mil. Kč a funguje jako univerzální pojišťovna. Pojišťuje všechna rizika v oblasti životního i neživotního pojištění. V roce 2000 se podařilo této pojišťovně dosáhnout vynikající 3. pozice na českém pojistném trhu s tržním podílem téměř 9 %. Celkový nárůst předepsaného pojistného oproti roku 1999 činil cca 100 % i v důsledku transformace tzv. povinného ručení. V roce 2001 byl navíc posílen vlastní kapitál pojišťovny o 1 miliardu Kč. Tyto finanční prostředky podpořily finanční sílu Allianz pojišťovny a i v budoucnu bezesporu umožní její další rozvoj.

Pojistné produkty Allianz pojišťovny, a. s.

1. Životní pojištění

- Program Život;
- Program Budoucnost;
- Program Abeceda;
- Program Olymp;
- Program Pojištění pro mladou rodinu;
- Program Zdraví;
- Program Junior;
- Vkladové úrazové pojištění.

2. Neživotní pojištění

- Úrazové pojištění osob ve vozidle;
- Připojištění závažných onemocnění;
- Cestovní pojištění:
 - pojištění léčebných výloh v zahraničí a základní asistenční služby,
 - pojištění úrazové, zavazadel a odpovědnosti za škodu a doplňkové asistenční služby,
 - pojištění stornovacích poplatků,
 - celoroční cestovní pojištění;

- Pojištění majetku a odpovědnosti občanů zahrnuje:
 - pojištění domácnosti,
 - pojištění obytných budov,
 - pojištění odpovědnosti za škodu občanů,
 - pojištění rodinného majetku a
 - pojištění rekreačních plavidel a odpovědnosti za škodu z jejich provozu;
- Pojištění podnikatelů a průmyslu:
 - souhrnné pojištění majetku,
 - pojištění skla,
 - pojištění přerušení provozu
 - základní pro živnostníky,
 - všeobecné pro průmyslové podniky,
 - pojištění odpovědnosti
 - odpovědnost za škodu způsobenou provozní činností a vadou výrobku,
 - pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s poskytováním zdravotní péče,
 - pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem povolání advokátů, auditorů, daňových poradců, notářů a patentových zástupců,
 - pojištění nákladu,
 - pojištění zásilek,
 - pojištění elektroniky,
 - pojištění strojů,
 - pojištění stavební a montážní a
 - pojištění letadel;
- Pojištění motorových vozidel:
 - havarijní pojištění a
 - pojištění pro případ odcizení vozidla;
- Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (povinné ručení).

2.3.4 IPB Pojišťovna, a. s.

IPB Pojišťovna je dalším subjektem na pojistném trhu. Byla založena Investiční bankou, a. s. Praha (později Investiční a poštovní banka, a. s.) původně jako Pojišťovna IB, a. s. a svoji činnost zahájila v květnu 1992. Jedná se o univerzální pojišťovnu, zpočátku však nabízela hlavně životní, důchodová a úrazová pojištění. Nyní již nabízí i kompletní neživotní pojištění (pojištění majetku od roku 1995, resp. 1996 a pojištění odpovědnosti za škodu od dubna 1994). Základní kapitál pojišťovny byl navýšen v roce 1998 na 300 mil. Kč a v roce 1999 dokonce na 500 mil. Kč. Mezi významné podnikatelské počiny patří podíl na založení Českomoravského penzijního fondu a také vstup do slovenské pojišťovny ERGO, a. s., Bratislava, kde vlastní téměř 49 % akcií společnosti. Zajišťovacími partnery jsou pro životní pojištění zajišťovny Gerling Global Re a ERC Frankona, pro pojištění majetku ERC Frankona (tento zajišťovací program je zprostředkován zajišťovacím brokerem Harris & Dixon Ltd., členem syndikátu Lloyd's). Dalšími partnery pro zajištění jsou Munich Re, SAFR, SCOR a další.

V červenci 2000 získala IPB Pojišťovna nového strategického partnera - ČSOB, a. s. Tato nová pozice IPB Pojišťovny ve spojení s postavením ČSOB v bankovníctví jí umožní tvorbu nových pojistných produktů a propojování bankovních a pojišťovacích operací a služeb.

Pojistné produkty IPB Pojišťovny, a. s.

1. Životní pojištění
 - Kapitálové životní pojištění;
 - Pojištění dětí a rodičů;
 - Důchodová pojištění;
 - Životní pojištění;
 - Vkladové úrazové pojištění;
 - Studijní pojištění;
 - Úvěrové pojištění nesplacené části dluhu pro případ smrti.
2. Neživotní pojištění
 - Úrazové pojištění;
 - Úrazové připojištění;
 - Úrazové připojištění denního odškodného;
 - Cestovní pojištění SPECIÁL;
 - Pojištění majetku a odpovědnosti za škodu podniků a společností;
 - Pojištění majetku občanů:
 - havarijní pojištění motorových vozidel VARIANT,
 - pojištění nemovitosti,
 - pojištění domácnosti a
 - připojištění drobné podnikatelské činnosti;
 - Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (povinné ručení).

2.3.5 ING Nationale-Nederlanden

Pro náročnější klienty má připravené produkty v oblasti životního pojištění Nationale-Nederlanden, životní pojišťovna (dále NN), se sídlem v Praze. Jde o pobočku nejvýznamnější pojišťovny holandského pojistného trhu, která má velké ambice na českém pojistném trhu. Je organizační jednotkou pro ČR. Působí jako životní pojišťovna, je součástí finanční holdingové skupiny Internationale Nederlanden Group. Ta vznikla fúzí největší holandské pojišťovací společnosti Nationale Nederlanden s největší holandskou bankou NMB Postbank Group v roce 1991. NN vznikla před více než 150 lety a působí v 25 státech. V ČR působí od 1. 6. 1992 a v roce 1999 na trhu životního pojištění obsadila třetí místo, byla tudíž neúspěšnější zahraniční životní pojišťovnou v České republice. Od roku 1999 pojišťovna prostřednictvím nově založené společnosti Nationale-Nederlanden pojišťovna, a. s. nabízí produkty i v odvětví neživotního pojištění. První produkty této kategorie, které Nationale-Nederlanden nabízí, jsou součástí tzv. Zdravotního programu.

V roce 2000 změnila tato pojišťovna název na ING Nationale-Nederlanden.

Pojistné produkty pojišťovny ING Nationale-Nederlanden

1. Životní pojištění
 - Kapitálové životní pojištění;
 - Kapitálové důchodové pojištění;
 - Investiční životní pojištění;
 - Dočasné životní pojištění;
 - Trvalé životní pojištění;
 - Vkladové životní pojištění;
 - Úvěrové životní pojištění;
 - Stipendijní pojištění;
 - Svatební pojištění.
2. Neživotní pojištění
 - Úrazové pojištění osob;
 - Úrazové pojištění dětí;
 - Pojištění denní dávky při pobytu v nemocnici;
 - Pojištění denní dávky při pracovní neschopnosti.

Shrnutí kapitoly

Komerční pojišťovny, které fungují na pojistném trhu v ČR nabízejí a poskytují pojistnou ochranu a pojistné služby dle zájmu svých klientů. Nabídka pojištění je velice široká (podle údajů ČAP je nabízeno okolo 250 typů pojistných produktů).

Pojišťovací činnost, výsledky práce a úroveň komerčních pojišťoven na pojistném trhu v ČR je možné hodnotit vybranými ukazateli činnosti. Mezi hlavní ukazatele patří především předepsané pojistné, pojistné plnění, škodovost, pojištěnost a koncentrace pojistného trhu.

Pojišťovací činnost je možné sledovat i na základě nabídky pojistných produktů, např. 5 nejvýznamnějších komerčních pojišťoven.

Otázky k zamyšlení

1. Vysvětlete proces transformace pojištnictví v podmínkách České republiky po roce 1991.
2. Vysvětlete význam zákonů o pojištnictví z let 1991 a 1999.
3. Charakterizujte přechod zákonného pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel na smluvní povinné pojištění, k němuž došlo v roce 2000.
4. Vysvětlete úkoly, cíle a činnost ČAP od roku 1994.
5. Charakterizujte předmět věcného pojistného trhu v ČR a hlavní ukazatele jeho úrovně.
6. Charakterizujte 5 největších komerčních pojišťoven na českém pojistném trhu (dle ukazatele předepsané pojistné) a jejich pojistné produkty.

Pojmy k zapamatování

- transformace pojištnictví,
- zákon o pojištnictví,
- dozor v pojištnictví,
- Česká asociace pojišťoven,
- věcný pojistný trh,
- základní ukazatele úrovně pojistného trhu,
- doplňkové ukazatele úrovně pojistného trhu,
- nabídka pojistných produktů.

POT č. 1

Na základě prostudování předešlých kapitol vypracujte analýzu hlavních ukazatelů úrovně pojistného trhu v ČR dle aktuálně dostupné výroční zprávy České asociace pojišťoven a připojte vlastní komentář a obsah.

Použitou literaturu zpracujte v souladu s platnou normou (viz Studijní katalog).

Termín odevzdání: v 5. týdnu semestru, nejpozději 2 týdny před termínem konání zkoušky.

Způsob odevzdání: v písemné podobě na adresu vyučujícího.

- **Komerční pojišťovny jako subjekty investičního pojistného trhu**
- **Investiční činnost komerčních pojišťoven**
- **Investiční činnost vybraných komerčních pojišťoven v ČR**
- **Umístění části technických rezerv komerčních pojišťoven v ČR**
- **Strategie investování komerční pojišťovny**

3.

Investiční pojistný trh v České republice

Cíl kapitoly

Po nastudování této kapitoly budete umět charakterizovat investiční pojistný trh, proces investování dočasně volných prostředků technických rezerv, pojmy investiční politika a investiční strategie komerčních pojišťoven. Součástí této kapitoly bude též charakteristika investiční činnosti vybraných komerčních pojišťoven ČR. Cílem studia této kapitoly je aplikovat teoretická východiska z úvodní kapitoly. Získané poznatky využijete k lepší orientaci při hodnocení investičního pojistného trhu.

Časová zátěž

- Tuto kapitolu studujte v 5. a 6. týdnu semestru v celkovém rozsahu 14 hodin. Po prostudování kapitoly vypracujte POT č. 2. Jeho vypracování by Vám mělo zabrat cca 8 hodin.

Úvod kapitoly

Investování dočasně volných peněžních prostředků na finančním trhu je typickou činností všech peněžních institucí. Proto i komerční pojišťovny vstupují na finanční trh jako podnikatelské subjekty. Každá komerční pojišťovna by se tedy měla chovat podnikatelsky a volné peněžní prostředky investovat tak, aby přinášely zisk pro všechny účastníky, tj. pro komerční pojišťovnu a její akcionáře i pro klienty.

3.1 Komerční pojišťovny jako subjekty investičního pojistného trhu

Podmínky podnikání v pojištnictví v České republice upravuje zákon č. 363/1999 Sb., o pojištnictví (dále jen "zákon o pojištnictví") a další zákony s účinností od roku 2004 a 2005. Tento zákon nahradil dlouhou dobu používaný zákon ČNR č. 185/1991 Sb., o pojištnictví, který již neodpovídal skutečným potřebám hospodářské praxe. Avšak v této kapitole budou hodnoceny výsledky dosavadní investiční činnosti komerčních pojišťoven v ČR dle původního zákona, který přestal platit 1. 4. 2000.

Podle stávajícího zákona mohou pojišťovací činnost provádět pouze pojišťovny se sídlem na území České republiky, které jsou založené jako akciové společnosti nebo družstva. Zákon o pojištnictví dále povoluje, aby pojišťovací činnost byla vykonávána i jinou právnickou osobou, ale pouze pokud tak stanoví zvláštní předpis. Pro zajišťovnu je právnická forma omezena pouze na akciovou společnost. Pojišťovna může provozovat pouze pojišťovací činnost nebo zajišťovací činnosti a činnosti s nimi související, a to v rozsahu povolení, které jí bylo uděleno ministerstvem. Pojišťovna, které bylo uděleno povolení k provozování zajišťovací činnosti, nesmí přebírat do zajištění pojistná rizika, která plynou z pojistné smlouvy, kterou sama uzavřela.

Právní postavení pojišťovny se řídí obchodním zákoníkem, v případech, ve kterých to zákon o pojištnictví neupraví jinak. Dále je stanoveno, že pojišťovna, která je založena jako akciová společnost je oprávněna vydávat akcie, s nimiž je spojeno hlasovací právo, pouze v zaknihované podobě.

Pojišťovnám se sídlem v zahraničí je umožněno podnikat na území České republiky za podmínek, které stanovuje zákon o pojištnictví, a to prostřednictvím své organizační složky. V souvislosti s tímto je společenství pojistitelů, známé jako Lloyd's, považováno za zahraniční pojišťovnu.

Povolení k provozování pojišťovací nebo zajišťovací činnosti na území České republiky uděluje Ministerstvo financí České republiky (dále jen "ministerstvo") na základě písemné

žádosti, která obsahuje náležitosti stanovené v § 8 zákona o pojišťovnictví. O této žádosti rozhoduje ministerstvo, a to nejpozději do 90 dnů ode dne jejího podání.

Povolení je udělováno podle pojistných odvětví životních nebo neživotních pojištění nebo podle skupin neživotního pojištění. Zákon tato odvětví a skupiny vymezuje v přílohách k zákonu o pojišťovnictví.

Povolení nebývá taktéž uděleno pojišťovně k souběžnému provozování pojišťovací činnosti v pojistných odvětvích životního a neživotního pojištění. Výjimkou v tomto případě je pouze povolení k souběžnému provozování pojišťovací činnosti v pojistných odvětvích životního pojištění a současně ve vymezených odvětvích neživotního pojištění, jimiž jsou pojištění úrazu a nemoci.

V případě podnikání v oblasti neživotního pojištění zákon umožňuje pojišťovnám uzavírat smlouvy i na pojistná rizika, pro která jí nebylo uděleno povolení, ale pouze ve vymezených případech. Toto pojištění je nazýváno "doplňkovým pojištěním", avšak nemohou tak být pojištěna pojistná rizika patřící do odvětví neživotního pojištění, kterými jsou pojištění úvěru a pojištění záruky (kauce).

K žádosti o povolení se přikládá obchodní plán a u zahraničních pojišťoven ještě další specifické informace. Příslušné náležitosti jsou obsaženy v ustanovení § 8 zákona o pojišťovnictví. Zákon pak ukládá povinnost používat v obchodním jménu slovo "pojišťovna".

V průběhu činnosti může ministerstvo rozhodnout o odejmutí povolení k **provozování pojišťovací** nebo **zajišťovací činnosti**, a to z taxativně vymezených důvodů v § 33 odst. 1 zákona o pojišťovnictví. Jedním z nich je např. ustanovení písm. f), ve kterém se říká, že povolení bude odejmuto, jestliže "pojišťovna nebo zajišťovna do 1 roku od nabytí právní moci rozhodnutí, kterým jí bylo uděleno povolení k provozování pojišťovací nebo zajišťovací činnosti, nezahájí svoji činnost". Jak ze zmíněného vyplývá není žádoucí ponechávat povolení společnosti, která neplní účel, pro který vznikla.

Dalšími důvody k odejmutí licence jsou následující:

- nesplnění podmínek nutných pro povolení k provozování pojišťovací nebo zajišťovací činnosti;
- závažné porušování zákona o pojišťovnictví, a pokud opatření a pokuta uložená ministerstvem nevedly k nápravě;
- v hospodaření pojišťovny jsou závažné nedostatky, a další pokračování v činnosti by ohrožovalo zájmy účastníků;
- zavedení nucené správy nevedlo k obnovení platební schopnosti pojišťovny;
- pojišťovna v žádosti o udělení povolení uvedla nesprávné údaje, které byly rozhodující pro jeho udělení;
- pojišťovna o to sama požádá.

Jednou z důležitých podmínek pro podnikání v oblasti pojišťovnictví je výše základního kapitálu.

Výše uvedená legislativní úprava komerčních pojišťoven, tvoří základní rámec pro jejich podnikání. Obecně bychom však mohli říci, že komerční pojišťovna je speciální instituce či peněžní ústav, který soustřeďuje pojistné od pojistníků resp. pojištěných. Ze získaného předepsaného pojistného tvoří a spravuje **technické rezervy** s cílem jejich znovurozdělení v případě závazků vyplývajících z pojistných událostí. Musí to být takové události, při kterých byla pojištěnému nebo poškozenému způsobena újma a musí mít charakter deklarovaný pojistnými podmínkami v pojistné smlouvě anebo v právním předpisu.

Komerční pojišťovnu můžeme též označit termínem pojistitel, neboť je to instituce, která se zabývá pojišťovací činností podle zákona o pojišťovnictví. Jedná se o právní subjekt, který dojednává pojištění, vybírá pojistné a vykonává jeho správu. Za pojišťovací činnost odpovídá na základě dojednané pojistné smlouvy. I když se v ČR převážně používá termín pojišťovna či komerční pojišťovna, lze se setkat i s pojmem pojišťovací instituce.

Komerční pojišťovna je tedy právním subjektem, který má oprávnění vykonávat pojišťovací nebo zajišťovací činnost. Poskytuje v souladu se zákonem určité pojistné služby, pojistnou ochranu, jejichž základním smyslem je odstranit nebo alespoň zmírnit nepříznivé důsledky nahodilých událostí. Může být specializovaná na nabídku pojistných produktů z pojistných odvětví (životního nebo neživotního pojištění) anebo na skupiny pojištění, či na některá rizika, nebo to může být univerzální pojišťovna. (Přehled životních, neživotních a univerzálních pojišťoven viz www.mfcr.cz.)

Z tohoto pohledu rozlišujeme:

- **specializované pojišťovny** - jsou to pojišťovny, které vykonávají pojišťovací činnost zaměřenou pouze na konkrétní pojistné odvětví, resp. na pojistná rizika či skupiny pojistných rizik spolu souvisejících;
- **univerzální pojišťovny** - jsou to pojišťovny, které se nespécializují pouze na určitá pojistná odvětví, ale poskytují klientům pojistnou ochranu v životním i neživotním pojištění a tím komplexněji uspokojují jejich požadavky.

Předmětem podnikání v pojišťovnictví je pojišťovací a zajišťovací činnost a další činnosti s ní související. Za součást pojišťovací činnosti lze považovat i zábrannou činnost.

S přihlédnutím na dnešní stupeň ekonomického vývoje komerčních pojišťoven hovoříme o jejich třech hlavních úkolech, které jsou znázorněny ve schématu č. 3.1.

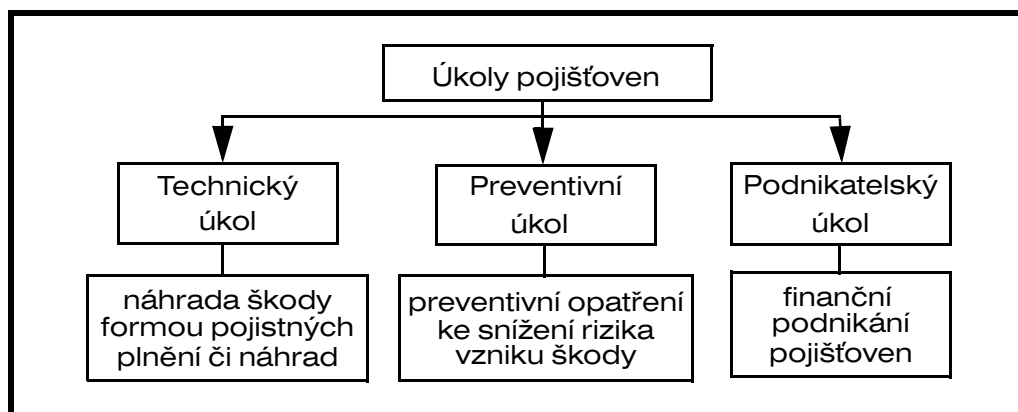

Schéma č. 3.1. Úkoly pojišťoven.

Technickému či náhradovému úkolu i v současnosti přiřazujeme mezi úkoly komerčních pojišťoven prvotní postavení. Jeho úlohou je nahrazovat část škody formou pojistných plnění, a to pokud jde o občany, podnikatele a další podnikatelské subjekty. Již při vzniku pojišťovny si každá volí oblast pojištění, kterou bude provozovat. Na základě různých historických údajů, analýz či prognóz si stanovuje kalkulace pojistného a samozřejmě přihlíží i k individuálním okolnostem klienta.

Preventivní úkol, často nazývaný také jako zábranná činnost, se realizuje preventivními opatřeními směřujícími ke snižování rizika vzniku a rozsahu škod. Při kalkulaci pojistného již sama komerční pojišťovna zohledňuje okolnosti, které by mohly zabránit realizaci daného rizika. Tím, že tyto okolnosti zohledňuje ve výši pojistného, pak nutí pojistníky k tomu, aby si dostatečně zabezpečili předmět pojištění.

Podnikatelským úkolem nazýváme též finanční podnikání pojišťoven či investiční činnost pojišťoven. Forma pohybu peněžních prostředků v komerčních pojišťovnách a jejich rozdělování prostřednictvím technických rezerv vytváří podmínky k realizaci další podnikatelské či investiční činnosti pojišťoven. Komerční pojišťovny totiž nejprve kumulují peněžní prostředky a až následně, po určitém čase, nesou náklady spojené s likvidací škody a pojistné události. Existuje tedy určitý časový prostor, v jehož průběhu disponují pojišťovny značným objemem peněžních prostředků svých klientů. Využití těchto peněžních prostředků na investování různými finančními nástroji znamená realizaci podnikatelské

činnosti či finančního podnikání komerčních pojišťoven, tedy jejich účast na finančním trhu.

Obecně bychom mohli říci, že jedním z hlavních úkolů komerční pojišťovny je orientovat svou činnost tak, aby dosáhla rozhodujícího postavení na pojistném trhu. Jde o pojistný trh, kde se soustřeďuje nabídka a poptávka po pojistných produktech a jiných pojišťovacích a zajišťovacích službách. Pojistný trh je součástí finančního trhu. Komerční pojišťovny se snaží vyplnit každý volný prostor na pojistném trhu, a proto vzniká mnoho nových pojištění nebo se inovují ta pojištění, která byla sjednána v minulosti a byla kalkulována na základě předcházejícího škodného průběhu, resp. cenových relací.

V případě vzniku pojistných událostí je třeba vykonat jejich likvidaci spojenou s poskytnutím pojistných plnění, tj. vykonat likvidaci pojistných událostí, což je vlastně výstupem, který dokumentuje opodstatněnost pojištění. Významným úsekem v komerční pojišťovně jsou také ostatní činnosti (např. zábranná činnost, sponzorská činnost, zajišťovací činnost, podnikatelská činnost či investiční činnost aj.).

Co se týče významu komerčních pojišťoven, mohli bychom konstatovat, že nejdůležitějším aspektem jejich existence je to, že poskytují pojistnou ochranu a hradí část škody vzniklé na základě nahodilých událostí, čímž plní funkci stabilizátora ekonomické úrovně podniků a životní úrovně obyvatelstva.

3.2 Investiční činnost komerčních pojišťoven

Komerční pojišťovny provozují svou podnikatelskou činnost zejména prostřednictvím peněžních prostředků, které jsou součástí technických rezerv. Tyto rezervy jsou komerční pojišťovny povinny tvořit ze zákona. Od roku 1994 byla tato problematika upravena Vyhláškou Ministerstva financí č. 52/1994 Sb., kterou se stanovila tvorba, použití a způsob umístění prostředků technických rezerv pojišťovny. Po novelizaci zákona č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví, zákonem č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, byla většina této problematiky přímo zapracována do novelizovaného znění zákona. Některé rezervy však mají výši a podmínky pro čerpání stanoveny ve zvláštní vyhlášce ministerstva financí.

3.2.1 Komerční pojišťovny jako institucionální investoři

Tvorba kapitálu a jeho investování je jedním z nejdůležitějších aspektů rozvoje každé tržní ekonomiky. Kapitál má obvykle dva zdroje. Zdroj domácí, který vzniká tvorbou národního důchodu, a zahraniční zdroj, který je většinou ve formě návratných investic ze zahraničí. Kapitál přitom může být použit na spotřebu nebo na investice, a to v tom případě, kdy je jeho spotřeba odložena do budoucnosti.

Většinu peněžních prostředků odložené spotřeby tvoří úspory obyvatelstva a firem, které jsou velmi důležitým zdrojem domácího kapitálu. Postupně vznikla řada finančních institucí, které využívají této skutečnosti. To znamená, že soustřeďují tyto peněžní prostředky, kumulují je a využívají je po určitou dobu ve formě investic s cílem jejich zhodnocení. Těmto finančním institucím se říká "institucionální investoři".

K institucionálním investorům finančního trhu patří zejména banky, investiční fondy, investiční společnosti, penzijní fondy a komerční pojišťovny. Pojišťovnictví se tak stává významnou součástí kapitálového trhu.

3.2.2 Investiční politika komerčních pojišťoven

V tržních ekonomikách je pojišťovněm předepsáno, aby v zájmu vysoké míry solventnosti vůči svým klientům povinně vytvářely z pojistného technické rezervy. Tyto rezervy se v počátku a průběhu pojištění vytvářejí a dle potřeby čerpají.

Technické rezervy jsou tvořeny z pojistného a užívají se na výplaty pojistných plnění běžného období, část z nich může být použita v podnikatelské či investiční činnosti pojišťoven na finanční umístění. Každá komerční pojišťovna má vlastní investiční politiku,

jejímž obsahem je snaha o dobré zhodnocení volných peněžních prostředků. Vyrovnáváním časových, místních a věcných výkyvů prostřednictvím nástrojů finančního trhu se rovněž eliminuje pojistně-technické riziko pojišťovny.

Jak z výše uvedeného vyplývá, dochází k časovému rozdílu mezi příjmem pojistného a výplatou pojistného plnění, je tedy nutné dobře hospodařit s technickými rezervami, čímž se z pojišťoven stávají institucionální investoři.

Komerční pojišťovny, které působí na pojistném trhu již delší dobu, si vytvořily velký pojistný kmen a na základě toho i miliardové technické rezervy. V roce 1999 činil objem technických rezerv v pojišťovnách v ČR téměř 110 mld. Kč. Trend tvorby těchto rezerv v komerčních pojišťovnách je zatím stále růstový a při srovnání roku 2002 s rokem 1995 můžeme sledovat nárůst o 118 %.

Technické rezervy	1995	1997	1999	2001	2002	index 02/95
životního pojištění	55,0	63,8	76,7	97,8	111,2	2,02
neživotního pojištění	17,4	33,1	33,0	37,2	46,7	2,68
Celkem	72,4	96,9	109,7	135,0	157,9	2,18

Tabulka 3.1 Technické rezervy komerčních pojišťoven (v mld. Kč).
Pramen: Výroční zprávy ČAP za roky 1996 - 2002.

K údajům v tabulce č. 3.1 je třeba poznamenat, že největší objem technických rezerv tvoří rezervy na životní pojištění. Tyto rezervy jsou tedy nejvhodnější pro dlouhodobou investiční činnost komerčních pojišťoven. Komerční pojišťovny umísťují své prostředky z technických rezerv podle § 21 zákona o pojišťovnictví a v souladu s vyhláškou ministerstva financí.

3.2.3 Technické rezervy komerčních pojišťoven a zásady jejich umísťování

Technickými rezervami rozumíme rezervy v peněžní formě pro provozování pojišťovací nebo zajišťovací činnosti. Komerční pojišťovny mají zákonem stanovenou povinnost vytvářet si technické rezervy z důvodu schopnosti plnit své závazky. Jedná se o závazky, které jsou pravděpodobné nebo jisté, ale není známa jejich výše nebo okamžik, ke kterému vzniknou.

Technické rezervy

Pokud pojišťovna provozuje pojišťovací činnost podle jednoho nebo více pojistných odvětvích životního pojištění, musí si vytvářet následující rezervy:

- rezervu na nezasloužené pojistné,
- rezervu na pojistná plnění,
- rezervu pojistného životních pojištění,
- rezervu na prémie a slevy,
- rezervu životních pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník,
- jiné rezervy.

Pro provozování pojišťovací činnosti v jednom nebo více pojistných odvětvích neživotního pojištění musí pojišťovna vytvářet tyto rezervy:

- rezervu na nezasloužené pojistné,
- rezervu na pojistná plnění,
- rezervu na prémie a slevy;
- vyrovnávací rezervu,
- rezervu pojistného neživotních pojištění,
- jiné rezervy.

Pokud chce pojišťovna vytvořit některou z jiných rezerv, musí si podat žádost na ministerstvo financí, které ji musí schválit. Součástí této žádosti je také návrh způsobu tvorby a použití této rezervy.

Zahraniční pojišťovny, které působí na území České republiky prostřednictvím své organizační složky, musí vytvořit technické rezervy podle platného zákona o pojišťovnictví.

Každá pojišťovna působící na území České republiky musí ve svém účetnictví účtovat o každé technické rezervě odděleně od ostatních závazků. Výkaz o tvorbě a výši technických rezerv a skladbě finančního umístění aktiv, ze zdrojů technických rezerv, musí komerční pojišťovna předložit vždy k 30. červnu a 31. prosinci běžného roku ministerstvu financí, a to ve lhůtě do 60 dnů po uvedeném datu. Náležitosti tohoto výkazu vyhláší ministerstvo ve Finančním zpravodaji.

Při **finančním umístění aktiv** je pojišťovna povinna dodržovat tyto zásady:

- **zásadu bezpečnosti** - tzn. že jednotlivé složky finančního umístění musí poskytovat záruku návratnosti vložených prostředků;
- **zásadu rentability** - tzn. že jednotlivé složky finančního umístění musí zabezpečovat výnos z jejich držby nebo zisk z jejich prodeje;
- **zásadu likvidity** - tzn. že v závislosti na charakteru provozované pojišťovací činnosti musí být část finančního umístění pohotově k dispozici na výplatu pojistných plnění ve lhůtě stanovené zvláštním právním předpisem;
- **zásadu diverzifikace** - tzn. že jednotlivé složky finančního umístění musí být rozloženy mezi větší počet právnických osob, mezi nimiž není vztah ovládané a ovládající osoby ani osob, které jednájí ve shodě podle zvláštního právního předpisu.

Tvorbu a použití technických rezerv upravuje § 14 až 20 zákona o pojišťovnictví. Některá specifika pro vyrovnávací rezervu, technickou úrokovou míru, limity skladby finančního umístění a výpočet minimální míry solventnosti a její vykazování aj. upravuje vyhláška, kterou se provádí zákon o pojišťovnictví.

3.2.4 Možnosti finančního umístění rezerv komerčních pojišťoven

Aktiva, do kterých mohou komerční pojišťovny umísťovat své peněžní prostředky, jejichž zdrojem jsou technické rezervy, jsou taxativně vymezeny v § 21 zákona o pojišťovnictví. Součástí tohoto paragrafu jsou i limity, které musí být v souvislosti s investiční činností komerčních pojišťoven dodrženy.

Při své podnikatelské či investiční činnosti musí komerční pojišťovny dbát nejen na umístění svých peněžních prostředků do taxativně vymezených možností a limitů uvedených zákonem o pojišťovnictví a vyhlášce.

Aktivy vymezenými pro finanční umístění pojišťoven dle tohoto zákona jsou:

- dluhopisy vydané Českou republikou nebo Českou národní bankou a dluhopisy, za které převzala záruku Česká republika;
- dluhopisy vydané bankami;
- veřejně obchodovatelné dluhopisy vydané obchodními společnostmi;
- pokladniční poukázky;
- veřejně obchodovatelné komunální obligace;
- půjčky, úvěry a jiné pohledávky, jejichž splnění je zajištěno bankovní zárukou;
- směnky, jejichž splnění je zajištěno bankovní zárukou;
- nemovitosti na území České republiky;
- hypoteční zástavní listy;
- veřejně obchodovatelné akcie a podílové listy;
- depozita a depozitní certifikáty u bank, které mají povolení působit na území České republiky jako banka;
- podílové listy otevřených podílových fondů;
- předměty a díla umělecké kulturní hodnoty oceněná nejméně dvěma znalci, za podmínky jejich pojištění pro případ poškození, zničení, ztráty nebo odcizení u jiné pojišťovny;
- státní dluhopisy, jejichž emitenty jsou členské státy Evropské unie nebo centrální banky těchto států, a dluhopisy vydané Evropskou investiční bankou, Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj nebo Mezinárodní bankou pro obnovu a rozvoj;

Zásady finančního umístění

- zahraniční cenné papíry, s nimiž se obchoduje na veřejném trhu členských států Evropské unie;
- zahraniční cenné papíry, s nimiž se obchoduje na veřejném trhu členských států Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj;
- deriváty, v souvislosti s uvedenými aktivy, mohou být použity pouze tehdy, přispívají-li ke snižování investičního rizika nebo usnadňují-li účinné řízení portfolia;
- půjčky pojištěným, kteří uzavřeli s pojišťovnou smlouvu na životní pojištění.

Jak z uvedeného vyplývá, je v současné době tato úprava možností finančního umístění nejobsáhlejší a zohledňuje i situaci na českém kapitálovém trhu. I když jsou komerční pojišťovny omezeny pouze na aktiva taxativně vymezená zákonem, je toto vymezení značně rozsáhlé a přitom dbá i na to, aby portfolia pojišťoven obsahovala pouze ta nejkvalitnější aktiva.

Novinkou v současné legislativní úpravě je možnost umísťovat peněžní prostředky i na zahraničních trzích. Vzhledem k omezenosti českého kapitálového trhu a jeho současnému stavu, zejména co se týká bonity některých cenných papírů, je v dnešní době tato možnost nedocenitelná. Je samozřejmé, že s investičními operacemi v zahraničí souvisí určitá rizika týkající se zejména kursového rizika a úrokového rizika. Pojišťovny však v souvislosti se snížením rizika při řízení portfolia mají možnost využít derivátů. Jak dále vyplývá z možností finančního umístění, snažil se zákonodárce o to, aby byla zajištěna i určitá kvalita a míra rizika pro uložení finančních prostředků jednotlivých pojišťoven.

Kromě taxativně vymezených možností finančního umístění zákonodárce ustanovuje i limity, které musí být při investiční činnosti dodrženy. Některé tyto limity jsou uvedeny přímo v zákoně o pojišťovnictví a některá jsou stanovena ve vyhlášce ministerstva financí, kterou se provádí zákon o pojišťovnictví. Omezující podmínky uvedené v zákoně o pojišťovnictví.

Vyhláška ministerstva financí, kterou se provádí zákon o pojišťovnictví, upravuje:

- postup stanovení výše vyrovnávací rezervy, podmínky jejího čerpání, horní mez škodného poměru a maximální hranici tvorby vyrovnávací rezervy,
- maximální výši technické úrokové míry a postup, kterým se určí,
- limity skladby finančního umístění pojišťovny nebo zajišťovny,
- výpočet minimální míry solventnosti pojišťovny nebo zajišťovny, určení hodnoty jejich vlastních zdrojů a způsob vykazování solventnosti.

Jak bylo uvedeno, investiční možnosti komerčních pojišťoven vymezené zákonem, jsou charakteristické především svojí malou rizikovostí a bonitou.

3.3 Investiční činnost vybraných komerčních pojišťoven v ČR

Investiční činnost

Investiční činnost jednotlivých pojišťoven se od sebe navzájem liší a je determinována faktory právními, hospodářskými i vlastní investiční strategií a filosofií.

Důležitým aspektem pro tuto činnost pojišťoven je výše technických rezerv, která je zejména ovlivněna následujícími faktory:

- strukturou pojištění v pojistných odvětvích,
- počtem pojistných smluv, které pojišťovna spravuje,
- zda pojišťovna využívá zajištění, příp. jiné způsoby eliminace pojistně-technického rizika (nese-li pojišťovna všechna rizika sama, je nucena tvořit větší rezervy).

Je třeba si také uvědomit dynamiku růstu předepsaného pojistného (viz tabulka č. 2.2 a příloha č. 6) a na základě toho odhadnout přibližný trend vývoje pojistného trhu v příštím roce. Komerční pojišťovna by tuto skutečnost měla zohlednit ve své obchodní a investiční strategii.

Z rozvahy členských pojišťoven ČAP vyplývá, že finanční umístění či investice pojišťoven v roce 1999 činily 124,9 mld. Kč a v roce 2000 141,6 mld. Kč. Hlavní podíl ve struktuře investic v uvedených letech měly cenné papíry s pevným výnosem, depozita u bank a nemovitosti. Blíže viz údaje v tabulce č. 3.2.

Finanční umístění

Ukazatel	1995	1997	1999	2000	2001	2002
Depozita u bank	52,89	31,83	30,71	11,79	12,6	10,2
Nemovitosti	10,32	10,43	8,89	7,55	6,7	5,6
Finanční umístění v podnicích třetích osob	-	13,98	8,34	-	5,2	5,4
Ostatní finanční umístění (včetně cenných papírů a půjček)	-	43,76	52,06	65,96	65,9	67,9
Ostatní	36,79	-	-	14,70	9,6	10,9

Tabulka 3.2 Skladba finančního umístění komerčních pojišťoven v ČR (v %).
Pramen: Výroční zprávy ČAP za roky 1997 - 2002.

Jestliže v roce 1995 představovaly depozita u bank více než 50 %, pak v roce 2002 poklesly o více než 40 procentních bodů na 10,2 %.

Investiční činnost budeme dále charakterizovat vývojem struktury finančního umístění tří nejvýznamnějších a největších komerčních pojišťoven na pojistném trhu v roce 2000, kterými byly:

1. Česká pojišťovna, a. s.
2. Kooperativa, pojišťovna, a. s.
3. Allianz pojišťovna, a. s.

3.3.1 Česká pojišťovna, a. s.

Na pojistném trhu působí ČP jako univerzální pojišťovací ústav a nabízí produkty v životním i neživotním pojištění. Její podíl na pojistném trhu v roce 1999 představoval (podle výše předepsaného pojistného) 52,67 % a v roce 2000 se snížil na 38,12 %.

Za hlavní **strategický záměr** si ČP stanovila udržet si vedoucí postavení na pojistném trhu v ČR a současně zpomalit snižování jejího podílu na pojistném trhu. Tento strategický záměr zamýšlela realizovat zvýšeným meziročním nárůstem předepsaného pojistného ve všech pojištěních životního i neživotního pojištění při současném rozšiřování nabídky produktů a zlepšování kvality obchodní i likvidační služby. Dalším významným strategickým cílem byla restrukturalizace společnosti a její přetvoření v moderní dynamickou evropskou pojišťovnu s komplexní nabídkou pojištění.

V rámci projektu restrukturalizace byla v průběhu roku 1998 vytvořena nová organizační struktura společnosti a zároveň byla vytvořena i nová struktura obchodní služby, vytvářející podmínky pro efektivní činnost a řízení obchodních aktivit společnosti.

Za hlavní zásady obchodní politiky byly přijaty v souvislosti se změnami v obchodní oblasti:

- profesionalizace obchodní služby, spočívající v tom, že do obchodní služby nebudou nadále přijímáni obchodní zástupci jako zaměstnanci, ale obchodní služba bude postavena na externích spolupracovnících;
- přechod od pojetí specializovaného prodejce pojištění k pojetí univerzálního prodejce, který pokrývá všechna pojistná odvětví a současně poskytuje poradenské služby a rozsáhlý servis v oblasti pojistných produktů.

■ Investování dočasně volných peněžních prostředků technických rezerv

Česká pojišťovna v minulosti vhodně fixovala výnosy z finančního umístění prostředků životních rezerv prostřednictvím nákupu dlouhodobých obligací a úrokových swapů, a snížila tak rozdíl v duraci aktiv a pasiv. Dále také minimalizovala riziko dané poklesem

3. Investiční pojistný trh v České republice

úrokových sazeb a očekávanou konvergencí úrokových sazeb České republiky a ostatních východoevropských zemí s úrokovými sazbami států Evropské unie.

Investiční strategie byla pro 90. léta determinována legislativním rámcem, který tvořila vyhláška MF ČR č. 52/1994 Sb. a zákon č. 185/1991 Sb., o pojištnictví.

Hlavními cíli investiční strategie v oblasti životních rezerv bylo zajištění pokrytí současných a budoucích závazků České pojišťovny z produktů životního a důchodového pojištění při současném dosažení maximálních možných podílů na výnosech. Základem investiční strategie bylo dynamické modelování struktury aktiv a pasiv (tzv. cash-flow matching a gapová analýza), které umožňovalo aktivní řízení úrokového rizika včetně neparalelního posunu úrokové křivky. Strukturu finančního umístění všech zdrojů České pojišťovny podávají údaje v tabulce č. 3.3.

Finanční umístění	1995	1997	1999	2000
Depozita u bank	54,39	29,17	29,83	9,16
Nemovitosti	9,93	11,66	9,98	9,20
Finanční umístění v podnikání třetích osob, dlouhodobé pohledávky	11,19	16,79	10,81	9,46
Ostatní finanční umístění	24,49	42,38	49,38	71,88
Investice celkem (v mil. Kč)	63 600	69 612	80 935	83 075

Tabulka 3.3 Skladba finančního umístění České pojišťovny, a. s. (v %).
Pramen: Výroční zprávy České pojišťovny z let 1995 - 2000.

Největší část prostředků technických rezerv životních pojištění byla investována do cenných papírů nesoucích pevný výnos, tj. především do obligací a pokladničních poukázek. Tato část portfolia byla tvořena především státními cennými papíry a cennými papíry prvotřídních emitentů. V souladu se základním strategickým cílem investovat tak, aby bylo zajištěno úplné pokrytí pojistných závazků v jakémkoliv okamžiku v budoucnosti nezávisle na vývoji úrokových sazeb, se mimo jiné Česká pojišťovna snažila prodlužovat průměrnou splatnost aktiv především cestou nákupů pevně úročených cenných papírů s delší dobou splatnosti.

Druhou objemově nejvýznamnější skupinu prostředků životního pojištění tvořily termínované vklady. Společně s prostředky na běžných účtech pak depozita v průběhu roku zabezpečovaly dostatečně velkou likviditu portfolia aktiv financovaných prostředky rezerv životního pojištění. Podíl akcií a podílových listů na celkovém objemu aktiv se v průběhu sledovaných let mírně snížil. Akcie a podílové listy patřily společně s úvěry a nemovitostmi k instrumentům, které zaručovaly portfoliu růstový potenciál v dlouhodobém investičním horizontu a diverzifikovaly riziko napříč portfoliem.

V oblasti neživotního pojištění byla zachována přísná pravidla likvidity. Tomu byla také přizpůsobována struktura portfolia aktiv financovaných technickými rezervami neživotních pojištění a způsob investování těchto prostředků, který se vyznačoval krátkodobým časovým horizontem. V 90. letech byla největší část tohoto portfolia investována do termínovaných vkladů. Podobně jako prostředky na běžných účtech a v krátkodobých pevně úročených cenných papírech představovaly depozita velmi likvidní prostředky pro krytí očekávaných i mimořádných negativních výkyvů v pojistných událostech těchto druhů pojištění. Efektivnost umístění prostředků na běžných účtech byla zvyšována ukládáním těchto prostředků na 1 den u bankovních institucí, tzv. overnight vklady. Investice do podílových listů byly tvořeny výhradně podíly v otevřených dluhopisových fondech.

Vzhledem k vhodné diverzifikaci portfolia prostředků pojistných rezerv Česká pojišťovna v minulosti úspěšně čelila prudkým výkyvům na finančních trzích. Zároveň byly vytvořeny

další rezervy k pokrytí budoucích rizik. Česká pojišťovna rovněž pokračovala v realizaci opatření vedoucích k sladění parametrů portfolia aktiv s požadavky vyhlášky o umístění prostředků technických rezerv, a to tak, aby byly minimalizovány náklady na restrukturalizaci portfolia.

3.3.2 Kooperativa, pojišťovna, a. s.

V závěru roku 1990 byla založena, a do obchodního rejstříku v Bratislavě zapsána, Kooperativa, československá družstevní pojišťovna, a. s., první soukromá pojišťovna na území bývalého Československa. V českých zemích byla její pojišťovací činnost zahájena dnem účinnosti zákona České národní rady č. 185/1991 Sb., o pojištnictví, kterým byl zrušen pojišťovací monopol jedné státní pojišťovny, tj. dnem 28. května 1991. Na území Čech vykonávala Kooperativa, československá družstevní pojišťovna, a. s., pojišťovací činnost prostřednictvím Zemského ředitelství se sídlem v Praze. Po rozdělení Československa a vzniku samostatné České republiky k 1. 1. 1993 byla na bázi Zemského ředitelství v Praze založena a k 1. 3. 1993 do obchodního rejstříku vedeného při Obvodním soudu pro Prahu 1 zapsána Česká Kooperativa, a. s. jako zcela samostatný právní subjekt. Obdobně byla založena Moravskoslezská Kooperativa, a. s. V roce 1999 došlo ke sloučení obou pojišťoven a k vytvoření mnohem silnější společnosti Kooperativa, pojišťovna, a. s. (dále jen Kooperativa), jejíž základní kapitál činí 1 mld. Kč. Akcionáři Kooperativy jsou Wiener Städtische Allgemeine Versicherung (49,95 %), Kooperativa, poistovňa, a. s. (40,53 %), Vltava, s. r. o. Praha (6,2 %) a Svaz českých a moravských výrobních družstev (3,32 %).

Hlavním strategickým úkolem pojišťovny je upevňovat své současné postavení druhé největší pojišťovny na pojistném trhu s postupným zvyšováním jejího tržního podílu. Součástí strategie je dobudování Kooperativy v moderní univerzální pojišťovnu.

Prostředky technických rezerv byly umísťovány s respektováním zásad bezpečnosti, rentability, přiměřeného rozložení jejich umístění a potřeby likvidních prostředků. Nejvýznamnější část investic byla umístěna do termínovaných vkladů u bank, nemovitostí a ostatního finančního umístění (např. cenných papírů a půjček). Struktura a objem umístěných peněžních prostředků do jednotlivých aktiv v letech 1998 až 2000 jsou uvedeny v následující tabulce.

Finanční umístění	1998	1999	2000
Depozita u bank	30,0	25,99	15,0
Nemovitosti	31,6	34,42	10,0
Finanční umístění v podnikání třetích osob, dlouhodobé pohledávky	15,49	12,52	55,0
Ostatní finanční umístění	22,91	27,07	20,0
Investice celkem (v mil. Kč)	3 374	4 241	5 385

Tabulka 3.4 Skladba finančního umístění Kooperativa, pojišťovny, a. s. (v %).
Pramen: Výroční zprávy Kooperativy za roky 1999 a 2000.

Za velmi důležitý krok v historii této pojišťovny lze považovat sloučení České Kooperativy pojišťovny a. s. a Moravskoslezské Kooperativy, pojišťovny, a. s., k němuž došlo ve spolupráci se svým hlavním akcionářem a strategickým partnerem (největší rakouskou pojišťovnou Wiener Städtische Allgemeine Versicherung AG). Tímto se podařilo vytvořit velkou, finančně silnou pojišťovací společnost, pokrývající svými službami území celé republiky.

Důvodem sloučení nebyly ekonomické problémy žádné ze slučujících se sesterských pojišťoven. Obě společnosti byly ekonomicky zdravé a silné, každoročně vykazovaly zisk

odpovídající jejich obratu a nákladům na plánovaný budoucí rozvoj a zaujímaly na tuzemském trhu přední postavení. Cílem fúze bylo vytvořit finančně zdravou a stabilní společnost nové kvalitativní dimenze, která bude mít ve své činnosti dostatečný ekonomický i kapacitní prostor pro moderní pojetí poskytovaných finančních služeb na úrovni předních evropských pojišťovacích společností, jakož i pro tvorbu nových produktů pokrývajících rizika, jež se zatím na našem trhu obvykle nepojišťují. Dalším smyslem fúze byla snaha o vyšší úroveň služeb poskytovaných stávajícím klientům obou společností. Především se podstatně rozšířil počet pracovišť určených pro styk s klienty, kteří tak nyní budou kompletně obslouženi na kterékoli přepážce. Kromě toho byl pro klienty zřízen nepřetržitý telefonický informační servis.

Spojení druhé a šesté největší pojišťovny na pojistném trhu významně posílilo druhou pozici, aniž se přitom nový subjekt stal v některém segmentu trhu dominantním, což ve svém důsledku zvýšilo úroveň korektního konkurenčního prostředí.

3.3.3 Allianz pojišťovna, a. s.

Allianz pojišťovna, a. s. patří mezi vedoucí pojišťovací instituce na pojistném trhu v ČR. Je univerzální pojišťovnou, tj. nabízí produkty životního i neživotního pojištění. Na českém pojistném trhu působí od roku 1993 a její podíl v roce 2000 činil téměř 9 %, což ji zařadilo na 3. místo.

Investiční aktivity Allianz pojišťovny, a. s. jsou soustředěny do podniků třetích osob a ostatních dlouhodobých pohledávek a ostatního finančního umístění. Vývoj struktury a výše investic je uveden v tabulce č. 3.5.

Finanční umístění	1998	1999	2000
Finanční umístění v podnikání třetích osob, dlouhodobé pohledávky	3,3	2,5	4,2
Nemovitosti	0	0	0
Ostatní finanční umístění	96,7	97,5	95,8
Investice celkem (v mil. Kč)	2 500	3 261	3 980

Tabulka 3.5 Skladba finančního umístění Allianz pojišťovny, a. s.
Pramen: Výroční zprávy Allianz pojišťovny za roky 1999 a 2000.

Allianz pojišťovna patří k významným světovým investorům a svými bezpečnými a rentabilními investicemi poskytuje záruku finančně zdravé pojišťovací instituce. K tomu přispívá i intenzivní výměna know-how s jinými společnostmi skupiny Allianz.

3.4 Umístění části technických rezerv komerčních pojišťoven v ČR

Obecně lze konstatovat, že se pojišťovny snažily své peněžní prostředky zhodnocovat především investicemi do depozit bank a méně již do cenných papírů. Vzhledem k tomu, že nová právní úprava finančního umístění pojišťoven dosáhla určitých změn a umožnila i použití prostředků pro zajištění při investování do cenných papírů, je možné v následujícím období předpokládat, že bude tento trend změněn.

Ve vyspělých ekonomikách jsou peněžní prostředky technických rezerv pojišťovacích institucí umísťovány především do různých druhů dluhopisů, z nichž rozhodující část představují státní a komunální dluhopisy. Velmi používaným nástrojem jsou též hypotéky, které s průměrnou výnosností poskytují značnou bezpečnost. Mimo tato aktiva bývá portfolio zahraničních pojišťoven doplňované účastmi, akciemi, podílovými listy a

nemovitostmi. Naproti tomu se bankovní depozita pro umístění prostředků technických rezerv téměř nepoužívají.

V České republice byla struktura investic od tohoto trendu odlišná. Česká pojišťovna jako největší pojišťovací ústav toho byla dobrým příkladem. Převážná část jejich investic byla investována právě do bankovních depozit (hlavně v první polovině 90. let), ostatní nástroje byly využívány v mnohem menší míře. Tento stav byl dán jednak skutečností, že v minulosti musely být veškeré peněžní prostředky rezerv uloženy na bankovních účtech a jednak tím, že nabídka ostatních finančních nástrojů (především dluhopisů a hypoték) byla nedostatečná. Je možné předpokládat, že složení portfolia ČP i ostatních komerčních pojišťoven se bude postupně měnit, jako tomu je ve vyspělých ekonomikách při využívání nástrojů finančního trhu.

V předcházejícím textu této kapitoly je uvedena investiční činnost tří nejvýznamnějších českých pojišťoven. Z údajů vyplývá, že např. Česká pojišťovna, a. s. měla doposud svou investiční strategii zaměřenou především do oblastí termínovaných vkladů, obligací a pokladničních poukázek. Kooperativa pojišťovna, a. s. svoje prostředky naproti tomu umísťovala do dvou hlavních skupin aktiv, a to do depozit u bank a do nemovitostí. Allianz pojišťovna investovala v předchozích letech hlavně do podniků třetích osob a ostatních dlouhodobých pohledávek a ostatního finančního umístění.

3.5 Strategie investování komerční pojišťovny

Jak již bylo dříve zmíněno a uvedeno, každá komerční pojišťovna si volí svou investiční strategii a politiku zcela sama, samozřejmě s uvážením všech omezení, která jí stanovuje právní úprava a její finanční možnosti, přičemž nelze opomenout situaci na finančních trzích, kam může vstupovat.

Finanční podnikání komerční pojišťovny souvisí s využíváním dočasně volných finančních prostředků technických rezerv v důsledku časového nesouladu mezi inkasem předepsaného pojistného a výplatou pojistných plnění. Při správě těchto aktiv je třeba ovládat procesy a nástroje finančního a pojistného trhu, mít znalosti o relevantním právním rámci pro tuto oblast, ovládat účetní a daňové souvislosti a orientovat se i v pojistné ekonomice.

Proces investování a strategie investování, o který se běžní klienti nezajímají a mnohými pojišťovnami není ani publikován, znamená umísťování peněžních prostředků technických rezerv, které se v pojišťovnách kumulují. Investiční činnost jednotlivých komerčních pojišťoven se navzájem liší, přičemž pojišťovny při investování sledují určité zásady. Státní regulace a legislativa dbají na to, aby kromě výnosnosti komerční pojišťovny sledovaly i minimalizaci rizika spojeného s investováním.

Činnost komerčních pojišťoven v budoucnosti bude ovlivňována stavem a tendencemi vývoje informačních technologií, které je nutné i při investiční činnosti využívat. Důležitým úkolem komerčních pojišťoven po roce 2000 bude jejich propojení tzv. informační dálnicí, mezi sebou navzájem i s klienty. Tyto pozitivní trendy povedou k rozšířené nabídce pojistných produktů a služeb. Pro klienty to bude znamenat možnost využívat ucelené sady produktů a služeb několika finančních institucí na jednom místě, čímž se tyto instituce přiblíží maximálním způsobem potřebám klientů. Kvalifikované použití informačních technologií nutně povede ke zlevnění těchto služeb a tedy i ke konkurenční výhodě. Je zřejmé, že tyto skutečnosti silně ovlivní strukturu a úkoly celého finančního trhu. Jednou z mnoha změn na pojistném trhu a v pojišťovacích institucích budou nové formy nabídky a prodeje pojistných produktů pro klienty. Jedná se hlavně o bankopojištění a o virtuální pojišťovací instituce.

Bankopojištění je novým typem peněžních služeb a operací, které se v budoucnu bude jistě velice rychle rozvíjet, zvláště v souvislosti s očekávaným vstupem dalších států do EU. Proto je nutné se dále zamýšlet nad tím, zda s sebou rozšiřování kooperace bank a pojišťoven přináší jenom pozitiva. Z hlediska klienta je široký rozvoj bankopojištění určitým krokem

Strategie investování

3. Investiční pojistný trh v České republice

zpět, protože nevýhody zjednodušování a unifikace pojistných produktů jsou v bankopojištění poměrně značné. Je především diskutabilní výhoda nízkých nákladů těchto subjektů, když se neodrazí v cenách pojistných produktů a tedy se nijak nedotkne klienta. Je však patrné, že se téměř v každé vyspělé ekonomice se vznikem a fungováním bankopojišťoven setkáváme. Otevírá se zde tedy ohromný prostor pro necenovou konkurenci bank.

Mezi pozitiva bankopojištění patří následující:

- bankovní sektor je atraktivní pro poskytování služeb a operací bankopojišťoven svou sítí poboček,
- bankopojišťovny tlumí regulační dopady centrální banky,
- bankopojišťovna umožňuje vhodně diverzifikovat rizika,
- existence bankopojišťoven umožňuje rozšířit investiční aktivity bank.

Vznik dalších bankopojišťoven v tržních ekonomikách může být za určitých okolností přínosem pro klientelu, akcionáře bank a komerčních pojišťoven příp. pojišťovacích institucí a ekonomický rozvoj vůbec. Bankopojištění je pojem, jenž představuje budoucnost, ale není vysvětlen ani uveden v současném zákoně o pojištnictví.

Virtuální pojišťovny a jejich fungování jsou v mnohých vyspělých ekonomikách již skutečností, pro Českou republiku a další transformující se ekonomiky je to bezpochyby perspektivní oblast. Moderní technika a technologie umožní rychlý vývoj moderních finančních a pojistných produktů a integraci finančních služeb. Změní se též marketing, distribuce pojistných produktů v pojišťovacích institucích a též možnosti investování komerčních pojišťoven. Částečné odstraňování hranic mezi pojištnictvím a bankovníctvím znamená vzájemnou integraci a další rozvoj v současnosti oddělených bankovních a pojišťovacích institucí a jejich operací.

Proces investování a jeho strategie se v komerčních pojišťovnách v současnosti zpřesňuje a vyvíjí.

Pokud shrneme vývoj tohoto procesu v letech 1991 - 2000, je možné uvést následující závěry:

- Strategie **České pojišťovny** byla dosud zaměřena zejména na procesní změny a změny organizační struktury. Hlavní strategický záměr byl rozvoj poskytování integrovaných finančních služeb a zvyšování konkurenceschopnosti celé finanční skupiny. Součástí této strategie bylo též přehodnocení programu efektivnějšího zhodnocování peněžních prostředků při zachování zásad bezpečnosti a likvidity. Management ČP předpokládá při investiční strategii uplatňovat, konsolidovat a zkvalitňovat portfolio podle zkušenosti z předcházejících let.
- Základem strategie **Kooperativy** je dobudování velké moderní univerzální pojišťovny s komplexní nabídkou pojistných produktů a služeb, s vysokou kvalitou a osobním přístupem pracovníků ke klientům. Hlavním strategickým úkolem je upevňovat současné postavení pojišťovny na pojistném trhu a postupně zvyšovat její tržní podíl. Při finančním umístění prostředků technických rezerv bude pojišťovna pokračovat v metodách, které se jí již osvědčily v minulosti. Nejvyšších finančních přírůstků z investování bylo v roce 1999 dosaženo investicemi do pevně úročených dlužných cenných papírů. Významné zisky přinesly i termínové vklady u bank a depozitní směnky emitované bankami. Významně vzrostl i výnos z majetkových účastí.
- Strategii **Allianz pojišťovny** i nadále zůstává pojistná ochrana občanů a podnikatelů v oblasti životního i neživotního pojištění. Umísťování volných peněžních prostředků především do podniků třetích osob, ostatních dlouhodobých pohledávek a ostatního finančního umístění je považováno i pro budoucnost jako optimální strategie investiční činnosti.

Shrnutí kapitoly

Komerční pojišťovna je právním subjektem, který má oprávnění vykonávat pojišťovací nebo zajišťovací činnost. Poskytuje v souladu se zákonem určité pojistné služby, pojistnou ochranu, jejichž základním smyslem je odstranit nebo alespoň zmírnit nepříznivé důsledky nahodilých událostí. Komerční pojišťovny provozují svou podnikatelskou činnost zejména prostřednictvím peněžních prostředků, které jsou součástí technických rezerv. Tyto rezervy jsou komerční pojišťovny povinny tvořit ze zákona. Aktiva, do kterých mohou komerční pojišťovny umísťovat své peněžní prostředky, jejichž zdrojem jsou technické rezervy, jsou taxativně vymezeny v zákona o pojišťovnictví.

Při své podnikatelské či investiční činnosti musí komerční pojišťovny dbát nejen na umístění svých peněžních prostředků do taxativně vymezených možností a limitů uvedených v zákoně o pojišťovnictví.

K institucionálním investorům finančního trhu patří zejména banky, investiční fondy, investiční společnosti, penzijní fondy a komerční pojišťovny. Pojišťovnictví se tak stává významnou součástí kapitálového trhu.

Otázky k zamyšlení

1. Definujte úkoly komerční pojišťovny.
2. Uveďte dělení komerčních pojišťoven dle nabídky pojistných produktů.
3. Definujte investiční politiku a investiční činnost komerčních pojišťoven (obecně a na příkladě vybrané komerční pojišťovny).
4. Vysvětlete pojem technické rezervy, uveďte jejich členění a význam.
5. Definujte zásady finančního umístování aktiv komerční pojišťovny.
6. Uveďte možnosti finančního umístění prostředků technických rezerv.
7. Vysvětlete strategii investimentu komerční pojišťovny (obecně a na příkladě vybrané komerční pojišťovny).

Pojmy k zapamatování

- úkoly komerčních pojišťoven,
- investiční činnost komerčních pojišťoven,
- technické rezervy,
- finanční umístění,
- zásady a možnosti finančního umístění,
- strategie investimentu komerčních pojišťoven.

POT č. 2

Na základě prostudování předešlých kapitol vypracujte analýzu ukazatelů investiční činnosti vybrané komerční pojišťovny a jejich srovnání za posledních 5 let. Pokuste se dále vystihnout a uvést strategii investimentu příslušné pojišťovny.

Použitou literaturu zpracujte v souladu s platnou normou (viz Studijní katalog).

Termín odevzdání: v 7. týdnu semestru, nejpozději 2 týdny před termínem konání zkoušky.

Způsob odevzdání: v písemné podobě na adresu vyučujícího.

- **Pojistný trh v Evropě**
- **Jednotný pojistný trh EU**
- **Český a evropský pojistný trh**
- **Evropský pojišťovací výbor - CEA**
- **Harmonizace českého a evropského pojištnictví**

4.

Evropský pojistný trh

Cíl kapitoly

Po nastudování této kapitoly budete umět vysvětlit a objasnit pojmy evropský pojistný trh, jednotný pojistný trh EU a principy jeho fungování, Evropský pojišťovací výbor (CEA), směrnice ES z oblasti pojištnictví. Cílem studia této kapitoly je rozšířit vědomosti o pojistném trhu i na teritorium Evropské unie. Získané poznatky využijete k lepší orientaci při porovnávání úrovně českého a evropského pojistného trhu.

Časová zátěž

- Tuto kapitolu studujte v 7. a 8. týdnu semestru v celkovém rozsahu 14 hodin. Po prostudování kapitoly vypracujte POT č. 3. Jeho zpracování byste měli věnovat cca 8 hodin.

Úvod kapitoly

Pojištnictví má v každé tržní ekonomice významné postavení se specifickými úkoly a významem. Pojištnictví je totiž zvláštním nevýrobním odvětvím, resp. odvětvím služeb příslušné ekonomiky, které zabezpečuje eliminaci rizik, ovlivňujících činnost lidí. Představuje systém a pravidla pro subjekty, které v tomto odvětví vykonávají svoji činnost. Součástí pojištnictví jsou pojišťovací instituce, zprostředkovatelé pojištění, dozor v pojištnictví, asociace pojišťoven a jiné subjekty.

V Evropě působí v současné době více než 5400 autorizovaných pojišťoven (dle údajů za rok 1998). Přitom tři státy (Velká Británie, Německo a Francie) s nejsilnějšími pojistnými trhy mají také největší počty pojistitelů.

Počet pojistitelů však nutně nemusí vyjadřovat sílu a úroveň národního pojistného trhu. Například ve Švédsku je sedmkrát víc pojišťoven než v Rakousku, ale objem předepsaného pojistného je téměř stejný. S tím souvisí i míra koncentrace pojištnictví v jednotlivých zemích. Pro drtivou většinu zemí je charakteristické, že pět až deset nejsilnějších pojistitelů kontroluje rozhodující většinu trhu.

Největším pojistitelem na evropském kontinentu měřeno předepsaným pojistným je německá pojišťovna Allianz. Dalšími subjekty, které patří do evropské špičky v pojištění, jsou pojišťovny AXA - UAP (FR), Generali (IT), Zürich (CH), Winterthur (CH), Prudential (GB), AGF (FR), Int. Nederlanden Group (NL), Commercial Union (GB) a další (viz tabulka č. 4.1).

Prvních 10 evropských pojistitelů	
1. AXA - UAP	6. ING
2. Allianz	7. Prudential
3. Generali	8. Royal Sun Alliance
4. CGNU	9. Winterthur
5. Zürich	10. Aegon

Tabulka 4.1 Největší pojistitelé v Evropě dle údajů za rok 2000.
Pramen: CEA, 2001.

4.1 Pojistný trh v Evropě

Pojišťovnictví je významnou částí ekonomického potenciálu všech vyspělých zemí.

V některých zemích západní Evropy ovládá dokonce větší kapitál než bankovní sektor např. ve Velké Británii, Švýcarsku či Švédsku. Prosperita a růst pojišťovacího sektoru velmi úzce souvisí s celkovým hospodářským vývojem jednotlivých států a kontinentů.

Potenciál, který je skryt na evropském pojistném trhu, je možné dokumentovat některými ukazateli, např. podílem předepsaného pojistného na tvorbě hrubého domácího produktu nebo předepsaným pojistným na jednoho obyvatele apod.

Ve vybraných evropských zemích je vývoj ukazatele pojištěnosti rovnoměrnější, příslušné hodnoty se dle údajů za rok 1998 a 2000 u prvních deseti států pohybovaly mezi 6 - 16 % s výjimkou Lucemburska, Švýcarska a Velké Británie. Průměrná výše daného ukazatele byla v roce 1998 v zemích EU 7,4 % a v zemích CEA 7,3 % (bližší o CEA v podkapitole 4.4). V roce 2000 se výše tohoto ukazatele jako průměru EU zvýšila na 9,0 % a zemích CEA v průměru na 8,6 %. Podrobněji o vývoji tohoto ukazatele vypovídají údaje v následující tabulce č. 4.2.

Země	1996	1998		2000	2001
	Pojištěnost	Pojištěnost	z toho v živ. poj.	Pojištěnost	Pojištěnost
Lucembursko	-	34,8	30,1	36,3	-
Švýcarsko	11,2	12,7	9,2	12,4	12,7
Velká Británie	10,7	12,1	8,5	15,8	14,2
Irsko	-	10,0	6,8	10,1	9,0
Nizozemí	9,1	8,6	6,1	9,9	9,8
Finsko	-	8,2	6,3	9,3	8,8
Francie	8,9	7,9	4,9	9,4	8,6
Dánsko	-	6,8	4,3	6,4	6,9
Belgie	-	6,7	3,7	8,4	-
Německo	6,5	6,4	2,7	6,5	6,6
ČR	2,6	3,1	0,8	3,7	3,7
SR	2,4	3,1	0,9	3,1	3,2
EU celkem	-	7,3	4,3	9,0	9,1
CEA	-	7,3	4,2	8,6	8,7

Tabulka 4.2 Pojištěnost ve vybraných zemích Evropy (v %).
Pramen: Výroční zprávy ČAP za roky 1999 a 2001 a [6] a [27].

Nahlédněte na webovou stránku CEA do výroční zprávy této instituce a porovnejte nová data týkající se daného ukazatele s údaji v předchozí tabulce. Takto postupujte i u všech ostatních ukazatelů uvedených v této kapitole.

Pro pojišťovnictví zemí bývalého tzv. východního bloku znamenala první polovina devadesátých let výrazné oživení pojistného trhu. V porovnání s rokem 1992 činil nárůst předepsaného pojistného v těchto zemích přibližně 35 %. Obzvláště Polsko, Slovinsko, Maďarsko, Slovensko a Česká republika překonávaly velmi rychle následky dlouholeté absence tržního prostředí. Přesto činil podíl tohoto regionu na světovém trhu méně než 1 %.

I v rámci Evropy zaujímají tyto země střední a východní Evropy poslední místa.

4. Evropský pojistný trh

Některé země střední a východní Evropy dosahují v celkové pojištěnosti relativně solidních výsledků (viz údaje v tabulce č. 4.3), ale při porovnání s průměrem zemí Evropské unie stále výrazně zaostávají.

Země	Roky				
	1996	1997	1998	2000	2001
Slovinsko	4,8	4,5	4,7	4,8	5,0
Česká republika	2,6	2,9	3,1	3,7	3,7
Slovensko	2,4	2,6	3,1	3,1	3,2
Polsko	2,1	2,6	2,8	3,2	3,2
Maďarsko	2,2	2,3	2,4	3,2	3,3
Lotyšsko	1,5	1,9	2,4	-	-
Estonsko	1,8	-	1,7	1,9	-
Průměr v EU	7,1	7,4	7,3	9,0	9,1

Tabulka 4.3 Pojištěnost ve vybraných zemích střední a východní Evropy (v %).
Pramen: Výroční zpráva ČAP za rok 2000 a [6] a [27].

V celosvětovém měřítku se v posledních letech posiluje postavení životního pojištění. Ani v Evropě tomu není jinak. Nicméně mezi jednotlivými zeměmi můžeme najít dosti výrazné rozdíly v jejich vzájemném poměru. Lze říci, že vyšší podíl **životního pojištění** na národním trhu je určitým **indikátorem jeho vyspělosti**.

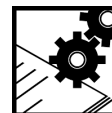
Velmi zajímavě se jeví i problematika vývoje poměru životního a neživotního pojištění v zemích CEA. Zde se nabízí srovnání s vývojem v transformující se České republice, ze kterého jasně vyplývá nesoulad mezi stavem v ČR a ve vyspělých ekonomikách Evropy. Vývoj tohoto poměru v rámci CEA charakterizují údaje v tabulce č. 4.4.

Roky	Neživotní pojištění	Životní pojištění
1990	54,8	45,2
1991	53,8	46,2
1992	52,1	47,9
1993	50,5	49,5
1994	49,9	50,1
1995	48,6	51,4
1996	45,9	54,1
1997	43,0	57,0
1998	41,9	58,1
1999	38,6	61,4
2000	34,9	65,1
2001	35,3	64,7

Tabulka 4.4 Vývoj poměru neživotního a životního pojištění v zemích CEA (v %).
Pramen: Pojistný obzor č. 6/2002, str. 4 a [27].

V rámci zkoumaných států existují velké rozdíly ve významu a postavení životního pojištění na příslušném pojistném trhu a celé ekonomice. Především je to rozdíl mezi reformními státy střední a východní Evropy a mezi státy EU. Ovšem rozdíly jsou i mezi členskými státy EU, které vyplývají z rozdílu tradic, obliby některých finančních produktů, forem důchodového zabezpečení a pojištění, daňové soustavy ad. Tuto skutečnost je možné dokumentovat údaji v tabulce č. 4.5, kde jsou uvedeny údaje o výši ročního předepsaného pojistného životního pojištění na jednoho obyvatele v EUR a podíl na celkovém trhu životního pojištění v rámci CEA..

Země	Pojistné na 1 obyvatele (v EUR)	Podíl na trhu životního pojištění CEA (v %)
Lucembursko	11 362	0,91
Velká Británie	3 324	37,73
Švýcarsko	2 908	4,03
Irsko	1 686	1,16
Francie	1 517	17,19
Nizozemí	1 505	4,58
Švédsko	1 470	2,47
Belgie	1 346	2,61
Dánsko	1 308	1,33
Finsko	845	0,83
Norsko	792	0,68
Německo	735	11,63
Itálie	690	7,57
Rakousko	664	1,03
Španělsko	594	4,50
Portugalsko	376	0,68
Slovinsko	91	0,03
Řecko	78	0,16
Česká republika	64	0,13
Polsko	56	0,41
Slovensko	49	0,05
Turecko	8	0,11

Tabulka 4.5 Pojistné životního pojištění a podíl na trhu životního pojištění CEA v roce 2000.
Pramen: Pojistný obzor č. 6/2002, str. 5.

4.2 Jednotný pojistný trh EU

Porovnáváme-li jednotlivé kontinenty, státy těchto kontinentů a pojistitele těchto států navzájem (viz příloha č. 7), neznamená to, že národní pojistné trhy jednotlivých pojistitelů jsou spoutány hranicemi jednotlivých států. Naopak, úsilím každého pojistitele je rozšířit nabídku a prodej svých pojistných produktů do zahraničí, a to nejen z důvodů obchodních, ale též pojistně-technických (větší rozptyl rizik). Často sám charakter pojištění předurčuje

4. Evropský pojistný trh

Jednotný pojistný trh

tuto kosmopolitnost, nejnázornějším příkladem může být Lloyd's a pojištění námořní dopravy.

Poslední tři dekády minulého tisíciletí posunuly nadnárodní aktivity evropských pojistitelů na kvalitativně novou základnu vytvářením jednotného pojistného trhu. V pojišťovnictví Evropy je tento jednotný pojišťovací trh právní realitou pro členské státy Evropského společenství od 1. července 1994. Vytvoření jednotného pojišťovacího trhu nebylo zlomovou záležitostí, ale procesem postupného přijímání jednotlivých direktiv ES, který se odehrával v časovém horizontu více než dvacet let.

Principy fungování
jednotného
pojistného trhu

Na konci tohoto procesu je jednotný právní prostor tzv. jediné licence (single licence), vymezený následujícími pěti principy:

- **První princip** (základní) - je v podstatě režim jediné licence. Systém jediné povolení, v žargonu evropský passport, umožňuje jakékoli pojišťovně založené a registrované v jednom ze států EU prodávat své produkty prostřednictvím poboček či zastoupení otevřených v jiném státě, nebo je prodávat přímo ze svého sídla přes hranice na celém evropském teritoriu na základě svého domácího povolení (licence).
- **Druhý princip** (přímý důsledek prvního) - zrušení systému dvojího povolování (povolení v domovské i hostitelské zemi). Tato dvojí procedura byla nahrazena oznamovací procedurou, která je mnohem jednodušší než procedura kontroly v domovské zemi.
- **Třetí princip** - vzájemné uznání povolení vydaných různými dozorčími orgány zemí EU, a také i uznání jimi uplatňovaných systémů dozoru.
- **Čtvrtý princip** - téměř úplné zrušení dřívější kontroly pojistných podmínek a sazeb a její nahrazení dozorem nad solventností pojišťovny, jejími akcionáři a managementem.
- **Pátý princip** - liberalizace pravidel pro investování části technických rezerv s cílem splnit další základní princip Římské smlouvy, tj. volný pohyb kapitálu.

S 18 národními trhy (15 v zemích EU plus Norsko, Island a Švýcarsko), kde spravovaná aktiva dosahují částky více než 2 000 miliard EUR a přijaté pojistné více než 600 miliard EUR, je tento evropský pojišťovací trh jedinečným příkladem integrovaného pojišťovacího prostoru. Více než 5 400 pojišťoven může nyní prodávat své produkty na zmíněných evropských trzích na základě povolení (licence) své domovské země. Zhruba 380 miliónů evropských zákazníků si teoreticky může zvolit kterýkoliv z produktů nabízených pojišťovnami různých států. Ani v USA nenalezneme v tuto chvíli obdobný systém fungování pojistného trhu. Komerční pojišťovny zde působící musí žádat v každém ze států Unie, kde chtějí své pojistné produkty prodávat, o povolení k činnosti.

4.3 Český a evropský pojistný trh

Pojistný trh v Evropě, stejně jako v ČR, prošel v uplynulých letech výraznými restrukturalizačními změnami. Důvodem byl podstatný nárůst konkurence, vyvolaný zejména postupnou liberalizací trhu po přijetí klíčových direktiv ES. Pojišťovny jsou tedy nuceny v důsledku těchto změn zaměřovat svou strategii na zvyšování konkurenceschopnosti. Takový proces může mít různé podoby: určité přehodnocení podnikatelské strategie, hledání rezerv v nákladové oblasti, inovace pojistných produktů apod. Rozhodujícím faktorem bude větší orientace na trh a na komunikaci s klienty.

Je stále zřetelnější, že prodej pojistných produktů bude mít větší význam zejména v těchto směrech:

- strategické hledisko - struktura nabízených pojistných produktů,
- ekonomické hledisko - snižování nákladů, především na zprostředkovatelskou činnost,
- marketingové hledisko - zaměření a rozsah poskytovaných služeb.

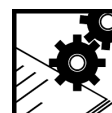
Nejdůležitějším faktorem pro postupné sblížení českého a evropského pojišťovnictví a pro hodnocení vývoje tohoto procesu je a v budoucnosti zřejmě stále bude oblast legislativy. Přesto má význam srovnání vybraných ukazatelů pojistného trhu, popisujících jeho kvantitativní i kvalitativní stránku. S ohledem na kvantitativní rozměr evropského a českého

trhu je zřejmé, že má význam srovnávat především ukazatele relativní, tj. poměrové. Volba relativních ukazatelů navíc lépe charakterizuje rozvinutost pojistných trhů, resp. úroveň pojišťovacích služeb.

Jedním z těchto ukazatelů je počet komerčních pojišťoven na trhu. Z hlediska srovnatelnosti jde o ukazatel - počet obyvatel připadající na jednu pojišťovnu. Dalším ukazatelem je počet zaměstnanců v pojišťovnictví v poměru k počtu obyvatel a další ukazatele.

Nejvýznamnějším ukazatelem, vyjadřujícím kvalitativní stránku pojistného trhu, je však předepsané pojistné s případným vymezením životního a neživotního pojištění. Důležitý je i ukazatel pojištěnosti, opět s možností analýzy pro jednotlivá odvětví pojištění zvlášť. Pojištěnost je vyjádřena poměrem předepsaného pojistného k velikosti hrubého domácího produktu. Tabulka č. 4.6 zachycuje vybrané ukazatele pojistného trhu EU a ČR v roce 2000.

Ukazatel	EU	ČR
Počet obyvatel (v tis.)	377 617	10 261
Počet pojišťoven	4 786	41
Počet obyvatel / 1 pojišťovnu	78 900	250 268
Počet zaměstnanců v pojišťovnictví	891 043	16 112
Počet zaměstnanců / tisíc obyvatel	2,36	1,57
Předepsané pojistné (v mil. EUR)	735 799	2 011
Předepsané pojistné / obyv. (v EUR)	1 949	196
Předepsané pojistné v životním pojištění (v mil. EUR)	471 600	658
HDP (v mil. EUR)	8 467 000	54 351
Pojištěnost celkem (v %)	8,69	3,70
Pojištěnost v životním pojištění (v %)	5,57	1,21

Tabulka 4.6 Vybrané ukazatele pojistného trhu EU a ČR za rok 2000.
Pramen: vlastní výpočty na základě [19], [27] a [28].

Z tabulky č. 4.6 je patrné, že počet **obyvatel na jednu pojišťovnu** je v České republice více než třikrát vyšší oproti zemím EU. Z takového srovnání by teoreticky plynul závěr o nenasycenosti českého pojistného trhu, což je značně diskutabilní otázka. Vývoj počtu pojišťoven v ČR jasně ukazuje, že přibližně od roku 1997 dochází spíše ke konsolidaci pojišťoven a nové subjekty jsou zakládány pouze výjimečně. Naopak dochází k jevu, v současné době obvyklému, tj. fúzím a ostatním majetkovým přeskupováním.

Podobný trend naznačuje i další ukazatel - **počet zaměstnanců v pojišťovnictví na 1000 obyvatel**. V zemích EU je tento ukazatel o polovinu větší. I zde je diskutabilní, jak se český pojistný trh přiblíží hodnotě odpovídající průměru EU, neboť počet zaměstnanců v pojišťovnictví ČR stagnuje (v roce 2001 dokonce zaznamenal pokles).

V případě ukazatele **předepsaného pojistného na 1 obyvatele** (tzv. **propojištěnosti**) je Česká republika přibližně na 10 % průměru zemí EU. Je zde tedy patrné silné zaostávání propojištěnosti pojistného trhu ČR za zeměmi EU, které je částečně zapříčiněno postojem veřejnosti i firem k pojištění. Na druhou stranu se v této oblasti rýsuje poměrně vysoký potenciál budoucího růstu.

Výše zmíněný ukazatel velice vzdáleně souvisí s poměrem **předepsaného pojistného k velikosti HDP**, tj. **pojištěnosti**. Přestože tento ukazatel v podmínkách České republiky v průběhu 90. let rovnoměrně rostl, stále výrazně zaostává za zeměmi EU a v roce 2000 představoval přibližně 40 % evropského průměru. Ještě markantnější je rozdíl v případě samotného životního pojištění. Zde působí ve stejném směru dva faktory: nízká pojištěnost obecně a

nízký podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném. V případě životního pojištění činil podíl ČR na průměru EU v roce 2000 přibližně jen 15 %. Problémem je v této souvislosti skutečnost, že nejen aktuální podíl, ale i tempo růstu tohoto podílu v České republice silně zaostává za zeměmi EU. Lze tedy jen těžko očekávat v dohledné době výraznější změny tohoto ukazatele.

Český pojistný trh je ve srovnání se zeměmi EU na relativně velmi nízké úrovni. Z kvalitativního hlediska, které je pro vzájemné srovnání přijatelné, vyplývá, že po 10 letech od postupného zavádění skutečného pojistného trhu je stále české pojišťovnictví na začátku své cesty mezi evropské ekonomiky. Jiným úhlem pohledu je v tomto smyslu oblast přizpůsobování národní legislativy evropským normám, o které bude pojednáno pojednáno.

4.4 Evropský pojišťovací výbor - CEA

Snaha o prosazování zájmů komerčních pojišťoven v každé ekonomice vede ke vzájemné koordinaci aktivit. Pojistitelé jednotlivých zemí hájí společné zájmy prostřednictvím svých unií, sdružení a národních asociací na národní úrovni. Na nadnárodní úrovni je v celoevropském měřítku pojišťovnictví reprezentováno speciální institucí - **Evropským pojišťovacím výborem - Comité Européen des Assurances (CEA)**. Jedná se o dobrovolné mezinárodní sdružení asociací pojišťoven evropských zemí s tržní ekonomikou. Tento výbor byl založen již v roce 1953 a v roce 2000 sdružoval již 29 asociací států Evropy (z toho 24 řádných členů a 5 přidružených).

Mezi jeho základní cíle patří:

- zastupovat a podporovat evropské pojistitele při ochraně a prosazování jejich zájmů na úrovni mezinárodních organizací; kvalifikovaně posilovat propagaci pojištění a zajištění mezi veřejností, v soukromých evropských, ale i mezinárodních organizacích;
- zajišťovat výměnu informací a zkušeností z mezinárodního trhu s ohledem na potřeby a zájmy evropských pojistitelů;
- prosazovat zájmy a stanoviska evropských pojistitelů v ekonomických a sociálních otázkách a diskusích.

Kromě jiného CEA sehrála na přelomu 80. a 90. let minulého století velmi významnou roli v obhajování zájmů komerčního pojišťovnictví při utváření legislativního rámce jednotného trhu v rámci EU. V současné době se aktivity CEA soustřeďují především do oblasti šíření takových informací, jež pojistitelům umožní včas a adekvátně reagovat na změny a podmínky vstupu na jednotný trh EU. Tuto činnost vykonává CEA i ve vztahu k státům tzv. východního bloku.

Nejvyšším řídicím orgánem CEA je prezidium. V oblasti prosazování zájmů evropských pojistitelů v orgánech EU působí Rada pro Evropské společenství. Organizaci a koordinaci činnosti CEA zabezpečuje sekretariát v čele s generální tajemnicí. Těžiště řešení jednotlivých problémů a přípravy odborných stanovisek k různým materiálům spočívá v práci zástupců členských zemí, resp. jednotlivých komerčních pojišťoven v pracovních komisích těchto výborů (blíže viz tabulka č. 4.7).

Výbor	Pracovní komise
Vztahy s orgány Evropské unie	komise pro jednotný trh
Neživotní pojištění	komise pojištění motorových vozidel komise pojištění požárních rizik a krádeže komise pojištění odpovědnosti komise pojištění právních výdajů komise pro atomová rizika komise pro zemědělská rizika komise pro počítačová rizika
Pojištění osob	komise pro životní pojištění komise pro zdravotní pojištění komise pro úrazové pojištění
Všeobecné vztahy	komise ekonomická a finanční komise pro společenské vztahy komise pro mezinárodní vztahy komise pro vztahy s veřejností

Tabulka 4.7 Přehled výborů CEA a jejich pracovních komisí.
Pramen: [27].

4.5 Harmonizace českého a evropského pojišťovnictví

Základním cílem legislativy Evropské unie v oblasti pojišťovnictví je dosažení integrace, globalizace a fungování jednotného pojistného trhu v zemích EU. Snahou je odstranit všechny překážky projevující se zejména v národním právu, které brání nebo omezují vytvoření a fungování tohoto jednotného trhu. Dále jde o sjednocení pravidel podnikání a maximální ochranu klientů komerčních pojišťoven.

Podstatným motivem integrace a postupného sjednocování trhu je snaha pojistitelů rozšířit nabídku a prodej svých pojistných produktů do zahraničí. Důvody jsou jednak obchodní (rozšíření trhu a možnosti expanze), nelze ale pominout i důvody pojistně-technické. Rozšíření trhu umožňuje větší rozptyl všech typů rizik.

Vytvoření jednotného evropského pojistného trhu však nebylo záležitostí zlomovou, ale postupným procesem odehrávajícím se v časovém horizontu 20 - 30 let, který byl završen zavedením jednotného právního prostoru tzv. **jediné licence** (single licence).

Princip jediné licence

4.5.1 Pilíře evropského trhu služeb

Právní normou, upravující finanční sektor v obecnější rovině, je **Římská smlouva** (ŘS). V podstatě jde o dohodu, která konstituovala nový právní řád - právo ES. Římská smlouva představuje primární pramen evropského práva, je tedy obrazně řečeno "Evropskou ústavou".

Základním kamenem jednotného finančního trhu, na kterém jsou vystavěny právní normy EU k pojišťovnictví a ostatní dílčí předpisy, jsou tři základní svobody - tři pilíře evropského trhu služeb, definované a zakotvené ve smlouvě Evropského společenství.

Jde o svobodu zakládání subjektů (čl. 52 a násl. ŘS), svobodu poskytování služeb (čl. 59 a násl. ŘS) a volný pohyb kapitálu (čl. 67 a násl. ŘS).

- **Svoboda zakládání subjektů** (freedom of establishment) - umožňuje, aby společnost se sídlem v členském státě otevřela dceřinou společností nebo pobočkou na území jiného členského státu za stejných podmínek, jaké platí pro subjekty hostitelské země (platí v případě aplikace na společnosti a volný pohyb osob). Jde tedy o závazek na straně

přijímacího členského státu poskytovat subjektům z jiných členských států "národní zacházení", tj. stejné zacházení, jako poskytuje subjektům vlastním.

- **Svoboda poskytování služeb** (freedom to provide services) - umožňuje společnosti se sídlem na území členského státu vykonávat příležitostné a přechodné činnosti na území jiného členského státu, kde nemá žádnou provozovnu, aniž by byla diskriminována ve srovnání se zde založenými společnostmi. I zde se tedy uplatňuje princip nediskriminace podle státní příslušnosti.
- **Volný pohyb kapitálu** - umožňuje všem občanům EU provádět jakékoliv finanční transakce na celém teritoriu EU (např. zakládání bankovních účtů, půjčky, investice apod.) Pro členské státy to znamená povinnost liberalizovat peněžní výměnu spolu s efektivním uplatněním dalších svobod. Podle direktivy z 24. července 1988 byly členské státy povinny zrušit k 1. červenci 1990 veškerá omezení pohybu kapitálu mezi osobami sídlícími v členských státech. Tyto požadavky se týkají především převodů ve vztahu k plnění smluv v životním pojištění a pojištění úvěrů.

Římská smlouva nicméně stanovila pouze základní rámec právní úpravy oblasti služeb. Odstranění dílčích překážek je však věcí **sekundárních norem a směrnic (direktiv) ES**, které působí mnohostranně, tzn. jsou určeny neomezenému počtu subjektů. I ty ovšem vytvářejí pouze určitý rámec, dle kterého by měly členské státy postupovat. Největší díl práce v oblasti legislativy leží tedy na samotných členských státech.

Zůstává nicméně skutečností, že uplatňování těchto tří svobod jednotlivými členskými státy zůstává určitým problémem. Důvodem je jejich více či méně odlišná stávající právní úprava oblasti služeb, založená na různých tradicích, filosofiích atd., znamenající přísnější nebo naopak liberálnější podmínky podnikání v těchto zemích.

Z výše popsaných důvodů vyplývá, že vytvoření a fungování jednotného evropského trhu služeb předpokládalo a předpokládá jistý stupeň harmonizace legislativy členských států, aby byla zavedena rovnost konkurence. To je základní předpoklad pro účinnou aplikaci tří svobod.

V procesu harmonizace národního práva s normami EU však nejde o pouhé přenášení směrnic ES do národních legislativ. Mohly by tím být narušeny určité mechanismy, které jsou již v právních úpravách jednotlivých zemí specifickým způsobem zakotveny. Z toho důvodu se uplatňuje princip tzv. **minimální harmonizace**, podle kterého jsou jednotlivé členské státy oprávněny přijímat právní normy odlišné od směrnic ES, avšak pouze ve smyslu větší přísnosti, než stanoví příslušná směrnice ES. Tím by tedy měla být zajištěna rovnost konkurence, neboť členské státy, aplikující tento princip, nemají možnost vytvořit liberálnější prostředí, než jaké vytvářejí směrnice ES.

4.5.2 Etapy harmonizace a generací směrnic

S procesem harmonizace práva je nutné zmínit dokument, který tvoří základní rámec pro implementaci právních norem EU přidruženými zeměmi. V červnu 1995 schválilo zasedání Evropské rady v Cannes tzv. **Bílou knihu o přípravě přidružených zemí střední a východní Evropy na integraci do vnitřního trhu Evropské unie**. Jejím účelem bylo napomáhat přidruženým zemím při jejich přípravě na postupné splňování požadavků jednotného vnitřního trhu EU. Zejména se jednalo o ty právní normy, které tvoří základ jednotného vnitřního trhu, zavedeného v ES 1. ledna 1993.

Bílá kniha navíc dále požadovala, aby přidružené země střední a východní Evropy zaváděly takové struktury a podmínky, které budou nezbytné k zajištění účinného provádění takto harmonizovaných právních předpisů. Zmíněný dokument je v podstatě návodem pro přidružené země, jakým způsobem postupovat při přípravě na integraci do vnitřního trhu EU a jak se orientovat v celé řadě předpisů jednotného vnitřního trhu. Konkrétně pro oblast bankovního a finančního sektoru jsou v Bílé knize (stejně jako pro ostatní sektory) rozlišena klíčová opatření, která jsou dále rozdělena do několika etap. Toto rozdělení odráží priority, které vyplývají z logiky právních norem samotných a slouží jako návod přidruženým zemím, jak si co nejefektivněji rozdělit práci při sbližování legislativy,

stejně jako při jejím zavádění a vynucování.jednání o přistoupení, zahájená na podzim 1998, se na rozdíl od Bílé knihy nedotýkají jen jednotného vnitřního trhu, ale vztahují se na všechny platné normy práva ES, přijaté do našeho vstupu.

Z hlediska vnitřního jednotného trhu EU upravují oblast pojišťovnictví zejména **směrnice k životnímu a neživotnímu pojištění**. (Úplný seznam právních norem EU k pojišťovnictví viz www.cap.cz.) V případě České republiky bude nutné implementovat nejen **směrnice vertikální**, které se týkají přímo pojišťovnictví (tzn. výše uvedené a některé další směrnice, např. k pojištění právní ochrany, odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla apod.), ale také **směrnice horizontální**, které nejsou určeny přímo pro pojišťovnictví, ale významně s tímto sektorem souvisí. Jde např. o problematiku hospodářské soutěže, ochrany spotřebitele, praní špinavých peněz, zadávání veřejných zakázek apod. Je třeba si uvědomit, že jednotný vnitřní trh EU byl budován postupně v průběhu relativně dlouhého časového období. Již v roce 1961 přijalo EHS program pro pojišťovnictví, jehož cílem bylo v několika etapách dosáhnout svobody zakládat podniky a svobody poskytovat služby nejprve v oblasti zajištění, poté dosažení svobody zakládat podniky a svobody poskytovat služby v oblasti životního a neživotního pojištění.

Pro oblast zajištění byla 25. 2. 1964 přijata směrnice č. **64/225/EEC**, kterou byly zrušeny překážky bránící svobodě zakládat podniky a poskytovat služby v zajištění a retrocesi. Tato směrnice byla zároveň první směrnicí Rady ES z oblasti pojišťovnictví.

Pro oblast pojištění byly vydány v letech 1973 - 1992 tzv. První až **Třetí koordinační směrnice pro životní, resp. neživotní pojištění**.

V souhrnu jde o tyto směrnice [8]:

- Neživotní pojištění
 - Směrnice Rady č. 73/239/EEC - 1. směrnice neživotního pojištění,
 - Směrnice Rady č. 88/357/EEC - 2. směrnice neživotního pojištění.
 - Směrnice Rady č. 92/49/EEC - 3. směrnice neživotního pojištění;
- Životní pojištění
 - Směrnice Rady č. 79/267/EEC - 1. směrnice životního pojištění,
 - Směrnice Rady č. 90/619/EEC - 2. směrnice životního pojištění,
 - Směrnice Rady č. 92/96/EEC - 3. směrnice životního pojištění.

Proto rozlišujeme směrnice první až třetí generace, které víceméně korespondují se třemi etapami harmonizace právní úpravy. Zkráceně řečeno, první etapa představuje **svobodu zakládání**, druhá etapa **svobodu poskytování služeb** a třetí etapa **principy tzv. jediné licence**.

Směrnice první generace

První etapa harmonizace byla charakteristická snahou o vytvoření podmínek pro samotné provozování pojišťovací činnosti a ostatních souvisejících činností v členských zemích EU. Šlo o vymezení základních pravidel činnosti v uvedeném odvětví.

Směrnice první generace

Do směrnic první generace zahrnujeme:

- První směrnice Rady č. 73/239/EEC z 24. července 1973 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění;
- První směrnice Rady č. 79/267/EEC z 5. března 1979 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém životním pojištění.

Předmětem právní úpravy směrnic první generace jsou tedy následující oblasti:

- podmínky pro zahájení pojišťovací činnosti a pro odnětí povolení k výkonu této činnosti,
- podmínky pro výkon pojišťovací činnosti,
- pravidla pro agentury nebo pobočky v zemích Společenství patřící podnikům, jejichž ústředí leží mimo Společenství.

Tyto směrnice zajišťovaly jednu ze tří základních svobod, zakotvených v Římské smlouvě - svobodu zakládání subjektů. To v praxi znamená, že pojišťovna založená na území jednoho členského státu může otevřít pobočku nebo zastoupení v jiném členském státě za srovnatelných podmínek, které hostitelský stát nabízí svým domácím společnostem. Jejich obsah je víceméně totožný, pouze s přihlédnutím ke specifickým životního a neživotního pojištění.

V otázce zakládání nových subjektů směrnice stanovily povinnost předložit obchodní plán a některé další povinnosti, např. vyloučení jakýchkoliv ostatních komerčních činností, které nesouvisí s pojišťovnictvím a mohly by zapříčinit střet zájmů. Toto opatření mělo přispět k větší míře ochrany zákazníka.

K lepší ochraně **finančního zdraví pojišťoven** přispěly první směrnice svými ustanoveními o míře solventnosti, garančním fondu a technických rezervách. Garanční fond je tvořen jednou třetinou minimální míry solventnosti, kterou pojišťovny tvoří podle pravidel koordinovaných na evropské úrovni a pod dohledem státu, ve kterém mají hlavní sídlo. Problematika technických rezerv byla mezi členskými zeměmi sjednocena tím způsobem, že musí být kryty přiměřenými a odpovídajícími aktivy, umístěnými v zemi, kde je pojišťovací činnost provozována. Do doby přijetí těchto směrnic každý stát, resp. jeho příslušný úřad dozoru sám kontroloval, zda jsou rezervy dostatečné.

Při výkonu dozoru nad plněním povinností, které jsou zaneseny v těchto směrních, jsou členské země povinny navzájem si poskytovat potřebné informace a spolupracovat při výkonu dozoru. Příslušný orgán dozoru má v případě neplnění těchto povinností právo zasáhnout. Mezi nástroje, kterými může operovat, patří zejména plán krátkodobého financování, plán obnovy zdravé finanční situace nebo převod pojistného kmene. V extrémním případě má dozor oprávnění odejmout licenci.

Pojišťovny jsou navíc povinny předkládat roční účetní závěrku zahrnující všechny druhy operací, jejich finanční situaci a solventnost.

Další významnou změnou, kterou přinesla první životní směrnice, byl **zákaz souběžného provozování životního a neživotního pojištění** jednou pojišťovnou. Od začátku platnosti této směrnice tedy nemohly vznikat pojišťovny nabízející oba typy pojištění. Výjimku tvořily již existující pojišťovny, které v době vstupu směrnice v platnost již provozovaly oba typy pojištění. V těchto případech byly za účelem ponechání jejich další existence stanoveny podmínky důsledného oddělení provozování životního a neživotního pojištění. Účelem tohoto opatření bylo zabránit poškozování zájmů pojistníků v přímém životním nebo přímém jiném než životním pojištění.

I přes tyto poměrně významné změny v oblasti dozoru zůstaly ovšem směrnice první generace víceméně v systému **materiálního dozoru**. To se projevilo především v ponechání práva dozorcích orgánů schvalovat všeobecné pojistné podmínky, pojišťovnami používané formuláře atd.

Směrnice obsahovaly rovněž výčet povolených právních norem, ve kterých smí pojišťovny členských států vykonávat svoji podnikatelskou činnost. Jde o další krok k usnadnění udělování licencí, protože tímto opatřením zaniká potenciální možnost vzniku konfliktu mezi členskými státy z důvodu neuznání právní formy nebo její neznámosti v jiném státě.

Přílohy k životním a neživotním směrnicím první generace obsahují **klasifikaci pojistných odvětví a klasifikaci rizik podle pojistných odvětví** včetně doplňkových rizik.

Prvotním posláním bylo tedy především usnadnění zakládání pojišťovacích podniků (tzv. freedom of establishment) s minimem administrativních požadavků a zabránění diskriminace mezi jednotlivými zeměmi. První generace směrnic tak položila základy k sjednocení pravidel provozování životního a neživotního pojištění. Přesto se však nepodařilo vytvořit reálný jednotný trh pro tehdejších 12 členských států. Pro povolení prodeje pojistných produktů v jiném členském státě bylo totiž nutné založit v tomto státě provozovnu s předchozím schválením. Tento problém řeší až směrnice, přijaté v druhé etapě harmonizace.

Směrnice druhé generace

Jestliže v první etapě harmonizace bylo základním cílem především celkové usnadnění zakládání pojišťoven mezi členskými státy, druhá etapa je charakteristická snahou o **uvolnění pravidel pro poskytování pojišťovacích služeb**.

Směrnice druhé generace

K tomu měly přispět směrnice druhé generace:

- Druhá směrnice Rady č. **88/357/EEC** z 22. června 1988 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého jiného než životního pojištění stanovící opatření k podpoře účinného uplatňování svobody poskytovat služby a upravující směrnici 73/239/EEC;
- Druhá směrnice Rady č. **90/619/EEC** ze dne 8. listopadu 1990 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého životního pojištění, stanovující opatření k podpoře účinného uplatňování svobody poskytovat služby a doplňující směrnici 79/267/EEC.

Proces harmonizace a koordinace národních legislativ byl ve své druhé etapě rozšířen na oblast poskytování služeb. Obsahově se dotýkal druhé ze tří svobod zakotvených v Římské smlouvě - svobody poskytování služeb (freedom to provide services).

Překonal se tak problém, který nebyl prvními směrnici uspokojivě vyřešen. Pojišťovny jsou při splnění podmínek obsažených v těchto směrnici oprávněny nabízet produkty životního i neživotního pojištění v jiném členské státě přímo, aniž by zde musely zřizovat pobočku. Liberalizace systému poskytování služeb v oblasti pojištnictví však neproběhla jednorázově.

Byly zavedeny dvě úrovně liberalizace, podle specifických potřeb v rámci životního a neživotního pojištění a podle potřeby ochrany pojištěného.

- Životní pojištění
Směrnice zavedly možnost nabízet a prodávat produkty životního pojištění v jednotlivých státech EU, aniž bylo nutné v dané zemi zakládat pobočku nebo agenturu. Zůstala však podmínka, že pojišťovna musí o tomto svém záměru informovat příslušné orgány členského státu svého sídla a státu, ve kterém chce své produkty nabízet. Hostitelský stát však může takovou činnost podmínit vydáním povolení.
- Neživotní pojištění

Druhá směrnice neživotního pojištění definovala zejména velká rizika, v jejichž rámci bylo umožněno pojišťovnám v EU poskytovat služby, aniž by byly povinny v zemi svého působení zakládat agenturu nebo pobočku.

Oblast pojištění průmyslu a podnikatelů byla již plně liberalizována. Dozor zde byl zaveden pouze nad hlavním sídlem. Orgány dozoru v hostitelské zemi, ve které je situováno riziko, tedy již nemohou vyžadovat povolení od pojišťovny z jiného členského státu, ve kterém mají tyto pojišťovny hlavní sídlo. Dále ztrácejí oprávnění průběžně schvalovat nebo vyžadovat oznamování smluvních podmínek a sazeb. Stejně tak i výpočet technických rezerv závisí dle těchto směrnic na pravidlech uplatňovaných ve státě, kde má pojišťovna své hlavní sídlo.

V obou směrnici druhé generace je upravena volba práva pro pojistnou smlouvu uzavřenou v rámci ES, což si vyžádalo uvolnění trhu v rámci volného poskytování služeb.

Přes některé důležité změny směřující k liberalizaci poskytování služeb však měly obě direktivy jen krátkodobý význam. Plnily pouze překlenovací funkci mezi směrnici první generace, které upravovaly především podmínky zakládání pojišťovacích podniků, a směrnici třetí generace, které přinesly princip jediné licence.

Směrnice třetí generace

Na počátku 90. let se Evropské hospodářské společenství (EHS) podepsáním Maastrichtské smlouvy přeměnilo v Evropskou unii. Dlouhodobý proces integrace, jehož významná etapa byla završena, provázelo v té době konečné završení budování jednotného evropského trhu v oblasti pojištnictví.

4. Evropský pojistný trh

Směrnice třetí generace

Byly přijaty třetí direktivy, tzv. direktivy "jediné licence":

- Třetí směrnice Rady č. **92/46/EEC** z 18. června 1992 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého jiného než životního pojištění, kterou se upravují směrnice 73/239/EEC a 88/357/EEC (třetí směrnice neživotního pojištění);
- Třetí směrnice Rady č. **92/96/EEC** ze dne 10. listopadu 1992 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého životního pojištění, kterou se upravují směrnice 79/267/EEC a 90/619/EEC.

Třetí generace směrnic tedy završila proces liberalizace podmínek na pojistném trhu. Zavedla jednotnou licenci v rámci EU, kterou tvoří pět více či méně věcně provázaných principů, jejichž charakteristika byla uvedena v části 4.2.

Třetí směrnice představují dosud nejvýznamnější posun v oblasti právní úpravy evropského pojistného trhu a odstraňují zbývající prvky materiálního dozoru. Orgány dozoru tedy již nemohou požadovat schvalování ani pravidelné předkládání pojistných podmínek, sazeb pojistného nebo technických podkladů pro výpočet pojistného nebo technických rezerv.

Této zásadní reorganizace dozoru v pojišťovnictví v Evropě bylo dosaženo díky tomu, že na evropské úrovni došlo k minimální harmonizaci některých zásadních aspektů pojišťovací činnosti: stanovení podmínek a standardů rozumné bezpečnosti pro produkty a pro pojišťovny (míra solventnosti, minimální výše vlastních fondů, pravidla pro vytváření a výpočet technických rezerv a jejich investování do odpovídajících aktiv, sankce a opatření přijatá v případě nesplnění technických požadavků apod.)

Dále směrnice zavedly i řadu ustanovení na ochranu klientů. Jedná se především o povinnost žadatele o licenci informovat dozorčí orgán o identitě akcionářů, informovat o změnách významných podílů vlastníků pojišťoven včetně schvalování změn na vlastnických právech, které mohou významným způsobem ovlivnit chod pojišťovny (viz Čtvrtý princip).

Mimo tyto základní směrnice pro životní a jiné než životní pojištění je třeba zmínit i některé další směrnice týkající se specifických oblastí pojistného trhu, např.:

- **Pojištění právní ochrany:** pojišťovna, která uzavírá pojistné smlouvy obsahující takové pojistné riziko, musí příslušnou smlouvu uzavřít odděleně od pojistných smluv týkajících se jiných pojistných rizik nebo toto riziko uvést ve zvláštní části sdružené pojistné smlouvy. Pojišťovna musí současně provozovat toto pojištění tak, aby byl vyloučen střet zájmů mezi pojištěným a pojistitelem.
- **Pojištění úvěru a záruky (kauce):** stanovení povinnosti tvorby vyrovnávací rezervy, kterou je možno kalkulovat čtyřmi metodami výpočtu.
- **Asistenční pojištění (cestovní ruch):** příslušná směrnice odstraňuje pochybnosti o tom, zda v daném případě jde pouze o pomoc nebo o pojišťovací činnost.
- **Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla:** (několik právních norem)
 - usnadnění mezinárodního silničního provozu díky odbourání kontroly pojištění odpovědnosti,
 - stanovení minimálních limitů pojistného plnění,
 - zavedení garančního fondu pro odškodňování osob poškozených nezjištěným nebo nepojištěným vozidlem,
 - zavedení tzv. principu "single premium", podle kterého musí pojištění za jedno pojistné platit na celém území EU.
- **Rozšířený dozor nad pojišťovacími podniky ve skupině společností:** směrnice eliminuje nebezpečí kumulace rizika.
- **Vypracovávání ročních účetních závěrek a konsolidovaných účetních závěrek pojišťoven**
- **Zprostředkovatelé pojištění**
- **Pojištění v rámci soupojištění:** povinnost určit vedoucího pojistitele.

Navzdory skutečnosti, že většina podstatných oblastí evropské legislativy v pojišťovnictví je již zřejmě upravena v souladu se zásadami liberálního trhu, koncept jednotného evropského pojistného trhu se v praxi uplatňuje jen velmi pozvolna. Jedním z důvodů jsou přetrvávající

rozdíly mezi národními legislativami i v oblastech, které jsou již evropskými direktivami harmonizované. Všechny členské státy EU ještě nedokončily implementaci evropských právních aktů do svých národních legislativ.

Dalším faktorem, ovlivňujícím relativně pomalý "rozjezd" jednotného trhu, je skutečnost, že proces jeho postupného budování i přes existenci tří generací směrnic není ještě plně dokončen.

4.5.3 Adaptace české pojistné legislativy na normy EU

V roce 1997 se Česká republika dostala do skupiny států, s nimiž vede Evropská unie rozhovory o budoucím členství. V oblasti pojišťovnictví se tímto stává hlavním úkolem (vedle další liberalizace pojistného trhu) především harmonizace českého pojistného práva s legislativou EU, tedy implementace příslušných evropských právních norem do práva českého. Zde se jedná o jednotlivá ustanovení a principy jednotného trhu, zakotvená zejména ve směrnicích první až třetí generace.

V celkovém souhrnu upravuje oblast pojišťovnictví přibližně 50 právních aktů EU. Určitým vodítkem v oblasti legislativy a v postupném procesu jejího přejímání je Bílá kniha.

Řada klíčových ustanovení zakotvených v evropských směrnicích - především první a druhé generace - se začala postupně objevovat i v českých právních normách. Zpočátku šlo o různé vyhlášky a novely dílčích zákonů. Zásadní význam měl však z tohoto hlediska rok 1999, ve kterém byly přijaty dvě právní normy - zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a dlouho očekávaný zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů, který vstoupil v platnost 1. dubna 2000. Další zákony pro oblast pojišťovnictví byly již schváleny s účinností od roků 2004 a 2005.

Proces postupné transformace pojistného trhu ČR, který probíhá od první poloviny devadesátých let, není se vstupem ČR do EU ještě zdaleka dokončen, změny kvalitativního charakteru jsou dlouhodobé.

V současné době tedy zůstává v ČR několik stále nevyřešených problémů věcného charakteru. Jde především o následující problémy:

- nízký podíl životního pojištění,
- nízká pojištěnost,
- vysoká koncentrace pojistného trhu: deset největších pojistitelů představuje přes 90 % trhu (dle předepsaného pojistného) a největší pojistitel na trhu - Česká pojišťovna, a. s. - si udržuje tržní podíl téměř 40 %,
- nejasnosti v zařazování důchodového pojištění do životního pojištění,
- přetrvávající zákonná forma pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání,
- anomálie v sociálním a zdravotním pojištění: základní pojištění vykonávají nekomerční subjekty, jejichž činnost nepodléhá zákonu o pojišťovnictví, doplňkové pojištění naopak realizují komerční pojišťovny.

Transformace pojišťovnictví, ale i ostatních segmentů finančního systému, je procesem neodvratným, který nebyl a nebude bez nejrůznějších problémů. Ve své cílové podobě - začlenění do jednotného evropského trhu - by však měl přinést celkovou prosperitu pro finanční a celý ekonomický systém.

Shrnutí kapitoly

Pojišťovnictví je významnou částí ekonomického potenciálu všech vyspělých zemí.

V některých zemích západní Evropy ovládá dokonce větší kapitál než bankovní sektor.

V Evropě působí v současné době více než 5000 autorizovaných pojišťoven. Přitom tři státy (Velká Británie, Německo a Francie) s nejsilnějšími pojistnými trhy mají také největší počty

pojistitelů. Počet pojistitelů však nutně nemusí vyjadřovat sílu a úroveň národního pojistného trhu.

Potenciál, který je skryt na evropském pojistném trhu, je možné dokumentovat některými ukazateli, např. podílem předepsaného pojistného na tvorbě hrubého domácího produktu nebo předepsaným pojistným na jednoho obyvatele apod.

V celosvětovém měřítku se v posledních letech posiluje postavení životního pojištění. Ani v Evropě tomu není jinak. Nicméně mezi jednotlivými zeměmi můžeme najít dosti výrazné rozdíly v jejich vzájemném poměru. Lze říci, že vyšší podíl životního pojištění na národním trhu je určitým indikátorem jeho vyspělosti.

Poslední tři dekády minulého tisíciletí posunuly nadnárodní aktivity evropských pojistitelů na kvalitativně novou základnu vytvářením jednotného pojistného trhu. V pojišťovnictví Evropy je tento jednotný pojišťovací trh právní realitou pro členské státy Evropského společenství od 1. července 1994. Vytvoření jednotného pojišťovacího trhu nebylo zlomovou záležitostí, ale procesem postupného přijímání jednotlivých direktiv ES, který se odehrával v časovém horizontu více než dvaceti let. Na konci tohoto procesu je jednotný právní prostor tzv. jediné licence, vymezený pěti principy.

V evropském kontextu má velký význam Evropský pojišťovací výbor (CEA), který zastupuje a podporuje činnost a úsilí evropských pojistitelů. Tento výbor rozvíjí svou činnost prostřednictvím speciálních výborů a pracovních komisí.

Otázky k zamyšlení

1. Vysvětlete a definujte evropský pojistný trh.
2. Definujte Jednotný pojistný trh EU a principy jeho fungování.
3. Vysvětlete fungování, činnost a základní cíle CEA.
4. Co bylo obsahem směrnic (direktiv) ES první, druhé a třetí generace z oblasti pojišťovnictví?
5. Co z oblasti pojišťovnictví je obsahem tzv. Bílé knihy EU?
6. Vysvětlete pojem finanční zdraví pojišťoven dle zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a dle směrnic EU.
7. Vysvětlete etapy adaptace české pojistné legislativy na normy EU a její současné problémy.

Pojmy k zapamatování

- evropský pojistný trh,
- Jednotný pojistný trh EU,
- principy fungování Jednotného pojistného trhu EU,
- Evropský pojišťovací výbor,
- Bílá kniha EU,
- směrnice ES z oblasti pojišťovnictví,
- pojištěnost zemí Evropy a CEA,
- harmonizace (adaptace) českého práva dle směrnic ES,
- finanční zdraví pojišťoven.

POT č. 3

Na základě prostudování 4. kapitoly vypracujte analýzu vybraných 3 ukazatelů úrovně pojistného trhu EU z vybraných 3 členských ekonomik.

Použitou literaturu zpracujte v souladu s platnou normou (viz Studijní katalog).

Termín odevzdání: v 9. týdnu semestru, nejlépe před koncem tutoriálu, avšak nejpozději 2 týdny před termínem konání zkoušky.

Způsob odevzdání: v písemné podobě na adresu vyučujícího.

Shrnutí

V předmětu "Pojistný trh" jste se seznámili s pojistným trhem, jeho významem a členěním. Poznatky a znalosti získané studiem uvedeného textu Vám umožní lepší orientaci na pojistném trhu při výběru správné pojišťovny v rámci procesu krytí vlastních rizik.

Dokážete správně hodnotit úroveň pojistného trhu dle různých ukazatelů, a to i v mezinárodním kontextu.

Během studia této studijní opory jste se dozvěděli i o věcném pojistném trhu a investičním pojistném trhu, s důrazem na investiční politiku a investiční činnost komerčních pojišťoven.

V posledním tématickém okruhu jste se věnovali problematice evropského pojistného trhu a harmonizace pojistné legislativy České republiky na normy EU.

Po prostudování textu této studijní opory k předmětu "Pojistný trh" předpokládáme, že jste jeho obsah nejen zvládli, ale i pochopili. Vynaložili jste mnoho času, energie a trpělivosti, abyste prostudovali novou oblast, rozšířili si dosavadní znalosti a vědomosti, získali i nové poznatky a informace.

Pokud jste studovali podrobně a poctivě, jistě dokážete nabyté vědomosti správně aplikovat v praktickém životě. Věříme, že podstatnou většinu toho, co jste nastudovali v tomto předmětu, využijete v budoucnosti ve vašem zaměstnání i v soukromém životě.

Blahopřejeme vám a přejeme hodně úspěchů při dalším řešení otázek pojištnictví a pojistného trhu, resp. pojišťování vlastních rizik.

Ať se vám daří i nadále.

Viktória Čejková

Svatopluk Nečas

Přílohy

Příloha č. 1 Jednotlivá odvětví životních pojištění

Příloha č. 2 Jednotlivá odvětví neživotních pojištění

Příloha č. 3 Skupiny neživotních pojištění

Příloha č. 4 Nabídka pojistných produktů v ČR v roce 2003

Příloha č. 5 Charakteristika České asociace pojišťoven

**Příloha č. 6 Podíl komerčních pojišťoven na pojistném trhu v ČR
(v %, dle ukazatele předepsané pojistné)**

Příloha č. 7 Pojištěnost v jednotlivých oblastech světa

Příloha č. 8 Titulní list k POTu

Příloha č. 1

Jednotlivá odvětví životních pojištění

1. Pojištění pro případ smrti, pojištění pro případ dožití nebo pojištění pro případ smrti nebo dožití.
2. Svatební pojištění nebo pojištění prostředků na výživu dětí.
3. Důchodové pojištění.
4. Pojištění podle bodů 1 až 3 spojené s investičním fondem.
5. Kapitalizace.
6. Pojištění pro případ úrazu nebo nemoci, je-li doplňkem pojištění podle tříd 1 až 5.

Pramen: zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví.

Příloha č. 2

Jednotlivá odvětví neživotních pojištění

1. Úrazové pojištění
 - s jednorázovým plněním;
 - s plněním povahy náhrady škody;
 - s kombinovaným plněním;
 - cestujících.
2. Pojištění nemoci
 - s jednorázovým plněním;
 - s plněním povahy náhrady škody;
 - s kombinovaným plněním;
 - smluvní zdravotní pojištění.
3. Pojištění škod na pozemních dopravních prostředcích jiných než drážních vozidlech
 - motorových;
 - nemotorových.
4. Pojištění škod na drážních vozidlech.
5. Pojištění škod na leteckých dopravních prostředcích.
6. Pojištění škod na plavidlech
 - vnitrozemských;
 - námořních.
7. Pojištění přepravovaných věcí včetně zavazadel a jiného majetku bez ohledu na použitý dopravní prostředek.
8. Pojištění škod na majetku jiném než uvedeném v bodech 3 až 7 způsobených
 - požárem;
 - výbuchem;
 - vichřicí;
 - přírodními živly jinými než vichřicí (např. blesk, povodně, záplavy);
 - jadernou energií;
 - sesuvem nebo poklesem půdy.
9. Pojištění jiných škod na majetku jiném než uvedeném v bodech 3 až 7 vzniklých krupobitím nebo mrazem anebo jinými příčinami (např. loupeží, krádeží nebo škody způsobené lesní zvěří), nejsou-li tyto příčiny zahrnuty v odvětví č. 8, včetně pojištění škod na hospodářských zvířatech způsobených nákazou nebo jinými příčinami.
10. Pojištění odpovědnosti za škodu vyplývající z vlastnictví nebo užití pozemního motorového dopravního prostředku, včetně odpovědnosti dopravce.
Pojištění odpovědnosti za škodu vyplývající z vlastnictví nebo užití drážního vozidla, včetně odpovědnosti dopravce.
11. Pojištění odpovědnosti za škodu vyplývající z vlastnictví nebo užití leteckého dopravního prostředku, včetně odpovědnosti dopravce.
12. Pojištění odpovědnosti za škodu vyplývající z vlastnictví nebo užití vnitrozemského nebo námořního plavidla, včetně odpovědnosti dopravce.
13. Všeobecné pojištění odpovědnosti za škodu jiné než uvedené v odvětvích 10 až 12, včetně odpovědnosti za škody na životním prostředí.

14. Pojištění úvěru

- obecná platební neschopnost;
- vývozní úvěr;
- splátkový úvěr;
- hypotéční úvěr;
- zemědělský úvěr.

15. Pojištění záruky (kauce)

- přímé záruky;
- nepřímé záruky.

16. Pojištění různých finančních ztrát vyplývajících

- z výkonu povolání;
- z nedostatečného příjmu;
- ze špatných povětrnostních podmínek;
- ze ztráty zisku;
- ze stálých nákladů;
- z nepředvídaných obchodních výdajů;
- ze ztráty tržní hodnoty;
- ze ztráty pravidelného zdroje příjmu;
- z jiné nepřímé obchodní a finanční ztráty;
- z ostatních finančních ztrát.

17. Pojištění právní ochrany.

18. Pojištění pomoci osobám v nouzi během cestování nebo pobytu mimo místa svého trvalého bydliště.

Pramen: zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví.

Příloha č. 3

Skupiny neživotních pojištění

- Pojištění úrazu a nemoci" pro odvětví č. 1 a 2;
- Pojištění motorových vozidel" pro odvětví č. 3, 7 a 10;
- Pojištění požáru a jiných majetkových škod" pro odvětví č. 8 a 9;
- Letecké pojištění, pojištění vnitrozemské plavby a námořní pojištění a pojištění přepravovaných věcí" pro odvětví č. 4, 5, 6, 7, 11 a 12;
- "Pojištění odpovědnosti za škodu" pro odvětví č. 13;
- Pojištění úvěru a záruky" pro odvětví č. 14 a 15;
- Pojištění jiných ztrát" pro odvětví č. 16, 17 a 18.

Pramen: zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví.

Nabídka pojistných produktů v ČR v roce 2003

Pojištění osob	<p>Pojištění pro případ smrti; Kapitálové životní pojištění; Důchodové pojištění; Pojištění pro děti a mládež; Investiční životní pojištění; Úrazové pojištění; Kombinované pojištění; Skupinové pojištění; Pojištění léčebných výloh v zahraničí; Pojištění vážných chorob; Pojištění v případě hospitalizace; Pojištění v případě nemoci; Úverové pojištění; Jiná pojištění.</p>
Pojištění majetku a odpovědnosti za škody obyvatelstva	<p>Havarijní pojištění motorových vozidel; Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla; Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu povolání; Jiná pojištění odpovědnosti za škodu; Pojištění domácnosti; Pojištění rekreační domácnosti; Pojištění staveb; Pojištění pro cesty a pobyt; Pojištění právní ochrany; Jiná majetková pojištění.</p>
Pojištění průmyslu a podnikatelů	<p>Živelní pojištění; Pojištění pro případ poškození vodou z vodovodního zařízení; Pojištění přerušení provozu; Pojištění pro případ škod způsobených krádeží či loupežným přepadením; Pojištění odpovědnosti za škodu; Pojištění All Risks; Havarijní pojištění motorových vozidel; Pojištění právní ochrany; Pojištění technických rizik; Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání; Povinné pojištění odpovědnosti u vybraných povolání; Pojištění finančních rizik; Pojištění odpovědnosti managementu; Pojištění přepravy; Pojištění úvěrů; Pojištění odpovědnosti za výrobek; Pojištění říčních a námořních lodí; Pojištění letadel.</p>
Zemědělské pojištění	<p>Pojištění plodin; Pojištění hospodářských zvířat; Pojištění nákazy u hospodářských zvířat; Pojištění lesů.</p>

Charakteristika České asociace pojišťoven

Česká asociace pojišťoven (ČAP) je zájmovým sdružením vytvořeným na organizaci a podporu vzájemné pomoci, spolupráce a zabezpečení zájmů pojišťoven a zajišťoven. Svou činnost zahájila 1. 1. 1994 jako nástupkyně Československé asociace pojišťoven.

Členy asociace mohou být pouze pojišťovny, které mají povolení k podnikání v pojišťovnictví na území České republiky na základě splnění podmínek stanovených zákonem o pojišťovnictví.

Jedná se o tyto členské komerční pojišťovny:

■ členové:

1. AIG CZECH REPUBLIC pojišťovna, a.s.
2. Allianz pojišťovna, a.s.
3. Aviva životní pojišťovna, a.s.
4. CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS POJIŠŤOVNA A.S.
5. ČESCOB, úvěrová pojišťovna, a.s.
6. Česká podnikatelská pojišťovna, a.s.
7. Česká pojišťovna a.s.
8. Česká pojišťovna ZDRAVÍ, a.s.
9. ČSOB pojišťovna a.s., člen holdingu ČSOB
10. D.A.S. pojišťovna právní ochrany, a.s.
11. Evropská Cestovní Pojišťovna a.s.
12. Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (EGAP)
13. Generali Pojišťovna a.s.
14. GERLING-Konzern Všeobecná pojišťovací akciová společnost organizační složka
15. GOTHAER Allgemeine Versicherung AG organizační složka pro Českou republiku
16. Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.
17. Komerční pojišťovna, a.s.
18. Kooperativa, pojišťovna, a.s.
19. KRAVAG-SACH, Pojišťovna německé silniční dopravy, vzájemný pojišťovací spolek - organizační složka pro Českou republiku
20. MAXIMA pojišťovna, a.s.
21. Nationale-Nederlanden životní pojišťovna, organizační složka
22. POJIŠŤOVNA CARDIF PRO VITA, a.s.
23. Pojišťovna České spořitelny
24. Pojišťovna Slavia, a.s.
25. PRVNÍ AMERICKO-ČESKÁ POJIŠŤOVNA, a.s. (AMCICO AIG Life)
26. Union pojišťovna, a.s.
27. UNIQA pojišťovna, a.s.
28. VICTORIA_VOLKSBANKEN pojišťovna, a.s.
29. Wüstenrot, životní pojišťovna, a.s.

■ přidružení členové:

30. Česká kancelář pojistitelů
31. Česká sekce AIDA (Mezinárodního sdružení pro pojistné právo)

Pramen: Výroční zpráva ČAP za rok 2002 a www.cap.cz.

Příloha č. 6

**Podíl komerčních pojišťoven na pojistném trhu
(v %, dle ukazatele předepsané pojistné)**

Pojišťovna	1995	Pojišťovna	1997
1. Česká pojišťovna	69,64	1. Česká pojišťovna	59,94
2. Česká Kooperativa	9,41	2. Česká Kooperativa	9,56
3. Moravskoslezská Kooperativa	4,44	3. Nationale-Nederlanden, ž. p.	4,96
4. Nationale-Nederlanden, ž. p.	3,90	4. IPB Pojišťovna	4,70
5. IPB Pojišťovna	3,11	5. Allianz pojišťovna	4,50
6. Allianz pojišťovna	2,21	6. Moravskoslezská Kooperativa	3,86
7. ČS-živnostenská pojišťovna	2,12	7. ČS-živnostenská pojišťovna	2,75
8. Pojišťovna Morava	1,12	8. Generali Pojišťovna	1,76
9. První americko-česká pojišťovna	1,07	9. EGAP	1,55
10. Česko-rakouská pojišťovna	0,47	10. První americko-česká pojišťovna	1,42
Podíl prvních 5 pojišťoven	90,50	Podíl prvních 5 pojišťoven	83,66
Podíl prvních 10 pojišťoven	97,49	Podíl prvních 10 pojišťoven	95,0
Pojišťovna	1999	Pojišťovna	2002
1. Česká pojišťovna	52,43	1. Česká pojišťovna	36,63
2. Kooperativa	11,99	2. Kooperativa, pojišťovna	18,01
3. IPB Pojišťovna	9,47	3. Allianz pojišťovna	8,48
4. Nationale-Nederlanden, ž. p.	5,60	4. Pojišťovna ČS	6,91
5. Allianz pojišťovna	5,13	5. ČSOB Pojišťovna, a. s.	6,08
6. ČS-živnostenská pojišťovna	3,44	6. ING Nationale-Nederlanden	5,29
7. Generali Pojišťovna	2,06	7. Generali Pojišťovna	3,00
8. Česko-rakouská pojišťovna	1,49	8. Komerční pojišťovna	2,59
9. První americko-česká pojišťovna	1,49	9. Česká podnikatelská pojišťovna	2,29
10. EGAP	1,26	10. UNIQA pojišťovna	1,98
Podíl prvních 5 pojišťoven	84,62	Podíl prvních 5 pojišťoven	76,11
Podíl prvních 10 pojišťoven	94,36	Podíl prvních 10 pojišťoven	91,26

Pramen: Výroční zprávy ČAP za roky 1996 - 2002, www.cap.cz.

Příloha č. 7

**Pojištěnost v jednotlivých oblastech světa
(v letech 1996 a 2001)**

Oblast	Podíl na HDP v %		Podíl ve světě v %	
	1996	2001	1996	2001
Severní Amerika	8,37	8,80	32,73	39,42
Latinská Amerika	1,78	2,17	1,56	1,71
Evropa	6,52	7,84	32,04	31,66
- západní	7,07	8,31	31,26	30,71
- východní	1,67	2,83	0,69	0,94
Asie	8,42	7,60	30,73	24,71
- Japonsko	11,70	11,07	24,67	18,51
- Jihovýchodní Asie	4,19	4,40	5,62	5,75
- Střední Asie	1,83	1,64	0,43	0,45
Afrika	5,72	4,54	1,18	1,02
Oceánie	8,12	8,56	1,77	1,48
Svět	7,28	7,83	100,0	100,0

Pramen: [6].

Příloha č. 8

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Ekonomicko-správní fakulta

Katedra financí

POT K PŘEDMĚTU “POJISTNÝ TRH”

Akademický rok:

Termín odevzdání:

Termín zkoušky:

Jméno a příjmení studenta:

UČO:

e-mail:

Podpis:

Glosář

A

Asociace (sdružení) - svaz nebo sdružení fyzických nebo právnických osob. V pojišťovnictví je to volné sdružení pojišťoven, které zastupuje zájmy členských pojišťoven při jednání s orgány státní správy a zahraničními partnery, koordinuje a metodicky pomáhá při řešení společných odborných problémů pojišťoven. Jednotlivé asociace se zabývají i jinou činností, dle podmínek v daném státě. Ve vyspělých ekonomikách mohou být organizované jako odvětvové anebo všeobecné asociace.

B

Bílé knihy EU - stanovují podrobnější návody pro činnost Společenství EU a prezentují stanovisko Komise EU k dané problematice. Jejich účelem bylo např. napomáhat přidruženým zemím při jejich přípravě na postupné splňování požadavků jednotného vnitřního trhu EU.

Č

Česká asociace pojišťoven (ČAP) - volné sdružení komerčních pojišťoven v České republice.

D

Další ukazatele úrovně pojistného trhu - doplňkové ukazatele, kterými je možné hodnotit úroveň pojistného trhu. Patří mezi ně např. počet komerčních pojišťoven, počet zaměstnanců v pojišťovnictví, počet uzavřených pojistných smluv, průměrné pojistné na jednu pojistnou smlouvu, počet vyřízených pojistných událostí či průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost.

Dozor v pojišťovnictví - zpravidla orgán nebo úřad státní správy, který kontroluje dodržování zákona o pojišťovnictví a dalších právních předpisů.

E

Evropský pojistný trh - lze jej vymezit vícero způsoby, např. geograficky jako pojistný trh všech evropských zemí, nebo úžeji jako pojistný trh členských zemí Evropské unie (viz Jednotný pojistný trh EU), popř. jako pojistný trh členských zemí CEA.

Evropský pojišťovací výbor (CEA) - dobrovolné mezinárodní sdružení asociací pojišťoven. Podmínkou členství je, aby v příslušném státě fungovala národní asociace sdružující více pojišťovacích společností, přičemž je důležité, aby v zemi byly vytvořené podmínky tržního mechanismu. CEA vykonává činnost prostřednictvím sekretariátu a dobrovolných odborných komisí, jednou z nich je i komise pro pojišťovnictví, která pracuje při parlamentu Rady Evropy. Všechny Direktivy EU týkající se pojišťovnictví se vydávají ve spolupráci s CEA. Sídlem je Paříž, pracoviště je v Bruselu.

F

Finanční umístění - činnost komerční pojišťovny, při které umísťuje své peněžní prostředky, jejichž zdrojem jsou technické rezervy do právní normou stanovených aktiv.

Finanční trh - finančním trhem rozumíme systém ekonomických vztahů a institucí zprostředkujících soustředění, alokaci a realokaci volných finančních prostředků prostřednictvím finančních instrumentů.

H

Hlavní ukazatele úrovně pojistného trhu - ukazatele převážně používané mezinárodně, které umožňují hodnotit úroveň pojistného trhu komplexně. Patří mezi ně zejména předepsané pojistné, pojistné plnění, škodovost, pojištěnost a koncentrace pojistného trhu.

I

Investiční činnost komerční pojišťovny - činnost komerční pojišťovny, při které realizuje finanční umístění dočasně volných peněžních prostředků na finančním trhu.

Investiční pojistný trh - segment pojistného trhu, v jehož rámci dochází k investování dočasně volných peněžních prostředků pojistitele.

J

Jednotný pojistný trh EU - právní prostor tzv. jediné licence (single licence), vymezený pěti principy. Realitou pro členské státy Evropského společenství je od 1. července 1994.

K

Koncentrace pojistného trhu - koncentrace pojistného trhu představuje podíl největších komerčních pojišťoven na předepsaném pojistném. Většinou se sleduje za 5, 10 a 15 největších pojišťoven na daném pojistném trhu.

N

Nabídka pojistných produktů - přehled či portfolio služeb komerční pojišťovny, kterými může v případě zájmu klientů pokrýt jejich rizika.

P

Pojistné plnění - pojistné plnění je pojišťovnou vypočítaná a poskytnutá část ztráty (v neživotním pojištění) nebo dohodnutá pojistná částka (v životním pojištění).

Pojistný trh - pojiistný trh je oblastí, na které se střetává nabídka a poptávka po pojistné ochraně.

Pojištěnost - vyjadřuje poměr předepsaného pojistného k hrubému domácímu produktu v běžných cenách. Uvádí se v procentech a v podmínkách tržního hospodářství vyjadřuje kapacitu pojistného trhu.

Předepsané pojistné - předepsané pojistné je pojistné, které je stanoveno na dohodnuté pojistné období.

S

Směrnice ES (resp. evropské direktivy) - právní dokumenty Evropské unie, které mají ráz metodických postupů na řešení jednotlivých ekonomických, právních a jiných problémů. Jednotlivým členským zemím se v nich doporučuje úprava právních předpisů ve smyslu těchto direktiv a současně se určuje její termín. V oblasti pojištění bylo vydáno několik direktiv orientovaných na jednotlivé oblasti činnosti pojišťoven, mezi nejdůležitější patří direktivy pro životní pojištění, neživotní pojištění, zprostředkovatele, účetnictví aj.

Strategie investování komerčních pojišťoven - představuje způsob a metody umísťování peněžních prostředků technických rezerv, které se kumulují v komerčních pojišťovnách.

Š

Škodovost - vyjadřuje poměr mezi výší poskytnutých pojistných plnění a výší předepsaného či přijatého pojistného.

T

Technické rezervy - technickými rezervami rozumíme rezervy v peněžní formě pro provozování pojišťovací nebo zajišťovací činnosti. Komerční pojišťovny je vytvářejí z předepsaného pojistného.

Transformace pojišťovnictví ČR - proces probíhající od roku 1991, v rámci kterého došlo k liberalizaci pojistného trhu a podmínek pro působení komerčních pojišťoven a jeho dalších subjektů. Je regulován a usměrňován jednotlivými právními normami pro oblast pojišťovnictví z let 1991 až doposud.

U

Ukazatele úrovně pojistného trhu - ukazatele úrovně pojistného trhu hodnotí účinnost použití zdrojů a vynaložených prostředků.

V

Věcný pojiistný trh - segment pojistného trhu, v jehož rámci se setkává nabídka a poptávka po pojištění a zajištění.

Z

Zákon o pojišťovnictví - závazná právní norma usměrňující činnost v oblasti pojišťovnictví.

Zásady finančního umístění - zásady vymezené právní normou, jejichž filosofií je obecná snaha o regulaci procesu finančního umístění. Patří mezi ně zásada bezpečnosti, rentability, likvidity a diverzifikace.

Rejstřík

B

Bílá kniha EU, 74, 79

Č

Česká asociace pojišťoven, 31
Česká kancelář pojistitelů, 40

D

doplňkové ukazatele úrovně pojistného trhu,
21, 22, 36
dozor v pojišťovnictví, 23, 30

E

evropský pojistný trh, 67, 70
Evropský pojišťovací výbor (CEA), 72

F

finance, 12
finanční
trh, 13, 14, 15
umístění, 55, 56
zdraví pojišťoven, 76
zprostředkovatelé, 14, 15

H

harmonizace českého práva, 73
hlavní ukazatele úrovně pojistného trhu, 21, 32

I

investiční
činnost komerční pojišťovny, 53, 56
pojistný trh, 18

J

jediná licence, 70, 73
jednotný pojišťovací trh, 70
Jednotný pojistný trh EU, 69, 70

K

koncentrace pojistného trhu, 22

N

nabídka pojistných produktů, 40

P

počet
komerčních pojišťoven, 22, 36
uzavřených pojistných smluv, 22, 38
vyřízených pojistných událostí, 22, 39
zaměstnanců v pojišťovnictví, 22, 38
pojistné plnění, 21
pojistný trh, 16
pojištěnost, 22
zemí Evropy a CEA, 67
princip jedné licence, 70, 73
principy fungování Jednotného pojistného trhu
EU, 70
průměrné pojistné
na jednu pojistnou smlouvu, 22, 39
plnění na jednu pojistnou smlouvu, 22, 40
předepsané pojistné, 21, 31

R

režim jediné licence, 70

S

směrnice ES z oblasti pojišťovnictví, 74, 75
strategie investování komerčních pojišťoven,
61

Š

škodovost, 22

T

technické rezervy, 51, 54
transformace pojišťovnictví, 28, 29

U

ukazatele úrovně pojistného trhu, 21

V

věcný pojistný trh, 18, 31

Z

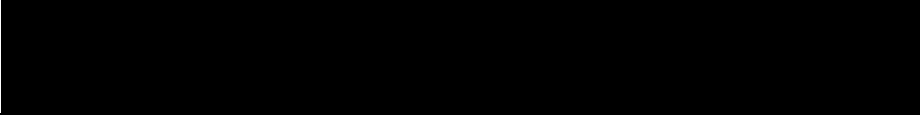
zákon o pojišťovnictví, 30
zásady finančního umístění, 55

Použitá literatura

- [1] BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*.
2. přepr. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999. 416 s.
- [2] ČEJKOVÁ, V. *Pojistný trh*.
1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2002. 120 s.
- [3] ČEJKOVÁ, V. a kol. *Pojišťovnictví*.
1. vyd. Brno: ESF MU, 2001. 177 s.
- [4] ČEJKOVÁ, V. a kol. *Pojištění pro podnikatele*.
1. vyd. Břeclav: Moraviapress, 1998. 212 s.
- [5] DAŇHEL, J. *Kapitoly z pojistné teorie I. - VI.*
Pojistné rozpravy č. 1 - 7, 1997 - 1999.
- [6] DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*.
1. vyd. Praha: Ekopress, 2003. 178 s.
- [7] CHOVAN, P., ČEJKOVÁ, V. *Malá encyklopédia poistenia a poisťovníctva s cudzojazyčnými ekvivalentmi (český, německý, anglický a francouzský jazyk)*.
1. vyd. Bratislava: ELITA, 1995. 352 s.
- [8] KARFÍKOVÁ, M. a kol. *Základy pojišťovacího práva*.
1. vyd. Praha: ORAC, 2001. 301 s.
- [9] Kolektiv autorů. *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*.
1. vyd. Praha: ČAP, 1996. 176 s.
- [10] MAJTÁNOVÁ, A. *Poistný trh*.
1. vyd. Bratislava: ELITA, 1993. 87 s.
- [11] MUSÍLEK, P. *Finanční trhy*.
1. přepr. vyd. Praha: VŠE, 1996. 851 s.
- [12] ŠEDOVÁ, J. *Právní základy bankovníctví České republiky*.
1. vyd. Brno: ESF MU, 2001. 120 s.
- [13] VOSTATEK, J. *Sociální a soukromé pojištění*.
1. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 1996. 601 s.
- [14] Vyhláška Ministerstva financí ČR č. 52/1994 Sb.
- [15] Vyhláška Ministerstva financí ČR č. 75/2000 Sb.
- [16] Zákon č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví.
- [17] Zákon č. 320/1993 Sb., o pojišťovnictví.
- [18] Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví.
- [19] Výroční zprávy ČAP za roky 1993 - 2000.
- [20] Výroční zprávy České pojišťovny, a. s. za roky 1993 - 2000.
- [21] Výroční zprávy Allianz pojišťovny, a. s. za roky 1999 a 2000 .
- [22] Výroční zprávy Kooperativa, pojišťovny, a. s. za roky 1999 a 2000.
- [23] Pojistný obzor z let 1996 - 2002.
- [24] Pojistné rozpravy z let 1991 - 2002.

Internet

- [25] <http://www.allianz.cz> (webová stránka Allianz pojišťovny)
- [26] <http://www.cap.cz> (webová stránka České asociace pojišťoven)
- [27] <http://www.cea.assur.org> (webová stránka Evropského pojišťovacího výboru)
- [28] <http://www.cnb.cz> (webová stránka České národní banky)
- [29] <http://www.cpoj.cz> (webová stránka České pojišťovny)
- [30] <http://www.finance.cz> (webová stránka finančního serveru)

[31] <http://www.koop.cz> (webová stránka pojišťovny Kooperativy)

[32] <http://www.ing.cz> (webová stránka finanční skupiny ING).

Masarykova univerzita v Brně
Ekonomicko-správní fakulta
Centrum distančního a celoživotního vzdělávání

Pojistný trh

Distanční studijní opora

Doc. Ing. Viktória Čejková, PhD.
Ing. Svatopluk Nečas

Vydala Masarykova univerzita v Brně roku 2005

Technický redaktor: Martin Vlasák
Metodická spolupráce: Ing. Robert Jahoda

1. vydání, 2005 náklad 80 výtisků
AA – 5,29 VA – 5,44 105 stran
Tisk: Tiskárna BonnyPress, Heinrichova 16, Brno 602 00
Pořadové číslo 4117/ESF–17/05–17/99
ISBN 80–210–3661–3

Tato publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou
v redakci vydavatele.

